

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1897.   Andra Kammaren.   N:o 27.

Torsdagen den 8 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till kammarens afgörande förelåg till en början bankoutskottets utlåtande n:o 8, med anledning af väckta förslag om användande af bankovinsten för 1896. *Omanvändande af bankovinsten för 1896.*

I fråga om användandet af riksbankens vinst för år 1896, uppgående till ett belopp af kronor 3,118,211:54, hade framstälts följande förslag:

dels i statsverkspropositionen, att af samma vinst 2,790,000 kronor måtte anvisas åt statsverket, och

dels af herr friherre *Klinkowström* i en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 8), att de af Kongl. Maj:t äskade 2,790,000 kronor af riksbankens vinstmedel för 1896 *icke* måtte af Riksdagen beviljas.

I *punkten 1* af föreliggande utlåtande hemstälde nu utskottet,

att Riksdagen, med afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som den af herr friherre *Klinckowström* väckta motion, måtte besluta, att af riksbankens vinst för år 1896 ett belopp af 1,800,000 kronor öfverlemnas till statsverket, samt återstoden, 1,318,211 kronor 54 öre, för riksbanken bibehållas.

Häremot hade reservationer afgifvits:

af herrar grefve *Spens*, *Rettig*, *Sanne*, *Stridsberg*, *Falk* och *Östergren*, som hemställt, att ifrågavarande punkt måtte erhålla följande lydelse:

Andra Kammarens Prot. 1897. N:o 27.

Omanvändan-
de af banko-
vinsten för
1896.
(Forts.)

1:o)

att af riksbankens vinst för år 1897 ett belopp af 2,790,000 kronor öfverlemnas till statsverket, och återstoden, 328,211 kronor 54 öre, för riksbanken bibehålles; och

af herrar *Mallmin*, *Eklundh* i Lund, *Lundell* och *Nordström*, som yrkat, att punkten skulle hafva erhållit följande lydelse:

1:o)

att af riksbankens vinst för år 1896 ett belopp af 2,500,000 kronor öfverlemnas till statsverket, och återstoden, 618,211 kronor 54 öre, för riksbanken bibehålles.

Efter föredragningen af punkten anförde:

Herr Nordström: Då mitt namn återfinnes i den reservation, som är undertecknad af fyra Andra Kammarens ledamöter i bankoutskottet, skall jag be att få precisera min åsigt i denna fråga. Såsom herrarne alla nogsamta känna, ha under en lång följd af år två motsatta strömningar gjort sig gällande hvad vidkommer bankfrågan. Den ena hyllar privatbankernas intresse och den andra riksbankens. De beslut, som fattats i fråga om användandet af riksbankens vinst, ha utgjort en gradmätare på styrkan hos de olika meningarna. Jag behöfver knappast säga, hvilken sida jag för min del i detta fall tillhör. Men jag tror, att, om kammaren nu antager utskottets förslag, det är ungefär detsamma som att vi antaga Första Kammarens mening, som nu i dag beslutat bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Vi hafva nemligen under de senaste föregående åren haft en allt för tydlig erfarenhet af hvad det vill säga, när i gemensam votering om denna fråga tvenne sådana ytterlighetsförslag sättas emot hvarandra. Och om nu utskottets förslag antages, har jag all möjlig anledning att tro, att vi äfven komma till korta i år. Antages deremot hvad herr Mallmin med flere yrkat i sin reservation, är det åtminstone någon sannolikhet för, att vår mening skall göra sig gällande.

Under sådant förhållande ber jag att hos herr talmannen få anhålla om proposition på den reservation, som af herr Mallmin med flere afgifvits och finnes bifogad betänkandet.

Herr Eklundh från Lund: Ehuruval äfven jag i denna fråga reserverat mig och omfattat den mening, som af den siste ärade talaren framhållits, hade jag icke tänkt här uppträda och framställa något yrkande, då jag ej anser frågan vara af den betydelse, att det vore särskildt skäl uti att hålla på reservationen. Men då frågan emellertid blifvit vidrörd, anser jag mig böra med några ord påpeka, hvar-

för vi reservanter föreslagit att för riksbankens räkning behålla ett mindre belopp, än utskottet hemställt.

Som kammaren af utlåtandet behagade finna, hade vid behandlingen inom utskottet af frågan om fördelning af bankovinsten tre olika förslag blifvit ventilerade, nemligen: först Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda yrkande, att utaf bankovinsten för sistlidna år 2,790,000 kronor måtte anvisas åt statsverket och återstoden för riksbanken behållas; för det andra det förslag, som innefattas i utskottets nu föredragna betänkande, eller att af riksbankens vinst ett belopp af 1,800,000 kronor skulle öfverlemnas till statsverket samt återstoden 1,318,211 kronor 54 öre för riksbanken behållas, och slutligen för det tredje det förslag, som funnit uttryck i den af herr Mallmin och mig med flere af Andra Kammarens ledamöter till utlåtandet fogade reservation, som afser, att ett belopp af 2,500,000 kronor skulle öfverlemnas till statsverket och återstoden eller 618,211 kronor 54 öre för riksbanken bibehållas.

Ehuruväl det både för statsverket och riksbanken under nuvarande gynsamma förhållanden torde vara temligen likgiltigt, om ett eller annat hundratusental kronor mer eller mindre till statsverket öfverlemnas eller för riksbankens räkning behålles, så ansågo vi likväl, att det vore skäl i att något modifiera det yrkande, som af flertalet utskottsmedlemmar från Andra Kammarerna framstälts, derför att — enligt hvad också den förre talaren anfört — vi trodde oss kunna vara förvissade om att, derest två så divergerande förslag som Kongl. Maj:ts och utskottets skulle blifva föremål för gemensam votering, det utan tvifvel komme att gå derhän, att Kongl. Maj:ts förslag blefve det, som af Riksdagen omfattades. Vi ansågo emellertid, att något högre belopp än det af Kongl. Maj:t föreslagna skulle behövas för riksbankens behof detta år, då det torde vara temligen säkert, att nya riksbankshus för afdelningskontor i landsorten under året komma att uppföras eller medel för detta ändamål åtminstone begäras. Det var af dessa skäl vi ansågo oss böra hemställa, att för riksbankens ändamål skulle tagas i anspråk ett något högre belopp än det i statsverkspropositionen föreslagna, och det var äfven af nu anförda skäl vi ansågo oss icke kunna omfatta det i utskotts-betänkandet föreslagna beloppet.

Jag ber ock att i likhet med föregående talare få yrka bifall till den af herr Mallmin och mig med flere vid detta betänkande fogade reservation.

Herr *Mallmin* instämde häruti.

Herr *Johansson* i Noraskog: Då jag för min del tillhört utskottets majoritet, må det tillåtas mig att säga några ord med afseende på nu föreliggande fråga.

Jag billigar de skäl, som af de båda föregående talarne anförts med afseende på de utsigter, som resultatet af en gemensam omröst-

Omanvändande af bankovinsten för 1896.
(Forts.)

Om användan-
de af banko-
vinsten för
1896.
(Forts.)

ning kan lemna. Men jag har trott för min del — och det var den uppfattning, jag ock sökte häfda i utskottet — att man borde taga hänsyn äfven till rena sakförhållanden härvidlag, om man ville föreslå något i den rigtning, utskottet nu gjort. Och det är då icke allenast den af den senaste ärade talaren påpekade omständigheten, man bör fästa sig vid, nemligen att riksbanken under den närmaste framtiden kommer att få flera byggnadsföretag för de särskilda afdelningskontoren — jag tror att jag kan tillägga, att ej mindre än fem särskilda förslag komma att från fullmäktige endera dagen öfverlemnas till utskottets pröfning — hvilken omständighet redan den visar, att riksbanken behöfver åtminstone för tillfället större tillgångar än under vanliga förhållanden. Härtill kommer nemligen något, som för mig och mina kamrater varit hufvudskalet för framställandet af nu föreliggande förslag, den omständigheten nemligen, att då, snart sagdt, hvarje enskild bank eller åtminstone de större och viktigare bland de enskilda bankerna ansett det vara af hehofvet synnerligen påkalladt, särskildt under de senare åren, att öka sina fonder med högst betydliga belopp, så att dessa, såsom i betänkan- det omnämnts, nu uppgå till icke mindre än omkring 150 millioner kronor, vi förestält oss, att det icke kan gå an, att riksbanken lem- nas allt för långt efter i den måhända något ojemna strid, som förr eller senare torde utbryta, utan att i åtskilliga hänseenden här en utjemning måste ske i förhållandet mellan riksbanken och de en- skilda bankerna, icke minst i fall det skulle komma derhän, att riks- banken ensam finge öfvertaga sedelutgifningsrätten.

Nu är förhållandet det, att, när de enskilda bankerna vilja öka sina fonder, det tillgår helt enkelt så, att delegarne eller aktieegarne tillskjuta större eller mindre belopp eller att af uppkommande vinst något större belopp än förut afsattes. Skall deremot någon ökning ske af riksbankens fonder, finnes ingen annan utväg, än att banken under goda år, om jag så får säga, får behålla så mycket af sina vinstmedel, att när Riksdagen begynner göra anspråk på hela eller nästan hela vinsten, såsom de närmast föregående åren varit för- hållandet, banken icke är urständssatt att möta de framställda krafven. Derför hafva vi förestält oss, att då statsverkets tillstånd åtmin- stone under nuvarande förhållanden är så gynsam, att det är klart, att statsverket ej behöfver det belopp, som vi satt i fråga att riks- banken skulle få behålla, det vore fördelaktigt, att i år — och möj- ligen ett och annat år framdeles, då liknande förhållanden inträda — ett större belopp lemnades åt riksbanken för dess egen räkning. Ty äfven om man anser riksbankens närvarande fonder på 60 millioner kronor nu tillräckliga, kan snart nog den dag inträffa, då det vore mycket önskvärdt, att riksbanken hade till sitt förfogande ännu större belopp. Med hänsyn dertill har utskottets majoritet förestält sig, att man borde under den goda tiden aflägga så mycket som möjligt, på det att, när svåra år komma, då man icke kan aflägga något, man åtminstone icke måtte vara, så att säga, alldeles renons

på de medel, man kan anse sig då behöfva. Ur den synpunkten är utskottsmajoritetens förslag framställt, och jag vill hoppas och tro, att, då en liknande uppfattning i hufvudsak gjort sig i de flesta fall inom denna kammare gällande, kammaren ock nu skall biträda hvad utskottet hemställt, och yrkar jag för min del således, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Omanvändande af bankovinsten för 1896.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Hansson* i Solberga.

Herr Lundell: Inom utskottet voro samtliga ledamöter från Andra Kammaren af den meningen, att ett större belopp än $\frac{1}{10}$ af af bankovinsten nödvändigt borde för riksbankens egen räkning behållas. Vi reser vanter ansågo nog, att det vore bra, om det vore möjligt att få afsätta så mycket, som utskottet föreslagit, men vi voro alldeles säkra på, att gent emot Första Kammaren, som tyckes vara temligen deciderad i att ej vilja afsätta mer än $\frac{1}{10}$ af vinsten, det vore omöjligt att drifva igenom ett så stort belopp som det, utskottet slutligen kom till. Derför reserverade jag mig jemte flere af kammarens ledamöter och yrkade, att $\frac{1}{5}$ af bankovinsten skulle för riksbanken behållas.

Riksbanken har i sjelfva verket ej så stora fonder som 60 millioner kronor. Den har blott 50 millioner och i reservfonden 5 millioner; vidare äro det sista årets vinst och något af vinsterna från föregående år reserverade, men de skola ju delas ut — således återstår det icke för riksbanken 60 millioner kronor. Reservfonden skulle höjas med ytterligare 5 millioner kronor; men tager man så litet som $\frac{1}{10}$ af vinsten, dröjer det 10 à 15 år, innan man hinner få reservfonden upp till 10 millioner kronor, och det kan nog sättas i fråga, om ens det är tillräckligt för riksbankens behof.

Visserligen hafva bankofullmäktige uttalat sig i den rigtningen, att det vore alldeles tillräckligt för banken, om $\frac{1}{10}$ af vinsten afsattes för dess räkning; men detta säga de öfrån synpunkten af bankens behof af egna kapital, bankens säkerhet, och man har väl andra intressen att här tillgodose än bankens säkerhet. Det tyckes, som om riksbanken vill ställa allt så, att der blott skall beviljas korta vaxlar och korta lån, så att det skall gå mycket fort att drifva in fordringarna. Under sådana förhållanden är det klart, att banken nog kan reda sig, men huru går det med affärsmännen, som hafva sina vaxlar, om de under kritiska tider icke kunna få nya vaxlar diskonterade och blifva tvungna att betala in de vaxlar, de hafva? Då torde det blifva kriser och villervalla, som blifva mycket svåra — långt svårare, än om man under goda tider, sådana som de närvarande, afsatte något af bankovinsten.

Härtill kommer, att om man nu afsätter något af riksbankens vinst, så har man dessa penningar inbesparade. Ty lemna man vinsten till statsverket, så vet man nog, huru det går — den stryker åt och ingenting blir öfver.

Om användan-
de af banko-
vinsten för
1896.
(Forts.)

Hvad riksbanken synnerligen väl behöfver är att höja sina fonder af obligationer, som äro lätt realiserbara. Under kritiska tider, när det är ondt om penningar, kan riksbanken mycket väl realisera dessa tillgångar och icke behöfva så hastigt drifva in vextrarne och de korta lånen och dermed strypa affärsmän och andra, som hafva lån ur riksbanken.

Emellertid tror jag det vore klokast, om kammaren antog den af herr Mallmin m. fl. afgifna reservationen, som går ut derpå, att $\frac{1}{5}$ af riksbankens vinst må för banken bibehållas. Att rösta för utskottets förslag är enligt min mening precis detsamma som att rösta för att $\frac{1}{10}$ af vinsten bibehålles åt banken. Då vi veta, att Första Kammaren antagit Kongl. Maj:ts förslag med, som jag tror, alla röster utom 2, måste Andra Kammaren vara alldeles enig, om den skall hafva någon utsigt att få igenom ett annat förslag. Men detta kan ej vara att hoppas om det stora belopp, utskottet föreslagit. Således, vill man nu öka riksbankens fonder i någon väsentligare mån genom de goda tillgångar, som för närvarande finnas, då må man taga förslaget om $\frac{1}{5}$, som tyckes hafva någon utsigt att kunna segra i en gemensam votering.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till den af herr Mallmin och mig m. fl. afgifna reservationen.

Herr Elowson: Under en följd af år hafva olika åsikter sökt göra sig gällande angående den andel af bankovinsten, som skulle användas för statsverkets behof. Åsikterna hafva i detta afseende svängt mellan de yttersta gränserna. Riksdagen har beslutat, att för banken skulle behållas hela bankovinsten, och Riksdagen har beslutat att öfverlemna hela bankovinsten till statsverket. Emellan dessa yttersta gränser har man beslutat ena gången en större, andra gången en mindre del.

Det var en tid det höll på att göra sig gällande en praktisk åsigt, att man borde dela riksbankens vinst ungefär i två lika delar och låta riksbanken behålla den ena delen, under det statsverket skulle få öfvertaga den andra. Denna åsigt var enligt min mening framsprungen ur ett praktiskt förstånd, och det var många skäl, som talade därför. Det såg ut, som om denna åsigt skulle till och med blifva fastslagen som en tradition här i Riksdagen, men sedan inträdde andra förhållanden.

Vid 1895 års riksdag framställde bankoutskottet en alldeles ny åsigt. Det föreslog nemligen, att åt riksbanken skulle reserveras en tiondedel af vinsten och att de öfriga nio tiondedelarne skulle öfverlemnas åt statsverket. Hvad var nu grunden till denna nya åsigt? Jo, bankoutskottet framhöll hufvudsakligen bankens industriella verksamhet. Banken liknades vid ett industriellt företag, hvars egare var statsverket. Utaf andra industriella företag tager egaren i allmänhet största delen af vinsten och reserverar ett mindre belopp för affärens stärkande. För min del har jag aldrig biträdt denna

åsigt om riksbanken såsom ett affärsföretag och gör det icke heller nu. Jag kan icke finna, att riksbankens hufvudsakliga uppgift är att vara en industriel inrättning eller att den har till hufvuduppgift att skapa inkomster för statsverket. Riksbanken har en ännu högre uppgift, och denna måste man i främsta rummet tillgodose.

Nu har 1897 års bankoutskott framställt en annan ny åsig, som närmar sig i praktiskt hänseende den förut gällande, som afsåg att dela vinsten ungefär midt i tu. Men den åsig, som bankoutskottet nu har framlagt, har dessutom en mycket stor förtjenst deri, att den hvilat på en fast, teoretisk princip. Utskottet vill nemligen, att en viss procent utaf bankens fonder skall under form af ränta öfvergå till statsverket. Uti andra länders centralbanker och riksbankar har man upphöjt det till en princip att icke blanda i hop bankens affärer och statskassans. Man vill hålla noga på det, att banken skall sköta sina egna affärer, men nästan öfverallt skall samtidigt statsverket få någon del af dess vinst, men det skall icke få den hufvudsakliga vinsten. Nu har bankoutskottet här beräknat riksbankens fonder till i rundt tal 60 millioner kronor, och det föreslår, att utaf dessa skola tre procent, betraktade såsom ränta, öfverlemnas till statsverket, d. v. s. 1,800,000 kronor. Mig synes det vara en mycket stor fördel, om Riksdagen skulle slå in på en sådan väg, att man beräknar riksbankens fonder och anser, att dessa fonder böra lemna en viss procentisk afkastning till förmån för statsverket, och att den öfriga vinsten må behållas åt riksbanken.

Angående detta förslag hafva herrar fullmäktige i riksbanken blifvit hörda, och de hafva gifvit sin mening till känna. De hafva sagt, att »från synpunkten af bankens behof af egna kapital möter icke något hinder för bifall till Kongl. Maj:ts proposition». Herrarne märka mycket väl den restriktion, som ligger i dessa ordalag. För bankens eget behof kan det visserligen låta sig göra att afstå hela bankovinsten. Det är nu så, att, om riksbanken får behålla vinsten, derigenom icke den betalningsbalans stärkes, som man har till utlandet, ty den vinst, riksbanken får behålla, kan icke användas direkt till att betala skulder på utlandet och kan icke heller användas såsom några tillgångar i utlandet. Men den egentliga betydelsen af att riksbanken får behålla en större del af sin vinst är den, att riksbanken derigenom, så att säga, minskar sina skulder. Ty hvad inträffar, då riksbanken till statsverket utbetalar en del af sin vinst? Jo, dessa sedlar, som riksbanken släpper ifrån sig, måste den på ett eller annat sätt lösa till sig. Det är således en tillökning af skulderna, hvilken riksbanken ikläder sig i och med detsamma som den till statsverket utbetalar en del af sin vinst. Ställningen till utlandet afficieras icke så synnerligen mycket deraf, och derfor kunna herrar bankofullmäktige med fog säga, att bankens behof af eget kapital tillåter användandet för statskassans räkning af ett större eller mindre belopp af riksbankens vinst.

Nu är det här en annan omständighet, som vi också böra taga

*Om användan-
de af banko-
vinsten för
1896.
(Forts.)*

Om användan-
de af banko-
vinsten för
1896.
(Forts.)

i betraktande. Vi stå nemligen vid en kritisk tidpunkt i afseende på utvecklingen af riksbankens verksamhet. Det är måhända af behovet påkalladt att stärka dess fonder, och denna stärkning af fonderna kan ske på det sättet, att man minskar riksbankens skulder genom att låta riksbanken behålla större delen af sin vinst.

Den finansiella ställningen är ju för närvarande mycket god. Derför kan man säga, att statsverket icke har något synnerligt behov utaf att få en större andel af bankens vinst. Annorlunda skulle det ställa sig, om det vore brist i statskassan; då kunde ju banken få lof att träda emellan. Men då så icke är förhållandet, utan man snarare kan säga, att det förefinnes ett öfverflöd i statskassan, och att vi der ha en besparing på något öfver fjorton millioner kronor, så bör man i främsta rummet tillse bankens eget väl. Nu återkommer jag till hvad jag nyss talade om, att riksbankens verksamhet måhända kommer att i den närmaste framtiden utvidgas. Det vore då synnerligen väl, om man kunde i någon mån öka riksbankens fonder.

Herrar reservanter hafva af riksdagspolitiska skäl framställt ett medlingsförslag. De mena, att om förslaget att öfverlemnna 2,500,000 kronor till statsverket skulle bli Andra Kammarens beslut, så skulle detta ha större utsigt att segra i den gemensamma voteringen. Skilnaden är här icke mer än 290,000 kronor. Denna summa spelar icke någon rol för banken, och därför anser jag, att denna riksdagspolitiska taktik icke bör tillmätas någon större politisk betydelse.

Man bör hufvudsakligen fästa sig vid den fasta teoretiska grund, som 1897 års bankoutskott framlagt, och hvilken jag anser värd ganska mycket. Man fastslår riksbankens fonder till så och så stort belopp; man beslutar sig för principen att utaf dessa fonder öfverlemnna såsom ränta till statsverket så och så stor procent. Detta är enligt mitt förmenande en fullkomligt riktig åsigt. Det är ett sakförhållande, såsom bankoutskottets ärade vice ordförande nyss sade, hvilket man bör taga fasta på. Väl kan det hända, att Andra Kammaren, om den följer utskottet, kommer att ligga under i den gemensamma voteringen, men lika väl skulle detsamma ju kunna hända, om det blefve reservanternas förslag, som antoges. Det säges, att Första Kammaren godkänt Kongl. Maj:ts förslag, och då kan det ju likväl för oss vara utsigt att segra i den gemensamma voteringen. Skilnaden emellan Kongl. Maj:ts proposition och utskottsreservanternas från Andra Kammaren förslag är, såsom jag sade, mycket liten, och spelar således ingen rol. Men hvad som är af vikt är, att man fasthåller vid det af innevarande års bankoutskott uppställda programmet, och jag anhåller på grund häraf att få förena mig i det yrkande, hvartill utskottet genom en något egendomlig omröstning har kommit. Utskottets herr vice ordförande pointerade, att utskottets hemställan betecknar ett sakförhållande, och detta spelar enligt mitt förmenande en mycket stor rol.

Jag anhåller, mine herrar, om bifall till utskottets hemställan i första punkten.

Om användande af bankovinsten för 1896.

Med herr Elowson förenade sig herr *Anderson* i Hasselbol.

(Forts.)

Herr Höglund: Herr grefve och talman, mine herrar! Den föregående talaren framhöll såsom en af hufvudpunkterna i sitt yttrande, att på de flesta ställen i utlandet den princip vore fastslagen i lagstiftningarne rörande de der förekommande centralbankerna, att en viss del af bankovinsten årligen skulle gå till statskassan och resten reserveras till banken sjelf för dess egna ändamål. Jag ber dock att få fästa uppmärksamheten på, att det råder en ganska stor skillnad mellan dessa utländska centralbanker och vår riksbank. De förra äro nemligen samt och synnerligen aktiebanker. Den andel af bankovinsten, som från dem skall lemnas till statskassan, har sålunda i viss grad karakteren af en skatt, som dessa banker skola för sitt bankmonopol betala till staten. Resten af vinsten, som de få behålla sjelfva, få de efter aktieegarnes beslut och efter derom gällande lagar och författningar använda dels till stärkande af bankernas egna fonder, dels till utdelning åt aktieegarne.

Här i landet åter representerar i afseende på vår riksbank staten såväl aktieegarne som ock sig sjelf. Staten har här sjelf rätt till hela bankovinsten, densamma tillhör oafkortad staten, och därför kan man icke göra någon sådan jämförelse, som den föregående talaren gjorde. Här har staten rätt att, allt efter omständigheterna, besluta, att en större eller mindre del af bankovinsten skall öfverlemnas till statsverket för att användas till dess behof. Någon dylik rätt ega icke de utländska staterna öfver sina centralbanker. Jag tror således, att den grund, på hvilken talaren byggde sin bevisföring, icke kan ega bestånd.

För öfrigt vill jag anmärka, att jag anser både statsverkets och riksbankens egen ställning vara sådan, att det i och för sig torde vara temligen likgiltigt, hvilket beslut i detta afseende fattas. Riksbanken har, såsom bankofullmäktige sjelfva yttrat, tillräckliga fonder för sin verksamhet, och den skulle alltför väl kunna, om det gälde, afstå kanske till och med hela bankovinsten till statskassan. Statskassan har ju nu öfverflöd på medel, den behöfver icke några pengar. Det är således i detta fall temligen likgiltigt, enligt mitt förmenande, hvilket af de föreslagna beloppen som öfverlemnas till statskassan, och hvilket som reserveras för riksbankens eget behof.

Herr Holmgren i Hillebola: Herr talman! Då, såsom synes af utskottets betänkande rörande fördelningen utaf bankovinsten, Riksdagen under de sist förflutna tio åren fått, de begge sista åren omkring 10 procent och de begge närmast förutgående just ingenting, anser jag den fördelning, som utskottet nu föreslagit, vara ganska lämplig, i synnerhet som statsverket, såsom redan framhållits,

Om användan-
de af banko-
vinsten för
1896.

(Forts.)

för närvarande icke har något särdeles behof af ett större belopp utaf bankovinsten.

Reservanterna hafva såsom skäl för sitt förslag framhållit, att, om Andra Kammaren beslöte i enlighet med utskottets förslag, detta skulle hafva mindre utsigt att vinna någon framgång vid den gemensamma voteringen. För min del tror jag detta icke vara af någon större betydelse, sy de som ha för vana, om jag så må säga, att åt riksbanken votera de mindre beloppen, de göra det nog i alla händelser; jag tror icke, att de fästa sig vid, om det är 10 eller 20 procent, som riksbanken får behålla, utan de taga nog i alla fall det lägsta beloppet. Jag tror således, som sagdt, att detta icke har någon betydelse.

Nu har en talare från Karlstad framhållit, att bankoutskottet och Riksdagen vexlat i åsigter rörande användningen af bankovinsten, och detta kan ju icke förnekas; man ser det också af den tablå, som är framlagd af utskottet. Han sade också, att 1895 års bankoutskott uttalat den principen, att 10 procent af riksbankens vinst skulle bibehållas åt riksbanken och att det öfriga skulle afstås till statsverket. Ja, den principen slog man in på, jag tror mig kunna säga det, hufvudsakligen därför att man fruktade, att man eljest icke skulle få något kvar åt riksbanken, detta enligt den erfarenhet, man hade från föregående år. Derfor måste man söka fastslå denna princip för att få bibehålla hvad man kunde.

Rörande hvad som yttrats om behovet för riksbankens räkning af större andel i vinsten, så må jag erkänna, att detta behof icke kan vara så synnerligen stort; men nog håller jag före, att bankofullmäktige skola vara i stånd att fruktbargöra dessa medel. Hårtill kommer, såsom också herr vice ordföranden i bankoutskottet framhållit, att vi redan i år hafva att vänta oss inköp af tomter och uppförande af lokaler för riksbanksafdelningskontor på icke mindre än fem ställen, och under närmaste framtiden blir det nog än flera. Detta är ett ytterligare skäl för att en större del af bankovinsten må bibehållas för bankens räkning.

Jag får därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen Danielson: Jag ber att få säga några ord i frågan.

Mig förefaller det, som om de skäl, som åberopats af herr Mallmin och öfriga reservanter från denna kammare, skulle vara ganska starka. Jag tror verkligen, att om man antager utskottets förslag, så kommer man att förlora i den gemensamma voteringen, och det skulle ju blifva en mycket mindre del, som banken då komme att erhålla. Finge banken de 600,000 kronor, som ifrågasätts i denna reservation, så vore det ett temligen afsevärdt belopp. Her-
rarne veta ju, hvilken uppfattning Riksdagen haft under de senare åren, nemligen att det till banken bör lemnas omkring 10 procent af vinsten. Vi böra därför icke, tyckes det mig, taga till för mycket

och derigenom riskera alltsammans, utan vi få moderera våra anspråk och hålla oss till det mesta möjliga. Derigenom tror jag, att vi verkligen skola kunna vinna bifall till detta yrkande, och dermed vore ju ändå något vunnet.

Jag är fullt öfvertygad, att om denna kammare tager utskottets hemställan, så komma vi att förlora i den gemensamma voteringen; då kommer Första Kammarens beslut, det vill säga Kongl. Maj:ts förslag, att segra der, och jag tycker verkligen, att det vore bra knappt för banken. Jag skulle därför vilja uttala som min uppfattning, att det af klokhetsskäl vore lämpligt att taga den af herrar Mallmin m. fl. föreslagna summan, ty dermed vore ändå något vunnet. Det vore bättre än att få så godt som ingenting. Herrarne hafva hört, huru voteringen utfallit i Första Kammaren, der 79 röstat för Kongl. Maj:ts förslag och endast 2 för den andra meningen, och herrarne kunna då se, hurudant läget är. Om vi få en gemensam votering och hafva fått dessa jernvägsanslag upp på budgeten, så är det klart, att det blir stor benägenhet att låta hela bankovinsten gå till statskassan. Men för att undvika ett sådant förhållande synes det mig vara klokt att söka få det mesta möjliga för riksbankens räkning, och derfor anser jag, att kammaren bör af klokhetsskäl bifalla den af herrar Mallmin m. fl. afgifna reservation.

Jag yrkar bifall till denna reservation.

Herr Elowson: Mot hvarandra stå två hufvudsynpunkter. Den ena vill åt riksbanken reservera 10 % utaf vinsten, d. v. s. åt statsverket öfverlemna 90 %. Den andra åsigten går ut derifrån, att utaf bankens reda tillgångar, utaf dess fonder en viss procent skulle såsom ränta öfverlemnas till statsverket. Detta är, efter hvad mig synes, två principer, som båda kunna hafva sin betydelse hvar för sig. Det medlingsförslag deremot, åt hvilket herr vice talmannen gifvit sitt förord, finner jag icke hafva någon principiell karakter alls. Det uppgifves heller icke hafva någon sådan, utan det säges vara framställt af klokhetsskäl.

Jemför jag detta förslag med utskottets, som innehåller, att af riksbankens fonderade tillgångar 3 % skulle lemnas till statsverket, så skulle enligt reservanternas i denna kammare förslag utaf samma fonder till statsverket lemnas 4 $\frac{1}{4}$ %, hvilket ju är en mycket ojemn siffra.

Nu har en talare på stockholmsbanken sagt, att det kunde vara ungefär likgiltigt, hvar penningarne stanna, om det blir hos banken eller hos statsverket, ty det finnes god tillgång på penningar på båda ställena. Men om så är förhållandet, synes det mig vara så mycket större skäl att hålla på sjelfva principen. Det är af mycket stor vikt, att Andra Kammaren fastslår den princip, som af 1897 års bankutskott blifvit föreslagen. Huruvida den segrar eller icke segrar i gemensam votering, derom tillåter jag mig icke uttala någon profetia. Jag tror likväl, att resultatet blir detsamma i den gemensamma

Om användande af bankovinsten för 1896.

(Forts.)

Om användan-
de af banko-
vinsten för
1896.

(Forts.)

voteringen, vare sig Andra kammaren besluter sig för utskottets förslag eller för reservanternas. Har reservanternas förslag att till statsverket anvisa 2,500,000 kronor någon utsigt till framgång, så finnes lika stor utsigt för utskottets förslag, som afser att till statsverket lemna 1,800,000 kronor.

Men jag återkommer till hvad talaren på stockholmsbänken yttrade, att penningarne icke för nävarande spela någon så stor rol; och det är ju icke heller något betydligare belopp, hvarom här är fråga, och då synes det mig, att, när det här är två principer, som söka göra sig gällande, det är synnerligen lämpligt att ställa dessa principer mot hvarandra och låta dem blifva bestämmande för Riksdagens beslut. Det kan ju hända, att det blir den åsigten, som segrar, att man bör betrakta banken som ett industriellt etablissement och låta vinsten nära nog i dess helhet gå till principalen, d. v. s. till statsverket, men jag tror dock, att i framtiden den åsigt skall segra, som här är fastslagen, nemligen att man till statsverket bör under form af ränta öfverlemna en viss procent af bankens reda tillgångar, ty denna princip har ett så stort företräde, att den måste slå sig igenom, om icke vid 1897 års riksdag, så dock senare.

Jag ber därför på dessa skäl att än en gång få anhålla, att kammaren ville bifalla utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Petersson* i Boestad, *Andersson* i Lysvik och *Olsson* i Kyrkebol.

Herr Lundell: Här har talats om principer, men jag undrar, om det icke kan anses som en lika god princip att taga en viss bråkdel af vinsten som att gifva statsverket en viss procent af bankens fonder. Nu har det varit en princip att taga $\frac{1}{10}$ af vinsten för bankens egen räkning. Den procenten är nog bra låg. Men om man i stället tager till princip att låta banken behålla $\frac{1}{6}$, så kan jag icke finna annat, än att detta är en lika god princip. Förra året voro bankofullmäktige mycket tveksamma, om det skulle vara tillräckligt för bankens behof att taga endast $\frac{1}{10}$. I sitt första yttrande sade de, att, om det icke inrättades mera än ett afdelningskontor om året, detta belopp skulle räcka, annars icke. Men i ett senare yttrande förklarade de, att äfven om det komme att inrättas två nya afdelningskontor om året, så skulle banken kunna reda sig med $\frac{1}{10}$ af vinsten, men det tycktes enligt deras åsigt vara ett minimum. Vid debatten i Första Kammaren framhöll likväl fullmäktiges vice ordförande, herr Törnebladh, alldeles tydligt, att denna fordran på $\frac{1}{10}$ af vinsten var gjord ur synpunkten af bankens säkerhet; bankofullmäktige hade icke icke ansett sig böra betrakta frågan ur någon annan synpunkt. För min del tror jag bestämdt, att riksbanken är fullkomligt sauverad med de fonder, som den har, men huru det skulle gå med affärslifvet i kritiska tider, om icke fonderna i afsevärd mån ökas, lemna jag derhän.

Sveriges riksbank har en mycket liten metallisk kassa i jämförelse med andra centralbanker. Detta gör utan tvifvel, att den bör vara behörigen försedd med obligationer, som äro lätt realiserbara och som alltså vid kritiska tider lätt kunna förvandlas till metallisk valuta. Tager man då den principen att låta banken behålla $\frac{1}{5}$ af sin vinst åtminstone under tider, då många nya afdelningskontor behöfva inrättas, så tror jag icke, att det är för mycket. Jag skulle nog kunna vara med om att under goda tider låta banken få behålla $\frac{1}{2}$, ja, till och med ännu mer af sin vinst, men ett sådant yrkande skulle — det lära vi nog få se — ej hafva någon utsigt att gå igenom i gemensam votering.

Om användande af bankovinsten för 1896.

(Forts.)

Jag får därför fortfarande yrka bifall till andra-kammare-reservanternas hemställan.

Herr Eklundh från Lund: Med anledning af den ärade representantens från Karlstad yttrande, att det icke låge någon princip till grund för andra-kammare-reservanternas hemställan, ber jag få säga, att det är enahanda princip, som ligger till grund för den som för utskottets förslag. Skilnaden är endast den, att medan utskottet föreslår, att statsverket skall erhålla 3 % på bankens fonder, så föreslås i reservationen öfverlemnande till statsverket af en rund summa, motsvarande ungefär 4 % af fonderna. Detta är hela skilnaden, och jag kan icke se, att detta är någon så stor olikhet. Beloppet är, som sagdt, under närvarande förhållanden temligen likgiltigt.

Jag skall äfven be att få säga några ord med anledning af ett uttalande af samme talare, då han yttrade, att det, formelt sedt, var märkvärdigt, att utskottet kommit till det beslut, utlåtandet angifver. Jag medgifver verkligen, att det kan se besynnerligt ut, då samtliga utskottsledamöter från Första Kammaren, på ett undantag när, omfattat en reservation, och 4 af Andra Kammarens ledamöter inom utskottet omfattat en annan, men det förhåller sig dermed helt enkelt så, att den af mig och tre af mina kamrater från Andra Kammaren omfattade meningen vid voteringen om kontraproposition i hufvudvoteringen icke vann afseende, och vi hade då att välja mellan Kongl. Maj:ts förslag och det förslag, som nu blifvit utskottets, och dervid stodo Andra Kammarens utskottsledamöter som en man för beviljandet af det högre beloppet till riksbanken. Viingo sålunda icke fram det af oss omfattade förslaget i hufvudvoteringen, men ansågo oss likväl böra i en reservation gifva kammaren del af hvad vi i utskottet yrkat.

Jag hemställer fortfarande om bifall till den af oss vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Elowson: Jag anser mig böra med ett par ord berigtiga det referat, som den siste talaren gjort af ett mitt yttrande. Jag nämnde, att bankoutskottet beslutat sig för den principen, att ett visst procental — nemligen 3 procent — af bankens fonder borde

*Om användan-
de af banko-
vinsten för
1896.
(Forts.)*

till statsverket öfverlemnas under form af ränta, och jag sade uttryckligen, att om man tillämpade samma princip med afseende på det af reservanterna föreslagna beloppet, skulle räntan i stället beräknas efter 4 $\frac{1}{2}$ procent. Det är således mycket riktigt anmärkt, att de hafva samma princip; det är blott denna ojemna siffra 4 $\frac{1}{2}$ procent, som icke tilltalar mig.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å nämnda hemställan och bifall i stället till den af herr Mallmin m. fl. vid punkten fogade reservation; och fann herr talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bankoutskottet hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr Mallmin m. fl. vid denna punkt afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation.

Omröstningen utföll med 106 ja mot 48 nej; i följd hvaraf utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkten 2.

Bifölls jemväl.

§ 2.

*Ang. förbud
mot införsel
och försäljning
inom riket af
fosfortänd-
stickor.*

Härefter föredrogs Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida ej föreskrift borde meddelas derom, att tändstickor, i hvilkas tändmassa vanlig fosfor ingår, ej må till riket införas eller der utbjudas till salu.

Med tillstyrkande af ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr C. Wallis m. fl. afgifna motion, n:o 168, hemstälde utskottet i föreliggande utlåtande, att Andra Kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida ej föreskrift må böra meddelas derom, att tändstickor, i hvilkas tändmassa vanlig (hvit eller gul) fosfor ingår, icke få till riket införas och der utbjudas eller hållas till salu, samt, derest dylik föreskrift pröfvas erforderlig, för Riksdagen framlägga förslag till lag i ämnet.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Odencrants: Jag har begärt ordet för att yrka afslag å utskottets nu föreliggande hemställan; och jag gör det först och främst på den grund, att det förbud, som utskottet föreslår, skulle på ett synnerligen kämbart sätt drabba en löftesrik och gagnande industri inom vårt land, som sysselsätter flere tusen arbetare och gifver dem arbete och bröd.

Det är visserligen sant, att motionärerna i år icke yrkat på förbud för *tillverkning* af fosfortändstickor, utan blott hemställt om förbud mot *försäljning af sådana inom landet*; men om man besinnar, att af den tillverkning, som för närvarande eger rum, mer än en fjerdedel afsättes inom landet, så kan man lätt förstå, hvilket afbräck denna industri skulle lida, om den inhemska marknaden skulle stängas för densamma. Man kan icke heller ifrågasätta, att fabrikerne skulle kunna såsom ersättning härför i motsvarande mån öka afsättningen på utlandet; ty utomlands finnas ju redan och uppstå allt flera fabriker för samma varas tillverkande; och den naturliga följden af ett sådant förbud som det ifrågasatta skulle, synes det mig, blifva en mycket förklarlig och berättigad misstro mot den svenska varan, en misstro, som kanske skulle föranleda dertill, att äfven den utländska marknaden spärrades för de svenska fosfortändstickorna. Den nu föreslagna åtgärden skulle sålunda faktiskt kunna leda till ett förbud mot all tillverkning af fosfortändstickor.

Men äfven om jag ser frågan icke uteslutande från fabrikanternas sida, utan äfven från den köpande allmänhetens, så synas mig goda skäl förligga för afslag. Som herr talmannen nogsammt känner, finnes det en del af vårt lands befolkning, för hvilken fosfortändstickorna äro en nödvändighetsvara — jag syftar på grufarbetarne och kustens fiskeriidkande befolkning. Äfven för den stora obemedlade allmänheten skulle det blifva ganska kämbart, om den icke finge köpa denna billiga vara, vid hvilken den är van, utan i stället måste skaffa sig de i någon mån dyrare säkerhetständstickorna.

Då så stora olägenheter skulle beredas genom ett sådant förbud, som utskottet föreslagit, så frågar man naturligtvis, hvilka skäl man kan åberopa derför. Det har förr talats om faran för tillverkarne och äfven om faran för eldsolyckor. Detta har man nu öfvergifvit, men man håller så mycket mera på faran af fosforns användande vid fosterfördrifning, och det är ju en tänkvärd sak, jag medgifver det. Men jag ber i detta sammanhang med några ord få påminna om hvad som yttrades af läkarecorpsens främste målsman i vårt land, chefen för medicinalstyrelsen, vid ärendets behandling i Första Kamraren förra året, då der förekom ett förslag liknande det nu föreliggande. Han röstade för förslaget, det är sant, men han sade dock, att han fann mycket stor svaghet vidlåda argumentationen mot fosfortändstickorna, och han erinrade om att, om man borttager detta medel för det brottsliga syftet, det återstår en mängd andra, som

Ang. förbud
mot införsel
och försäljning
inom riket af
fosfortänd-
stickor.

(Forts.)

*Ang. förbud
mot försäljning
inom riket af
fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

ock kunna anlitas. Man borde därför, sade han, upplysa om att den, som begagnar detta medel, löper fara att undergå en långsam och plågsam död. För öfrigt påpekade han, att fosfor förekomme äfven i andra sammansättningar, som lätt kunde erhållas. Efter sådana uttalanden från denna auktoritet synes det mig, som om man borde ställa sig mycket tveksam mot vidtagande af en så radikal åtgärd, som nu är ifrågasatt.

Jag vill ock tillägga, att det synes mig motbjudande och inkonsekvent, att, då man anser fosfortändstickorna så farliga, att man vill förbjuda deras användning i vårt eget land, man likväl tillåter tillverkning och export af sådana tändstickor. Derigenom kommer man ju att utsätta utländerne för de faror, för hvilka man vill skydda sitt eget land.

På dessa skäl, herr grefve och talman, ber jag att få yrka afslag å det föreliggande betänkandet.

Herr Wallis: Då jag fick se utskottets betänkande i denna fråga, så hängaf jag mig ett ögonblick åt den angenäma förhoppningen, att detsamma måhända denna gång skulle kunna afgöras här i kammaren utan någon föregående debatt, detta icke därför, att jag derigenom skulle undslippa en quantitet besvär, utan därför, att det utan tvifvel skulle vara ett det allra bästa tänkbara stöd för denna frågas lyckliga lösning, som derigenom skulle vinnas.

Det kan icke vara något tvifvel om, som frågan hittills behandlats, att om det skall lyckas oss att lösa frågan, såsom vi läkare anse det lyckligast att den löses, så måste det ske genom ett kraftigt uttalande från Andra Kammaren. Jag vill påminna eder, mine herrar, att en af de två talare i Första Kammaren, som förra året yttrade sig emot denna fråga, i sjelfva verket var mycket tveksam, men hvad som väsentligen afgjorde hans röst var, att medkammaren ännu så osäkert och så föga bestämdt hade i frågan uttalat sin opinion. Som herrarne minnas, blef denna opinion resultatet af en omröstning, i hvilken 86 ja stodo mot 74 nej. Hade det nu kunnat ske så, att frågan denna gång afgjorts så att säga enhälligt och utan invändningar, så skulle vi utan tvifvel vid frågans kommande behandling i Första Kammaren, på hvilken jag fortfarande hoppas, kanske redan nu hafva nått det mål, för hvilket vi sträfva.

Herrarne se, att alla läkare i denna kammare förenat sig om denna motion, i hvilken upptagits det ena alternativa yrkandet af motionären vid föregående riksdag, hvilken i detta yrkande, som vi tro, lyckats träffa den rigtiga lösningen af denna fråga.

Jag skall be att i korthet få erinra om denna frågas historia i vårt land — vi kunna ju kalla den fosforfrågan. Den har i sjelfva verket två skeden. Den har under många år sysselsatt motionärer i begge kamrarna, men till en början hafva dessa motioner icke haft annat ändamål än att skydda arbetarne i fosfortändsticksindustrien. Det är först på senare tiden, som allt mer och mer klart och tyd-

ligt det målet framträdte att skydda allmänheten mot dessa tändstickors faror.

Så länge det förra målet var det väsentliga i motionärernas fordringar, så var det naturligt, att de ovilkorligen måste begära förbud mot fabrikationen af fosfortändstickor, och så länge detta fordrades, så var det klart, att utsigterna att vinna målet voro mycket små. Ty det är alldeles gifvet, att i fall man vill förbjuda en industri, som sysselsätter tusentals arbetare och som har ett årligt produktionsvärde af 2 $\frac{1}{2}$ millioner kr., så måste man komma med ytterst starka och talande skäl. I forna tider hafva dessa skäl varit mera talande, än de för närvarande äro, ja, så mycket mera talande, att man den tiden verkligen med skäl kunde fundera på huruvida icke ett fabrikationsförbud vore motiveradt, och vi veta, att två af våra grannländer af sådana skäl vid denna tid, åren 1874 och 1875, läto förmå sig till ett dylikt fabrikationsförbud, nemligen Finland och Danmark. Här har det deremot icke lyckats att genomföra ett sådant förbud, och det har i sjelfva verket icke heller behöfts af det skäl, att anledningen dertill år efter år har minskats.

Anledningen skulle ju hafva legat deri, att det ytterst giftiga ämnet fosfor, som vid tillverkningen användes, hos dem, hvilka arbeta vid dessa fabriker, ofta åstadkommer en ysterst farlig, ofta dödande, alltid ytterst plågsam sjukdom, den s. k. fosfornekrosen, som består i en varig benhinneinflammation omkring och i öfver- och underkäken, ofta med afstötningar af dessa ben, med förluster af stora delar af dem. Vi hade icke få fall af denna sjukdom för 20 à 30 år sedan från dessa fabriker. De ha emellertid oupphörligen minskats, och anledningen dertill är oss alla bekant. Vi veta alla, huru redan 1870 en kongl. förordning utkom, hvilken med ganska stränga bestämmelser häfdade arbetarnes rättighet att få sina hälsoförhållanden reglerade vid dessa fabriker, huruledes denna förordning, som till en början icke lemnade de önskade resultaten, till följd af att dess efterlefnad icke tillräckligt kontrollerades, år efter år blifvit mera kontrollerad och slutligen nu genom anordnandet af fabriksinspektion blifvit allt bättre efterlefd, och nu ha till på köpet genom 1896 års bref ytterst skärpta bestämmelser i denna riktning blifvit af Kgl. Maj:t gifna. Vi kunna därför säga, att denna del af fosforfrågan här i Sverige i sjelfva verket blifvit löst på ett sådant sätt, att vi hädanefter icke från hygienisk synpunkt äro berättigade att begära något fabrikationsförbud.

Det är denna lyckliga ställning af frågan, som i så hög grad förenklar den och som gör, att vi, hvilka nu hafva skyldighet — och vi läkare anse oss hafva det — att urgera statsmagternas ovilkorliga pligt att försöka stäfja den andra delen af fosforfrågan, nemligen faran för allmänheten, kunna nöja oss med ett förbud mot försäljning; och i sjelfva verket har derigenom denna fråga, synes det mig åtminstone, kommit sin lösning mycket nära. Det är i första rummet motionärens från förra året förtjenst och i andra rum-

Ang. förbud mot införsel och försäljning inom riket af fosfortändstickor.

(Forts.)

*Ang. förbud
mot införsel
och försäljning
inom riket af
fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

met det då arbetande utskottets, som genom sin utmärkta utredning af frågan fick bragt å bane denna lyckliga lösning af densamma. Jag tror för min del, att detta blir den enda metoden, som vi ha att kunna möta de faror, som för hvarje år blifva svårare här i landet, och som bestå i de ofantligt ökade fallen af fosforförgiftning.

Det råder här i Sverige ett mycket egendomligt förhållande med dessa förgiftningar, som jag ber att få påpeka: Sverige står i detta fall, såvidt jag har mig bekant, fullständigt ensamt i hela världen. Och det allra anmärkningsvärdaste är kanske det, att detta egendomliga förhållande här i Sverige är en jemförelsevis ganska ny sak, som våra förfäder icke kände till, ehuru de använde fosfortändstickor i ofantligt större utsträckning än vi, som ju äfven hafva säkerhetständstickor. På den tiden, då inga säkerhetständstickor funnos, utan alla människor använde fosfortändstickor, voro fosforförgiftningar så godt som okända, men nu, då säkerhetständstickorna i mycket hög grad utträngt dessa fosfortändstickor, nu alltsedan början af 1870-talet hafva fosforförgiftningarna år efter år ökats, och denna ökning har visat sig alldeles kontinuerlig. Att så är förhållandet är påvisadt för åren 1873—1892 i en mycket förtjenstfull akademisk afhandling af doktor Walter Lindberger, hvilken af utskottet förra året citerades. Jag har enskildt hört, att man visserligen fann det bevisningsmaterial, som der var framlagdt, synnerligen bevisande för den nämnda 20-års-perioden, men att man undrade, om icke möjligen efter 1892 förhållandena förändrat sig och förändrat sig till det bättre, så att det starka skäl, som låg i den intensiva utvecklingen af denna samhällsfara, derigenom i större eller mindre grad hade förfallit.

För att afgöra denna sak, gick jag till sjelfva källurkunden för en sådan statistik, nemligen redogörelserna för de medikolegala liköppningarna, som från alla delar af landet insändas till medicinalstyrelsen. Jag studerade dervid dem, som insändts för 1896, således de allra senaste, och jag fann till min häpnad och sorg, att fosforförgiftningarna i stället för att minskas ytterst väsentligt tilltagit efter de sista åren, från hvilka uppgifter förelågo till bearbetning af doktor Lindberger. Under de sista år, som han hade bearbetat, uppgick antalet af dessa obduktioner, i hvilka fosfor blifvit bevisad hafva varit orsaken till döden, till ungefär 100 om året, år 1896 — som jag undersökte — hade dessa obduktioners antal stigit till 136. Antalet af de fall, i hvilka människor ljutit döden på grund af gifter, var in alles 173, och af dessa hade i 136 fall döden framkallats af fosfor. Alltså var i omkring 80 % af alla förgiftningsfall, som kommit till rättsmedicinsk undersökning, döden framkallad af fosfor. Aldrig förr har en så oerhördt stor procent af fosforförgiftningsfall förekommit, och om tillväxten skall fortgå på detta sätt, så kommer inom kort antalet af dessa obduktioner att uppgå till många hundra om året.

Det är klart, att det under sådana förhållanden helt enkelt var en bjudande samvetspligt för oss läkare att redan i år återkomma till kammaren med denna motion, och detta så mycket mer, som Andra Kammaren förra gången för sin del biföll densamma.

Herrarne minnas mycket väl, att det var en ganska liflig och uttömmande debatt i frågan här i kammaren förra året. Ungefär samma skäl, som här i kammaren anfördes för och emot motionen, upprepades sedan i Första Kammaren, och vi ha nu hört en ärad talare på smålandsbänken å nyo mot densamma upprepa i själfva verket samma skäl, som vi då hörde.

För min del vill jag helt kort belysa min ställning till frågan. Jag anser mig hafva visat, att här föreligger en mycket svår samhällsfara, en ytterst egendomlig och original fara, hvars historia i framtiden, när en gång Sveriges kulturhistoria skall skrivas, kommer att i detalj beskrivas. Här föreligger, som sagdt, en ytterst egendomlig samhällsfara, och jag anser mig redan med de siffror, jag anført, hafva bevisat, att, om man kan, man bör göra något åt saken.

Det förslag, som motionären vid förra riksdagen framlemnade, innebär, det är sant, en inskränkning i produktionsvilkoren för en viktig och stor industri — jag medgifver det. Förra årets utskott visade emellertid, att af de 2 $\frac{1}{2}$ millioner kr., hvartill produktionsvärdet af fosfortändstickorna uppsteg, 2 $\frac{1}{4}$ millioner, således 90 %, var produktionsvärdet för den del af detta fabrikat, som går till utlandet, och att endast 10 % af fosfortändstickorna försålles inom landet. Hvad speciellt beträffar den förnämsta af alla de svenska fabriker, nämligen Vulcan på Tidaholm, som mest skulle drabbas af ett sådant försäljningsförbud, har den endast 8 % af sin omsättning af fosfortändstickor inom landet. Vid förra årets riksdag var det i själfva verket knappast någon, som, när man hade reda på dessa siffror, vågade komma fram med det påståendet, att något afgörande skäl mot förslagets antagande skulle ligga deruti, att en viktig industri skulle blifva till sin existens hotad. Det är uppenbart, att en så ringa afbränning som 8—10 % af den tillverkade varans afsättning icke kan spela en afgörande rol för dessa stora fabriker. Jag vill påminna herrarne om, till hvilka oerhörda inkomster, dessa fabriker äro taxerade. De största af dem äro taxerade till en inkomst af 4 à 500,000 kr. årligen, och då kan denna relativt ringa minskning i omsättningen för dem icke vara af synnerligen stor betydelse. Det är ju för öfrigt utsigter till, att, om tillverkningsvärdet minskas med 8 à 10 % på grund deraf, att fosfortändstickor icke få inom landet säljas, dessa fabriker kunna förskaffa sig en i motsvarande grad ökad marknad i utlandet för dessa tändstickor. Dessutom äro de flesta af dessa fabriker äfven anordnade för tillverkning af säkerhetständstickor, och det är ju uppenbart, att minskad afsättning inom landet af fosfortändstickor skall medföra en ökad afsättning af säkerhetständstickor, så att de skola kunna

*Ang. förbud
mot införsel
och försäljning
inom riket af
fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

*Ang. förbud
mot införsel
och försäljning
inom riket af
fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

taga revanche för minskningen i produktionen af fosfortändstickor genom en ökad fabrikation af säkerhetständstickor.

Förra året var det i sjelfva verket ingen i någondera kammaren, som på allvar ville på detta sätt häfda producenternas intressen i förhållande till den af fosformissbruket lidande allmänhetens intressen. Deremot var det, jag medger det, åtskilliga, som häfdade konsumenternas intressen, och man sade då, såsom de, som då voro med om debatterna vare sig i Första eller Andra Kammaren, torde minnas, att det här i landet finnes många konsumenter, hvilka skulle lida men af ett sådant förbud mot försäljning af fosfortändstickor. Det skulle vara de, som lefde i fuktiga trakter af landet, i skogsbygder, utesfater kusten etc. Det sades redan då mot en sådan uppfattning, att det genomförda förbudet i Danmark och Finland talade för att icke några väsentliga olägenheter för så situerade konsumenter i sjelfva verket skulle kunna blifva en följd af förbudet, ty man har icke från dessa länder hört klagomål öfver det derstädes sedan mer än 20 år tillbaka genomförda förbudet mot försäljning af fosfortändstickor. Och det kan icke vara något tvifvel om att ett sådant resonnement är ganska bevisande, ty det är obestrifligt, att af alla klimat i norden väl just klimatet i Danmark, specielt den del deraf, som skjuter upp mellan Kattegat, Skagerack och Nordsjön, är det fuktigaste klimatet af de här omtalade. Kan fiskarebefolkningen der vara belåten med säkerhetständstickorna, så är jag öfvertygad om, att något väsentligt men för Sveriges kustbefolkning af att nödgas afstå från fosfortändstickorna icke kan komma i fråga. Det har för öfrigt af flera talare upplysts, och specielt af den af den föregående ärade talaren citerade auktoriteten, att det icke torde vara svårt att genom tekniska förbättringar ordna det så, att tändsatsen i säkerhetständstickor icke skulle blifva så mottaglig för fukt, som den nu är, utan att den skulle blifva fullkomligt tillfredsstäl-lande äfven för en kustbefolknings behof. Utskottet i år har visserligen för sin del behjertat denna invändning, men säger, att den i förhållande till det ytterst viktiga önskemål, som utskottet anser motionärernas hemställan innebära, är af underordnad betydelse.

Det har verkligen också sagts förra året, att man borde tänka på konsumenternas intresse, därför att de utan tvifvel finge en billigare vara, om fosfortändstickor fortfarande finge tillverkas; och äfven i år har detta påstående upprepats af den ärade förste talaren. Men i förhållande till det ytterst billiga pris, som båda dessa varor till följd af den stora konkurrensen och utmärkta fabrikationsmetoder ega, och som i sjelfva verket ställer dem nära nog i nivå med hvarandra, torde väl ingen vilja påstå, att den konsumerande allmänhetens intressen skulle lägga något väsentligt hinder i vägen för ett förbud i den riktning, motionärerna hemställt.

Det återstår att yttra någonting om den sista invändningen, som vi förlidet år mångfaldiga gånger fingo höra, och som i år å nyo upprepats, nemligen att det vore motbjudande, att exporten af dessa

giftiga tändstickor skulle få vara tillåten, medan försäljningen inom landet icke skulle vara tillåten. Det skulle, menar man, vara någonting nedsättande i detta, och man ansåg därför, att man på denna grund icke borde bifalla motionärernas hemställan. Det är ju alldeles självklart, att uti detta fall alldeles icke något bedrägeri från de svenska producenternas sida förekommer. Det är ju icke under någon falsk flagg, som man exporterar dessa tändstickor, utan man säger klart ifrån, att det är fosfortändstickor, som man säljer, och de, som då köpa varan, veta alldeles precis, hvad de om densamma skola tänka.

Ang. förbud mot införsel och försäljning inom riket af fosfortändstickor.

(Forts.)

Jag för min del har aldrig kunnat förstå denna ytterliga fin-känslighet, då jag tänker på, huruledes tändstickorna gå till länder, i hvilka för närvarande alldeles icke samma förhållanden som hos oss förekomma, hvilka alldeles icke äro hotade af denna ständigt sig ökande samhällsfara, som hotar oss, och hvilka i sjelfva verket icke känna till denna fas af den s. k. fosforfrågan, som vi för närvarande hafva att strida emot. Det är ju dessutom tydligt, att dessa länder, lika väl som vi för närvarande sträfva att genom lagförbud få hjälp mot denna fara, skulle hafva förmåga att göra det samma, derest faran, jag säger af flera skäl: mot förmodan, hos dem en gång visade sig. Att, såsom det redan nämndes, då frågan förra gången förevar till behandling, i dessa länder en misstro mot varan skulle uppstå, derest vi förbjöde dess försäljning i vårt land, det är, så vidt jag kan förstå, alldeles gripet ur luften. För så vidt varan är precis likadan efter förbudets utfärdande som förut, alltså lika god och lika prisbillig, är en sådan misstro ur ekonomisk synpunkt alldeles omotiverad.

Det yttrades verkligen i Första Kammaren af chefen för medicinalstyrelsen, som för öfrigt uttalade sig till förmån för motionen, att det måhända skulle kunna finnas ett lindrigare och enklare medel att stäfja detta öfverhandtagande missbruk än att förbjuda varans försäljning. Detta skulle då ligga deruti, att man, så att säga, populariserade våra kunskaper om fosfors egenskaper, att man uti de allra vidaste kretsar utbredde kunskapen om detta högst egendomliga gift, som å ena sidan är så ytterst farligt och som å andra sidan har den verkan, som är det enda skälet till att det begagnas såsom gift — jag menar dess verkan som abortivmedel. För min del får jag gent emot en sådan framställning invända, att det i sådant fall förvånar mig i allra högsta grad, att kongl. medicinalstyrelsen, som förr än någon annan del af läkarecorpsen har haft reda på dessa olyckliga förhållanden, icke använt detta ytterst enkla medel. Ty att popularisera denna kunskap är mycket lätt. Dertill skulle icke fordras annat än att t. ex. i almanackan underrätta hela den svenska allmänheten om fosfors verkningar.

Hvarför har icke kongl. medicinalstyrelsen gjort det? Och hvarför har det icke fallit någon af dem in, som under tiotal af år haft kunskap om dessa förhållanden — hvarför, säger jag, har det

*Ang. förbud
mot införsel
och försäljning
inom riket af
fosfortänd-
stickor.*

(Forts.)

icke fallit någon af dem in att använda en sådan metod? Naturligtvis af det enkla skälet, att ingen vågat det. Detta skulle nemligen vara att väcka björn, som sofver. Herrarne kunna vara fullkomligt öfvertygade om, att huru vida omkring än kunskapen om detta ämne blifvit spridd under de senaste tjugu åren, då förgiftningarna gått land och rike omkring och giftets egenskaper blifvit allt mer och mer kända, så finnes det dock hundratusentals qvinnor i de djupa samhällslagren, som lyckligtvis ännu icke känna till giftets egendomliga verkningar. Om vi besinna, hurusom de qvinnor, som äro i denna ställning att vilja använda giftet, hafva ytterligt starka motiv att tillgripa äfven det allra farligaste ämne, blott det gifver dem någon chance att lyckas komma ur sin olyckliga belägenhet, och om vi vidare betänka, huru ytterst lifsfarligt detta medel är, kunna vi alltför väl förstå, hurusom just på grund häraf hvarken kongl. medicinalstyrelsen, andra läkareauktoriteter eller enskilda läkare i detta land hittills velat använda det nyss berörda medlet att möta denna samhällsfara. Medlet är ett tveeggadt svärd, och till äfventyrs skulle en förökning af fosforförgiftningarna vara den enda följden af dess användande.

Jag har nu talat mer än tillräckligt i denna fråga. Det synes mig, att redan vid förra riksdagen debatten var så otömmande, så att de allra flesta af herrarne borde kunna bilda sig en åsigt om saken. Här föreligger i sjelfva verket det faktum, att vi stå inför en svår samhällsfara, som är uti ständigt stigande, och vidare det förhållandet, att vi hafva utsigter att kunna få ett effektivt hjälpmedel mot denna fara genom en så lindrig åtgärd som det förbud, hvarom här är fråga. Effektiviteten anser jag härflyta derutaf, att denna samhällsfara är uti våra grannländer Danmark och Finland obekant, och detta utan allt tvifvel just till följd af det förbud mot försäljning af fosfortändstickor, som derstädes varit gällande i mer än tjugu år, d. v. s. just under den period, då fosforförgiftningar i någon större utsträckning hos oss börjat förekomma.

Vi hafva således förhoppning om att kunna få till stånd en effektiv lagstiftning i detta ämne, hvilken i sjelfva verket icke kan, så vidt jag förstår, väsentligen influera vare sig på producenternas eller på konsumenternas berättigade ekonomiska intressen. Under sådana förhållanden synes det mig vara i hög grad angeläget, att vi åtminstone försöka göra vårt bästa till städfjande af samhällsfaran. Och det synes mig just vara Andra Kammarens uppgift att i det fallet taga första steget och att genom ett kraftigt uttalande hjälpa, helt visst kan jag lugnt säga, hela den svenska läkarecorpsen, som i första hand har reda på dessa olyckliga förhållanden. Jag säger, att jag anser detta framför allt vara Andra Kammarens pligt, ty statistiken visar, att de stackars unga, nästan alltid ogifta qvinnor, om hvilka här är tal, just tillhöra de samhällsklasser, som Andra Kammararen framför allt representerar: de tillhöra folkets breda lager. Det är här icke fråga om öfverklassqvinnor; äfven sådana kunna

visserligen komma i denna olyckliga belägenhet, men de hafva icke den okunnigheten och det lättsinnet, att de använda ett så olycksaligt medel, som fosfor i sjelfva verket är. Det synes mig sålunda vara en vacker humanitär uppgift för Andra Kammaren att icke blott bibehålla sin förra året häfdade ståndpunkt i denna fråga, utan äfven bestämdt accentuera densamma. Jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Ang. förbud mot införsel och försäljning inom riket af fosfortändstickor.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Svanberg, Branting, Aulin* och *Eklund* i Stockholm.

Vidare yttrades icke. Kammaren biföll utskottets hemställan; och skulle detta beslut jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

§ 3.

I ordningen förekom dernäst Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 14, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående afskaffande af lärareprof inför domkapitlen.

Ang. afskaffande af lärareprof inför domkapitlen.

Med föranledande af berörda, inom Andra Kammaren af herrar *S. J. Kardell* och *J. Persson* i Arboga afgifna motion, n:o 65, hemställde utskottet:

att Andra Kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa utredning, om och under hvilka förutsättningar de nu stadgade undervisningsproven för lärarebefattningar vid de allmänna läroverken må kunna afskaffas eller åtminstone i väsentlig mån inskränkas, samt att Kongl. Maj:t för Riksdagen måtte framlägga det förslag, hvartill utredningen kan föranleda.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Darin: Herr talman mine herrar! Då den föreliggande frågan är af stor vikt ej mindre för läroverken än för dessas lärare, vill jag låta mig angeläget vara att anhålla om en välvillig behandling af densamma. Jag har så mycket större skäl att göra denna anhållan, som, då man ser den anspråklösa form, under hvilken frågan framträdt i den på mindre än en qvart-sida innehållna motionen, man skulle kunna tro, att frågan vore en af de små.

Denna fråga har, som jag tror, dels en negativ sida, för så vidt som det gäller att afskaffa de undervisningsprof, som nu krävas för kompetens till läraretjenst vid statens allmänna läroverk, dels också en positiv sida, för så vidt det kan blifva fråga om att tänka på anordningar, som blifva en följd af de nu stadgade profvens borttagande.

Ang. afskaffande af läroreprof inför domkapitlen.

(Forts.)

Hvad frågans negativa sida angår, skall jag snart vara färdig med den. Undervisningsprofven inför läroverksstyrelserna äro, det vågar jag påstå, i sin nuvarande form redan sedan länge utdömda af alla intresserade. De äro utdömda af de obefordrade lärarne. Vid denna sida af saken skall jag emellertid icke uppehålla mig, emedan, som jag erfarit, kammaren snart får tillfälle att öfvertyga sig derom. De äro vidare utdömda af de dessa prof bedömande läroverksstyrelserna. I detta hänseende ber jag att få erinra om de yttranden, som af dessa styrelser afgåfvos åren 1893 och 1894 med afseende å de anordningar, som Kongl. Maj:t då påtänkte för att ersätta dessa undervisningsprof. Vid detta tillfälle visade det sig, att de allra flesta af läroverksstyrelserna alldeles icke höllo på de nuvarande undervisningsprofven. Dessa prof äro äfven utdömda af regeringen, hvilket visade sig vid nyss sagda tillfälle, år 1894, då regeringen fann sig föranlåten att till Riksdagen inkomma med förslag, som afsåg dessa profs afskaffande och ersättande genom en ny anordning, hvilken dock icke vann Riksdagens bifall. Dessa prof äro ytterligare utdömda af Riksdagen sjelf. Ty just år 1894, då Riksdagen fann sig förhindrad att godkänna det förslag, som Kongl. Maj:t framlade i ärendet, uttalade Riksdagen några ord, om hvilka utskottet låtit sig angeläget vara att påminna i sitt betänkande, och som återfinnas på sid. 22. Riksdagen yttrade i sin skrifvelse till Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med hvad statsutskottet hemställt, att »olägenheterna vid den nuvarande anordningen af lärareprofven äro sådana, att man allvarligen bör taga i öfvervägande, huru de skulle kunna undanrödjas eller åtminstone förminska».

Jag skall i detta sammanhang påminna om något, som inträffade under debatten i Första Kammaren vid 1894 års riksdag. En stiftschef, som har säte och stämma i statsutskottet och som vid det ifrågavarande tillfället tog ledningen af diskussionen i Första Kammaren, yttrade då bland annat: »Jag är verkligen i detta stycke så radikal, att jag icke skulle mycket tveka om att rösta för ett sådant förslag», nemligen ett förslag om undervisningsprofvens borttagande.

Till hvad jag nu har sagt angående denna sida af saken skall jag, i betraktande af allt, som blifvit sagdt och skrifvet i denna fråga, och som utan tvifvel kommer att här i afton sägas, icke tillägga något ytterligare.

Om jag sedan öfvergår till frågans positiva sida, d. v. s. frågan om de anordningar, som kunna tänkas bära ifrågakomma, i fall de nuvarande undervisningsprofven borttagas, så vill jag, för att klargöra hvad jag kan komma att yttra, först och främst erinra derom, att, sedan frågan senast förekom inför Riksdagen, d. v. s. år 1894, har genom kongl. kungörelsen den 22 mars 1895 för läroverken utfärdats en detaljerad befodringslag. Om denna befodringslag kan kammaren med lätthet taga kännedom; den finnes nemligen anförd i utskottets betänkande på sid. 8 och är helt kortfattad.

I § 64 af den förändrade läroverksstadgan, hvilken finnes på sagda ställe intagen, läser man:

»Vid tillsättning af adjunkts- eller kollegabefattning gälle i följande ordning såsom befordringsgrunder:

1) skicklighet och nit i ungdomens undervisning och handledning, ådagalagda vid genomgående af profår, i undervisningsprof och under föregående lärareverksamhet;

2) lärdomsförtjenster, särskildt i de ämnen, som höra till den ifrågavarande sysslan;

3) längden af föregående väl vitsordad tjenstgöring;

hvarvid en mindre underlägsenhet enligt en föregående befordringsgrund må kunna uppvägas af ett större företräde enligt en senare.

Vid tillsättning af lektorsbefattning skola lärdomsförtjenster, särskildt om de förefinnas i till sysslan hörande ämnen, såsom befordringsgrund likställas med undervisningsskickligheten, o. s. v.

Jag vill nu säga, att jag i allo gillar de befordringsgrunder, som läroverksstadgan här angifver, och jag gillar äfven den ordning, i hvilken de finnas uppförda, och den inbördes vikt, som tillmätes dem.

Om sålunda undervisningsprofven för läraretjensterna nu borttoges, skulle ju ett af de medel, som läroverksstadgan här anvisar för bedömande af lärarnes undervisningsskicklighet, falla bort, och derigenom skulle tydligen de tvenne återstående medlen, profåret och vitsord öfver föregående tjenstgöring, få en ökad betydelse. Det ligger därför mycket nära till hands att tänka sig, att det under den angifna förutsättningen skulle blifva nödvändigt att se till, om icke dessa tvenne medel för utronande af undervisningsskickligheten behöfva på något sätt förstärkas eller förbättras. Detta var en tanke, som statsutskottet redan år 1894 uttalade, en tanke, som Riksdagen sedan i sin skrifvelse till Kongl. Maj:t uttryckte. I samma rigtning gå också, så vidt jag vet, alla de uttalanden, som sedan dess framträdt rörande denna sak, och i denna rigtning går också det föreliggande utskottsbetänkandet.

Hvad då först angår det första utaf dessa medel för undervisningsskicklighetens bedömande, nemligen *profåret*, skall jag ej mycket yttra mig derom, utan vill jag i allt hufvudsakligt ansluta mig till hvad utskottet derom yttrat på sid. 24 af sitt betänkande. Det synes mig vara alldeles uppenbart, att denna profårsinstitution är i stånd af en utveckling samt att denna utveckling äfven bör ifrågakomma, i fall institutionen får den ökade betydelse, som den måste få, för den händelse att de särskilda undervisningsprofven för viss tjenst bortfalla. Jag menar, att en reform måste ske dels med afseende derpå, att bedömandet af profåret redan vid det första tillfället måste i hvarje fall ske med en, om möjligt, ännu större omsorg, än nu är förhållandet. Dels måste det också visa sig önskvärdt, att denna institution utvecklas, för den händelse det skulle finnas lämpligt, att en lärareaspirant, såsom utskottet tänkt sig, skulle efter

Ang. afskaffande af läroverksprof i förordningskapitlen.
(Forts.)

Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen.
(Forts.)

någon tids tjenstgöring vid läroverk kunna få tillfälle att till profärsinstitutionen återvända för att der förbättra ett redan förut erhållet vitsord eller vinna vitsord i något ämne, hvori han förut ej egde sådant vitsord.

Men om nu profärsbetyget skulle få en ökad betydelse efter det särskilda undervisningsprovets borttagande, så torde detta komma att gälla i ännu väsentligare mån beträffande *tjenstgöringsbetygen*. Jag skall därför tillåta mig att yttra några ord äfven om dessa.

Det är ju alldeles tydligt, då man tager i betraktande den långa tid, som för närvarande åtminstone åtgår, innan sökande till statens läraretjenster kunna vinna befordran — jag vill i förbigående erinra om, att enligt de senaste statistiska uppgifterna medelåldern för en till adjunkt befördrad lärare var 38 $\frac{1}{2}$ år — det är alldeles tydligt, säger jag, att dessa lärare haft en ganska lång tjenstgöringstid, innan de nått detta anspråklösa mål, och att de sålunda derunder kunnat så grundligt skärskådas, att öfver dem böra kunna afgifvas tjenstgöringsbetyg, som utgöra alldeles tillräcklig ledning för bedömande af hvad de duga till.

Men får nu tjenstgöringsbetyget en så stor betydelse, som jag vågat förmena, att det skulle få, i fall de särskilda undervisningsprofven bortfalla, tror jag, att det vore önskvärdt, att förändrade bestämmelser komme till stånd rörande dels dessa tjenstgöringsbetygs meddelande, dels också rörande deras innehåll.

Hvad då först angår *sättet för deras meddelande*, vågar jag ifrågasätta, huruvida det i hvarje fall skulle befinnas vara lämpligt, att detta meddelande skedde genom läroverkens rektorer. För närvarande finnes, så vidt jag vet, ej någon bestämd föreskrift om hvem som för eu lärare vid statens läroverk i allmänhet skall utfärda tjenstgöringsbetyg. Jag vet visserligen, att det finnes en föreskrift om att af rektor utfärdadt tjenstgöringsbetyg skall bifogas ansökan om uppflyttning i högre lönegrad, men i andra fall finnes ingen uttrycklig bestämmelse härom.

Det heter visserligen i § 102 af läroverksstadgan, att rektor åligger att »åt den lärare, som det åstundar», utfärda tjenstgöringsbetyg, men ingenstädes föreskrifves det, att det just skall vara hos rektor, som tjenstgöringsbetyg skall begäras. Jag vet också af erfarenhet, och af en ganska omedelbar erfarenhet, att många lärare icke vända sig till rektor i sådant hänseende, utan till stiftschefen eller eforalstyrelsen.

Jag vågar äfven tro, att, med den större betydelse, tjenstgöringsbetygen under angifna förhållanden skulle få, det vore lämpligast, att eforalstyrelsen utfärdade desamma. Men tydligtvis behöfde eforalstyrelsen i så fall någon ledning för dessa betygs utfärdande, och den måste naturligtvis därför hänvända sig till läroverkens rektorer. Jag vågar dock gå så långt, att jag säger, att det väl vore önskvärdt, att desse ej alltid blefve de ensamt afgörande. Jag tror, att det både för dem sjelfva och för de lärare, som skola bedömas,

många gånger skulle vara nyttigt, i fall rektorerna hade en bestämd anvisning att utfärda betyg eller, rättare sagdt, afgifva yttrande efter samråd med några andra personer. Jag har tänkt mig, att detta skulle kunna ske på så sätt, att eforus inhemtade rektors yttrande, hvilket denne skulle afgifva efter samråd med vederbörande »hufvudlärare» (§ 120 läroverksstadgan) i de fall, då detta kunde ske — af lätt begripliga skäl kan det ju icke alltid låta sig göra.

*Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen.*

(Forts.)

Till stöd för min mening i detta afseende vågar jag åberopa en stiftschefs yttrande för kort tid sedan vid en diskussion öfver föreliggande ämne här i hufvudstaden — ja, det var ej samma stiftschef, som jag nyss häntydde på, utan en annan. Han uttalade just den meningen, att, om undervisningsproffen bortföle, hvilket han för sin del icke hade någonting emot, tjänstgöringsbetygen skulle få en ökad betydelse; och i sammanhang dermed förklarade han det vara lämpligt, att de meddelades på ett annat sätt, än som nu är fallet, och just ungefärligen på det sätt, jag här omnämnt.

Hvad vidare angår tjänstgöringsbetygens *innehåll*, vill jag säga, att jag med afseende å de synpunkter, ur hvilka dessa betyg böra afgifvas, i allo delar den uppfattning, som ligger till grund för nu gällande föreskrifter i § 102 läroverksstadgan. Men jag tror likväl, att det skulle vara mycket nyttigt, att ett tillägg härvidlag gjordes i det syfte, att omdömet formulerades i alldeles bestämda termer. Jag kan ej förstå, att det skulle vara svårare att göra detta härvidlag än vid profärets bedömande. Med afseende på profärskursen är det nemligen uttryckligen föreskrifvet, att vissa bestämda betygstermer skola användas, och jag tror, att tjänstgöringsbetyget skulle vinna betydligt på en liknande föreskrift. Jag har anledning att tro detta, på grund deraf, att jag många gånger hört myndigheter, som skola utnämna lärare och taga hänsyn till afgifna tjänstgöringsbetyg, förklara: »vi förstå ej alls, hvad dessa betyg innebära». På samma sätt har jag många gånger hört bedömda lärare säga: »jag kan ej förstå detta; jag trodde mig hafva fått ett vackert tjänstgöringsbetyg, men då jag kommer och presenterar det på visst håll, får jag höra att det är sämre än intet».

Med afseende på dessa tjänstgöringsbetyg vill jag nu endast tillägga några få ord. Det har nemligen här i motionen gifvits antydning om att de skulle kunna komma att utfärdas af fackinspektörer, som möjligen kunde komma att införas för ett bättre ordnande af undervisningen vid våra läroverk. I likhet med utskottet anser jag, att frågan om införande af läroverksinspektörer för närvarande alldeles icke föreligger, och jag skall således ej egna någon synnerlig uppmärksamhet åt denna fråga. Jag vill endast säga så mycket, att, äfven om fackinspektörer komma till stånd, jag tror, att det skulle vara i högsta grad olyckligt, om dessa skulle få bemyndigande att bedöma de särskilda lärarnes vid läroverken nit och skicklighet. Jag förstår sannerligen icke, huru man tänkt sig, att detta skulle gå till. Huru skulle en inspektör, som med långa mellanrum an-

Ang. afskaffande af lärareprof inför domkapitlen.
(Forts.)

kommer till ett läroverk, kunna få ett riktigt intryck af det nit, som en lärare inlägger i sin verksamhet, eller huru skulle han ens kunna bedöma hans skicklighet? Han skulle säkerligen bra mycket kunna vilseledas, om han skulle taga alltför stor hänsyn till det resultat, som den ene eller andre läraren uppnått, ty den ene läraren är härvidlag ofta beroende af den andre. Om således en lärare är mindre väl stäld med afseende å samverkande lärare, så är det möjligt, att han vid en sådan inspektion kan taga sig rätt illa ut. Och derefter skulle han då bedömas! Jag säger: måtte detta ej gå öfver våra läroverk, att några fackinspektörer skola afgifva betyg öfver lärarnes nit och skicklighet, utan låt dessa inspektörer, om de komma till stånd, gifva råd och anvisningar och, om det gäller, äfven föreskrifter med afseende på undervisningen, men ej någonting annat.

Med afseende på tjänstgöringsbetygen skall jag be att till slut få göra ännu ett litet tillägg. Jag vet mycket väl och får kanske i afton höra det än ytterligare, att det har ifrågasatts en ändring i de grunder för befordran af lärare, som jag nyss uppläste ur läroverksstadgan, i den riktning nemligen, att det *icke* skulle vara de genom hvarjehanda medel styrkta nitet och undervisningsskickligheten, som skulle vara den förnämsta befordringsgrunden, utan att det skulle vara tjänstgöringstidens längd, som skulle blifva afgörande. Jag vet, att detta uttalande har framkommit. Jag skulle dock på det högsta beklaga, i fall något sådant skulle komma till genomförande. Då skulle den praktiska kompetensen för läroverkens lärare komma i betänkelig fara — i lika betänkelig fara, som den teoretiska kompetensen redan har råkat i genom de bestämmelser, som nu gälla för filosofie kandidatexamen. Har det en gång blifvit sagdt, att man kan vinna kompetens vid de allmänna läroverken genom att taga en filosofie kandidatexamen med betyget godkänd i alla ämnen, och blir det sedan sagdt, att man är berättigad till befordran blott man tjänstgjort vid ett läroverk utan hänsyn till det sätt, hvarpå man tjänstgjort, så menar jag, att det skulle bli rätt illa stäldt inom dessa läroverk.

På grund af hvad jag nu anfört, skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till motionen på det sätt, som utskottets hemställan gifver vid handen.

Herr Kardell: I egenskap af motionär anser jag mig böra yttra mig i denna fråga, men jag lofvar herrarne att ej blifva mångordig.

Jag ber att få tacksamt erkänna den välvilliga, omsorgsfulla och sakrika behandling, som utskottet egnat den motion om lärareprofvens afskaffande, som blifvit väckt af herr Persson och mig. Jag skall ej söka att vinna någon ändring i den hemställan, som utskottet gjort, ehuru jag visserligen må erkänna, att jag icke är fullt belåten med denna hemställan. Jag kan nemligen ej rätt gilla det senare alternativet i densamma, i hvilken utskottet hemställer,

»att Kongl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, om och under hvilka förutsättningar de nu stadgade undervisningsprofven för lärare-befattningar vid de allmänna läroverken må kunna — i väsentlig mån inskränkas.» Om de nemligen blott skulle komma att i väsentlig mån inskränkas, så blir naturligtvis följden den, att de nuvarande undervisningsprofven inför domkapitlen komma att bibehållas såsom fakultativa, d. v. s. de, som söka lärarebefattningar, få rätt, men icke skyldighet att underkasta sig dem. Jag är så rädd för att i så fall det nuvarande tillståndet skulle komma att fortfa- ra, och att litet hvar, som hade utsigt att få en befattning, skulle anse sig pliktig att underkasta sig profvet. Bättre vore då fakultativa prof vid profläroverk, hvilka icke stode i samband med någon särskild för tillfället sökt tjänst, och som sålunda kunde afläggas af en lärare när som helst.

*Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen.
(Forts.)*

Emellertid skall jag, som jag redan nämnt, icke söka att vinna någon ändring i utskottets hemställan. Jag anser, att icke mera står att vinna under nuvarande förhållanden, och dessutom skall denna hemställan genomgå skärselden i Första Kammaren, och då är det så godt att vara hofsam i sina anspråk.

Förutom de motiv, hvilka anförts i den förträffliga utredning, som gjorts af utskottet, och hvilka äfven korteligen blifvit i motionen anförda af oss motionärer, skulle jag här vilja anföra ytterligare ett, nemligen den opinion, som uttalat sig till förmån för förslaget i de talrika adresser, som kommit oss motionärer till handa, och i hvilka sympatier för motionen uttalas. Sådana adresser hafva kommit ifrån 22 städer, och de äro undertecknade af 310 lärare, deraf 90 från Stockholm och 38 från Göteborg. Dessutom hafva så godt som samtliga lärare med rektorerna i spetsen från Jönköping, Karlskrona, Nyköping, Gefle, Östersund, Kristinehamn och Södertelje tillkännagifvit sin anslutning. Vidare hafva adresser inkommit från ett flertal lärare i Karlstad, Örebro, Falun, Sundsvall och Umeå samt dessutom från lärare i Ystad, Malmö, Landskrona, Vexjö, Varberg, Eksjö, Åmål och Luleå.

Om jag icke misstager mig, yttrade den siste talaren, att dessa lärare skulle vara obefordrade. Det är ej alldeles riktigt, ty ungefär halfva antalet af dem äro ordinarie lärare vid läroverken. De fleste af dem ha uttalat sig för en obetingad anslutning till den af oss väckta motionen. Man skulle deraf kunna draga den slutsatsen, att de anse, att icke något annat behöfver sättas i stället för de nuvarande profven och att följaktligen rektors tjänstgöringsbetyg skulle tillmätas större betydelse. Några af dem, nemligen lärarne i Karlstad, Karlskrona, Falun, Södertelje, Åmål och Luleå, hafva äfven instämt i syftet med vår motion, dock med det vilkoret, att fakultativa prof vid profläroverk skulle kunna afläggas och sättas i stället för de nuvarande. För öfrigt kan det icke komma i fråga, att jag tänker trötta kammaren med att uppläsa alla dessa adresser. Jag vill blott lemna utdrag ur ett par af dem. Lärarne vid läro-

*Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen.*

(Forts.)

verket i Gefle skrifva sålunda, att de anse »särskilda undervisningsprof för lärarebefattning icke blott obehöfliga, utan äfven missledande såsom mätare af undervisningsskickligheten samt i hög grad betungande för både läroverksstyrelse, läroverk och sökande».

Lärarne i Nyköping »anhålla att få framföra de olägenheter, som visat sig vara förenade dermed, att under pågående läsetermin flere lärare vid samma läroverk upprepade gånger måste lemna sin undervisning i och för profresors företagande. Så t. ex. afläggas under innevarande termin icke mindre än 8 undervisningsprof af lärare vid härvarande läroverk, tre af samme lärare, två på samma tid och två i Hernösand, hvilka sistnämnda vardera taga minst en veckas tid i anspråk. Dessa ofta förekommande afbrott i undervisningen ha i ungefär lika stor mängd förekommit vid härvarande läroverk under en tid af minst 5 år, under hvilken städse 6 à 7 obefordrade lärare varit anställda härstädes.» Dylika olägenheter hafva äfven förekommit vid det läroverk, der jag är anställd. Der har det sålunda händt, att lärare i och för profs afläggande fått företaga resor ända till Lund eller andra aflägsna orter utan något gagn, men till stor ekonomisk förlust för sig.

Jag tänker, att jag icke vidare behöfver utveckla den här saken, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag anser, att det är så mycket mera rimligt, att dessa prof bortfalla, som någon motsvarighet icke finnes i något annat land med undantag af Finland.

Herr talman! Jag anhåller att i korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Höjer: Herr talman, mine herrar! Då två pedagoger ex professo haft ordet före mig och minst två pedagoger ex professo få det efter mig, må det vara mig tillåtet, som ej vågar räkna mig till de professionella pedagogerna, att få litet sticka mig emellan.

Jag har dertill tvenne skäl, ett materielt och ett formelt. Det materiela skälet är, att — jag skall be att få det till dagens protokoll offentligent tillkännagifvet — jag ingalunda kan vara någon beundrare af det intressanta petrifikat från den pedagogiska tertiärperioden, som heter det svenska undervisningsprovet vid de allmänna läroverken. Detta är enligt mitt förmenande, från hvilken synpunkt man än betraktar saken, fullkomligt abderitiskt — med allt erkännande deraf, att man under de senaste åren icke utan framgång sökt göra det i någon liten mån rimligare. Jag skall här ej upptaga kammarens tid med att redogöra för de många gånger omtalade olägenheter — för att icke säga rena orimligheter — som utmärker dessa undervisningsprof. Dessa olägenheter och orimligheter har kammaren här samlade i utskottets betänkande dels i ett citat af ett utlåtande från Skara domkapitel, dels och framför allt i ett citat af en artikel ur »Pedagogisk Tidskrift» för år 1895, hvarjemte utskottet sjelft ganska fullständigt redogjort för de förnämsta af dessa olägenheter.

Nu kan hvar och en af eder, mine herrar — om det nemligen finnes någon, som håller på de gamla svenska undervisningsprofven — komma och säga mig: ja, det kunna vi gå in på; det är fullkomligt rätt, hvad utskottet och domkapitlet och den nämnda tidsskriften säga i det här fallet, men, min herr radikal, det är i förevarande liksom i andra fall rasande lätt att rifva ned, men svårt att sätta något annat i stället. Jag vill visst icke underkänna riktigheten af en sådan anmärkning, men med afseende på den föreliggande frågan förefaller det mig, som om det icke skulle vara alldeles omöjligt att äfven här i Sverige åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd, då ju — om jag bortser från Finland — det icke finnes något annat kristet land i hela världen, som har sina undervisningsprof ordnade på samma sätt som konungariket Sverige. Har det gått i andra länder att reformera, så synes det mig, att det äfven kan gå för sig i vårt fädernesland.

*Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlet.
(Forts.)*

Utskottet har visserligen ej framställt något fullständigt förslag för en ändrad anordning i detta fall, men utskottet har framhållit åtminstone några synpunkter, och jag skall be att få i hufvudsak ansluta mig till utskottets uttalande. Det synes mig, att för att komma under fund med lärarnes teoretiska kompetens det kan vara nog med deras prof från akademien. Man har nog med deras aflagda akademiska examina och akademiska disputationer, i synnerhet om dessa akademiska examina, såsom utskottet anmärkt, något mera lämpas efter läroverkens behof. Det synes mig, att, för att få visshet om lärarnes praktiska kompetens, man bör uppställa såsom fordran i främsta rummet ett genomgången profår, så anordnad, att profundervisningen gjordes något längre och kanske skarpare bedömdes, än hvad nu är fallet. Vidare synes det vara skäl att fordra minst två — i ett af de skandinaviska länderna fordrar man till och med fem — års väl vitsordad tjänstgöring vid de allmänna läroverken och i samband dermed mera precisera och lämpligare bestämma affattandet af det s. k. tjänstgöringsbetyget. Slutligen är jag af utskottets mening deri, att man åtminstone såsom öfvergångsform kunde medgifva fakultativa lärareprof för sådana lärare, som antingen skulle vilja förbättra det betyg, som de efter genomgången profår hafva erhållit, eller som vilja skaffa sig undervisningsbetyg i ett ämne, som icke i profåret ingått.

Men för min egen del skulle jag tillika vilja uppställa ännu ett önskningsmål, hvarom utskottet icke uttalat sig, nemligen det, att man i samband med en förändring af formen för tillsättandet af lärare i vårt land måtte företaga den — jag erkänner det — ganska genomgripande reformen att skilja de allmänna läroverken från kyrkan, ställa dessa läroverk under en centralstyrelse i öfverensstämmelse med 1884 års komités förslag och i sammanhang dermed öfverflytta lärarnes utnämning från de nuvarande myndigheterna till Kongl. Maj:t.

Jag är nu den förste att erkänna, att en reform i den rikt-

*Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen.*

(Forts.)

ningen icke kan vara gjord vare sig i dag eller i morgon, utan att det kräfvades lång tid för att åvägabringa den. Men jag hemställer till dem, som hafva intresse för denna fråga, och särskildt till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, efter som jag ser honom här närvarande, huruvida man icke med god vilja, såsom en öfvergångsform till detta bättre, som utskottet och jag tänkt oss, skulle kunna göra de nuvarande lärareprofven fakultativa, i hvilket fall det är min öfvertygelse, att deras antal skulle komma att väsentligen minskas.

Jag sade vidare, att jag hade ett formelt skäl för mitt uppträdande i denna fråga. Och det formella skälet ligger i slutet af utskottets kläm. Utskottet hemställer, »att Andra Kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes etc. . . . samt att Kongl. Maj:t för Riksdagen måtte framlägga det förslag, hvartill utredningen kan föranledas». Det förefaller mig, som om i slutet af denna kläm utskottet hade råkat förgripa sig på Kongl. Maj:ts administrativa och ekonomiska lagstiftningsrätt. Det torde väl icke vara tvifvel underkastadt, att Kongl. Maj:t har rättighet att anordna profåret huru han vill utan att fråga Riksdagen, under förutsättning nemligen, att anordningen ej föranleder någon ändring i den ecklesiastiska budgeten. Jag står visserligen icke här för att försvara Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsrätt — nej, mine herrar, det vare långt ifrån mig! Jag önskar, såsom herrarne veta, en ganska betydlig ändring af § 89 regeringsformen — men då vi nu hafva denna § 89 sådan den är, fruktar jag, att, om kammaren skickar en skrivelse med denna kläm till Första Kammaren, den Första Kammaren, hvilken anser § 89 regeringsformen såsom den svenska frihetens säkraste palladium, skall af rent formella skäl kasta skrivelsen i papperskorgen utan att på densamma fästa allt det afseende, som det sakliga innehållet kan förtjena. För att det icke skall gå på detta sätt och för att man icke skall råka ut för äfventyret, att förslaget af rent *formella* grunder genast förkastas i Första Kammaren, skall jag anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan, men med den ändring i slutet af klämnen, att efter ordet »samt» införes: »derefter vidtaga de åtgärder, hvartill denna utredning kan föranledas».

Jag anhåller, herr talman, om proposition på detta mitt yrkande.

Herr Boëthius: Då jag i hufvudsak är ense med utskottet, har jag icke begärt ordet för att plädera för ett förslag, mot hvilket egentligen ingen annan oposition än en rent formel förekommit. Jag skall emellertid be att få påminna om, att jag redan år 1894 uttalade mig om dessa lärareprofs skadlighet, särskildt med hänsyn till extra lärarne, och jag gick då med på Kongl. Maj:ts förslag om ett profinstitut. Men då detta förslag icke antogs, måste man tänka på andra utvägar, och de utvägar, som utskottet föreslagit, synas mig ganska tänkvärda, ehuru jag dock ber att få framhålla, att man

bör se till, att då man vill hjälpa, man icke stjelper. Så skulle man emellertid göra, om man gäffe profäret uteslutande betydelse, ty mången har blifvit en skicklig lärare, fastän han misslyckats på sina första stappande steg under profäret.

*Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen.*

(Forts.)

Och det skulle vidare vara att stjelpa, om man gäffe mycket vigt åt rektors betyg, så vidt man ej kunde få garantier för att dessa rektorsbetyg verkligt gäfves ex officio och vore med hvarandra öfverensstämmande till sina grunder.

Men det var ej därför, som jag begärde ordet, utan det var därför, att jag ansåg mig skyldig att göra ett uttalande med anledning af en af de synpunkter utskottet påvisat, då nemligen utskottet framhåller, att ett sätt att ersätta lärareprofven skulle vara det, att hvar och en, som skulle få anställning, borde viss tid ha tjenstgjort såsom extra lärare, t. ex. i två år. I och för sig har jag ej något emot detta. Men jag kan ej vara med om att det göres till en allmän regel, och det af följande skäl. Det finnes såsom herrarne veta, vid universiteten en institution, som kallas för docentur, och det är en institution af stor betydelse för universiteten och den vetenskapliga odlingen. Derigenom beredes det tillfälle för unge män med vetenskaplig anläggning att efter avslutade examensstudier kvarstanna någon tid vid universitetet och försöka sina krafter såsom vetenskapsmän. Härigenom beredes en stam till rekryterande af de ordinarie universitetslärarne, och härigenom möjliggöres vikariat vid universiteten. Det är klart, att staten icke kan gifva dessa docenter, innehafvare af expektantplatser, synnerligt stor ekonomisk fördel. Men för en ung man med vetenskaplig läggning är det en sådan förmån att få egna några år åt fria vetenskapliga studier, att den ekonomiska frågan för honom icke får gälla allt för mycket, blott han kan uppehålla sig vid universitetet.

Men hvad som är af vigt, det är, att dessa docenter ha möjlighet att vinna befordran på andra banor än den akademiska, ifall det nemligen visar sig, att de sitta i så dålig akademisk befordringstur, att de ej hafva någon utsigt till anställning vid akademien. Vi få komma ihåg, att på den akademiska vägen finnes det blott 2 à 4 platser inom hvarje vetenskapsgren i hela riket; och det är då klart, att den, som kommer i dålig tur, icke kan få befordran. Det vore då i hög grad olämpligt, om en person utan möjlighet att få verklig befordran vid universitetet förnötte hela sin tid genom att ligga kvar der och vänta såsom docent. Således behöfves en möjlighet för docenter, som äro i dålig tur, att kunna öfvergå till andra banor. Docenterna i juridiska, medicinska och teologiska fakulteterna hafva mycket goda tillfällen att göra detta, men för docenter inom den filosofiska fakulteten står i allmänhet blott en bana öppen, och det är läroverken. Och hittills har det varit så, att en docent, som ej kan hålla sig kvar vid akademien, har kunnat öfvergå till läroverken, och deraf ha läroverken haft en mycket stor vinst, ty det är en sådan för läroverken att kunna rekrytera sin lärarepersonal

Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapiten.

(For:s.)

med personer, som efter den egentliga studietiden under en tid stått i omedelbar beröring med det vetenskapliga universitetslivet.

Skulle det emellertid upphöjas till allmän regel, att hvar och en, som skulle få anställning vid läroverk, måste ha varit extra lärare i två år, så vore detta att döda docentinstitutionen inom filosofiska fakulteten. Ty de flesta, som der bli docenter, måste tänka på denna utväg. I fall de då omedelbart efter aflagd examen gifva sig ut på två års tjenstgöring såsom extra lärare, är det tvifvelaktigt, om de sedermera kunna komma tillbaka som docenter. I fall de åter efter en tids tjenstgöring såsom docent fullgöra de två åren, då händer det lätt att de beröfvas universitetet, just när de voro som mest dugliga att gagna detsamma. Går detta förslag igenom, blir alltså följden, fruktar jag, att filosofiska fakulteten kommer att lida brist på docenter, eller ock att docentur i denna fakultet blir ett monopol för rike unge män, och det vore ej till nytta vare sig för universitetet eller vetenskapen. Derför vill jag i protokollet ha bevaradt såsom min åsigt, att, om det skulle upphöjas till regel, att två års extralärarskap skulle vara kompetensvilkoret, detta ej må gälla för docenter, eller också: att docenttjenstgöringen må kunna motsvara detta extralärarskap.

Då nu icke utskottet har bestämdt sagt, att det ifrågavarande kompetensvilkoret äfven skall gälla för docenter, så anser jag mig emellertid ej ha något skäl att yrka på att denna punkt skall utgå ur motiveringen, utan jag nöjer mig med att hafva fått synpunkten bevarad i dagens protokoll.

Jag får för öfrigt förklara, att jag instämmer med utskottet både i afseende å slutklämman och motiveringen, blott med påpekande af nämnda synpunkt. Jag har för öfrigt ej heller något emot herr Höjers förslag. Tvärtom gläder det mig att se den nitälskan han visat för Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsrätt.

Herr Sahlin: Herr talman, mine herrar! Jag har begärt ordet icke för att yrka afslag, ty det förefaller mig obilligt, att icke den, som begärt utredning af en fråga, skall kunna få sådan utredning och få den af den, som kan gifva den. Det förefaller mig visserligen underligt, att man begär en utredning så snart efter det att man fått en utredning af Kongl. Maj:t. Ty det var 1893, som en komité hade denna fråga före och afgaf ett utlåtande, och det var år 1894, således vid riksdagen för tre år sedan, som kammaren mottog Kongl. Maj:ts förslag i ämnet och dervid äfven fann, att Kongl. Maj:t i likhet med Riksdagen ansåg de nu befintliga profven icke vara i alla afseenden tillfredsställande. Men Kongl. Maj:ts förslag till annan åtgärd vann icke Riksdagens bifall. Nu gäller det åter en utredning, om profven i sin nuvarande form äro tillfredsställande. Har Kongl. Maj:t redan presterat *den* utredningen, så gäller det dock egentligen att få utredt, huru man skall ordna förhållandena i stället; det vill säga det gäller, huruvida Kongl. Maj:t efter en kort tids

förlopp kan kasta fram ett nytt positivt förslag, som skulle kunna vinna Riksdagens bifall. Detta är väl en svår nöt för Kongl. Maj:t att knäppa. Men jag finner icke något skäl att yrka afslag, ty befinner den allt för svårknäppt, så har nog Kongl. Maj:t godt tålamod att förvara de alltför svårknäppta nöterna.

*Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen.
(Forts.)*

Jag vill fästa uppmärksamheten på en och annan sida i det betänkande, som här föreligger. Först och främst finner jag, att utskottet nu gjort gällande en origtig synpunkt med afseende å profven, så till vida nemligen, som utskottet på flera ställen talar om dessa lärareprof som om de skulle vara kompetensprof. Detta synes t. ex. på sidan 22 längst ned, der utskottet säger sig anse, att läroverkslärnarnes *kompetens* måste väsentligen anses ådagalagd genom det och det, hvarför således lärareprofven nu skulle vara obehöfliga. På sidan 23 temligen högt upp säger utskottet, att en utväg till att ytterligare förvissa sig om en sökandes lärare*kompe-*tens vore att etc. Och längre ned på samma sida talas om att uppfattningen af sökandens egenskaper såsom lärare skulle hinna ytterligare stadga sig.

Men de lärareprof, som finnas i vårt land, åsyfta icke i allmänhet att ådagalägga lärnarnes kompetens, utan de åsyfta att möjliggöra en *jmförelse* mellan de många sökande, som anmält sig till en viss plats. De åsyfta således att för läroverksstyrelsen möjliggöra ett val af den bäste bland de sökande och att för de bättre bland de sökande skydda deras rätt att komma i åtanke framför de sämre.

Det har talats om jmförelsen med utlandet, och det har sagts, att det icke skulle finnas sådana lärareprof, som vi hafva, i något annat civiliseradt eller kristet land utom i Finland. Men detta beror derpå, att läroverken i dessa andra länder hafva en helt annan ställning än hos oss, och att således lärnarnes tillsättning i dessa länder sker på helt annat sätt än hos oss. Det sker som hos oss efter jmförelse, men efter en jmförelse, som den tillsättande myndigheten, t. ex. Provincial-Schulcollegium i Tyskland varit i tillfälle anställa derigenom att detta kollegiums ledamöter, de så kallade öfverskolråden, resa omkring till läroverken, taga kännedom om lärnarnes verksamhet, åhöra undervisningen, inhemta rektors mening o. s. v. Således blir det möjligt för den tillsättande myndigheten att bereda sig en personlig uppfattning af lärnarnes duglighet genom en jmförelse mellan de olika lärarne, och att således vid tillsättandet göra denna sin kännedom om deras duglighet omedelbart gällande. Tillsättningen sker der ej efter ansökning, utan så att styrelsen förordnar någon bland samtliga ordinarie och extra lärare inom ett rätt stort skoldistrikt. Och när ingen ansökning förekommer, så finns ej heller rätt att besvara sig öfver valet; det är deraf lätt att förstå, huru godt tillfälle styrelsen har att oberoende af så kallade objektiva meriter göra sin personliga uppfattning gällande vid lärareutnämningar.

*Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen.
(Forts.)*

Hos oss är ju förhållandet det, att en myndighet, som har ett litet antal läroverk under sig, domkapitlet eller direktionen i Stockholm, har till en af sina uppgifter att tillsätta lärareplatserna. Huru skall denna myndighet kunna bilda sig en mening om de lärare från Ystad till Haparanda, som kanske söka plats i Stockholm. Då måste det finnas någon möjlighet att anställa en jämförelse dem emellan, och vi hafva en sådan möjlighet, hvad den objektiva sidan beträffar, genom de betyg, som lärarne kunna prestera, men den personliga sidan är fullkomligt borta, så mycket mer som betygen ju ofta äro gamla, och därför behöfvas lärareprofven för närvarande hos oss, och de behöfvas, ända till dess man kan framställa en annan metod för att göra den personliga jämförelsen gällande vid läroverkslärarnes tillsättning.

Om man skulle taga bort profven, hvilka, som jag framhållit, gifva möjligheten till en jämförelse mellan lärarne, sådana de just nu äro beskaffade, skulle efter min tro som en naturlig följd framträda, att ancienniteten, åldern blefve en afgörande befordringsgrund. Den skulle blifva detta, äfven om man fordrade, att rektors tjänstgöringsbetyg skulle vara affattade i bestämda ordalag, därför nemligen, att rektor har svårt att åt en lärare, som en gång kommit att få högsta tjänstgöringsbetyget, gifva ett lägre tjänstgöringsbetyg, förrän han kommit så långt i ålder, vanvård eller förfall, att det är synnerligen påfallande. Men detta att ancienniteten skulle göras gällande vid tillsättningen är mycket farligt, både för läroverken och äfven för extra lärarne. För läroverken, som lätt synes, om man besinnar, att det icke blir de mest dugliga, som finge platsen, utan i många fall de, som tjänstgjort de flesta åren och som kanske redan äro begynnande gubbar. Det är farligt för läroverken, t. ex. läroverken i de större städerna, jag vill särskildt anföra Stockholm. Vi landsortslärare, som fått en ordinarie plats, söka icke gerna plats i Stockholm, därför att vi icke vilja riskera att genom prof inför stockholmsmyndigheten få ett sämre betyg än vi anse oss vara förtjenta af genom vår läroverkstjänstgöring i det hela. Vi tro nog på myndighetens förmåga att bedöma våra prof, men vi vilja, som sagdt, icke riskera att till följd af otur vid profvet — ty, som bekant, profvet generar — erhålla sämre vitsord än hvad vi med skäl kunna göra anspråk på. Tag bort profven, och bjud lärarne i landsorten de fördelar, som Stockholms stad bjuder sina lärare, så tänker jag, att följden blir, att många lärare vid de små läroverken i landsorten skola med glädje begagna tillfället att komma till Stockholm, särskildt om de hafva barn att uppfostra, då i vissa afseenden mycket bättre tillfälle till uppfostran kan gifvas dem der, än om de fortfarande måste uppehålla sig i t. ex. Haparanda eller Örnsköldsvik, särskildt om barnen redan äro äldre och måste gå i skola, studera vid högskola eller t. ex. tjänstgöra i verken o. s. v.; fördelen att vara bosatt i Stockholm är då alldeles gifven. — Vidare är anciennitetsprincipen farlig, därför att den beröfvar de yngre lärarne den sporre till arbete på

sin egen utveckling, som de för närvarande hafva. Den lärare, som icke har ordinarie plats, har för närvarande att söka skaffa sig sådana meriter, att han i den hårda konkurrensen med ett stort antal medlärare kan bli den segrande. Derfor göra också åtskilliga extralärare ett betydande arbete både i vetenskaplig väg och i rent pedagogisk väg t. ex. genom företagande af studieresor och äfven på annat sätt. Men nog är det ett faktum, att de ordinarie anställda lärarne i stort sedt hos oss icke göra så ofantligt mycket i vetenskapligt hänseende. Jemför man lärarne hos oss med lärarne i Tyskland ur synpunkten af det presterade litterära arbetet, så är det förvånande rent af, huru litet hos oss produceras i teoretisk pedagogisk väg eller i annan vetenskaplig riktning. Nu hafva vi en sporre på dessa yngre lärare till ett ansträngande och dugtigt arbete. Visserligen bry sig icke alla om att arbeta på sin fortsatta utbildning, men därför komma icke heller alla fram så fort som de skulle göra, om de underkastade sig detta arbete.

Slutligen är anciennitetsprincipen farlig äfven för extralärarne med afseende på deras befordran till ordinarie platser, därför att de, om denna göres för mycket gällande, skola komma att konkurrera icke blott med en stor mängd obefordrade lärare, utan äfven med en stor mängd befordrade lärare, som icke bo i Stockholm eller någon annan större stad, hvar den nu må ligga, utan längre utåt. Förhållandet skulle blifva ungefär detsamma, som jag hört sägas att det är i Norge vid de presterliga befordringarne, då nemligen de unga presterna placeras långt upp i norden, der de flesta ej gerna vilja vara, för att stanna der till dess de samlat tillräckliga tjänstemeriter för att kunna flyttas nedåt de bättre gällan. Så skulle också blifva fallet med en stor mängd extralärare: de skulle få en plats långt upp i norden eller långt från centrum, der de hvarken hafva rot eller fäste, för att sedan försöka komma till en stad söderut eller en central stad, när de hunnit skaffa sig tillräckliga meriter.

De positiva förslagen i föreliggande fråga äro, såsom någon redan framhållit, rätt anspråkslösa, och kunna icke annat vara, därför att opinionen ibland lärarne sjelfva är så ofantligt litet stadgad. Det var 308 lärare, som hade gifvit sin hyllning åt herrar motionärer, och utaf dem var endast nära hälften ordinarie, således omkring 150. Dessa 150 lärare, hvad betyda de ibland den stora mängden af lärare, som finnes. Jag förstår visserligen, att det kan vara många lärare, som icke skrifvit någon tacksamhetsadress till herrar Kardell och Persson, men ändå gilla deras principer. Men jag tror, att de, som verkligen velat hjälpa till att utan vidare få bort profven, därför att de voro öfvertygade om att detta var ett godt förslag, de hafva också i det stora hela trädt fram. Den stora mängden lärare har emellertid icke trädt fram, förmodligen därför att de frukta anciennitetsprincipens allt för starka framträdande och anse som en väsentlig fråga vid profvens borttagande, hvilka positiva

*Ang. afskaf-
funde af lära-
reprof inför
domkapitlen.
(Forts.)*

*Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen.*

(Forts.)

anordningar, som skola komma i stället, icke tillfredsställda med hvad som här föreslagits.

Det föreslås, att vi skola få de utaf rektor utfärdade tjänstgöringsbetygen mera preciserade än hvad de nu äro. En talare framhöll t. ex., att, om man finge mera preciserade betyg, vore mycket vunnet. Men dels tror jag, att särskildt i de mindre städerna tendensen att gifva högsta betyget åt en lärare, som i det hela sköter sig utan klander, är ganska stark, dels är det icke möjligt att fullt säkert jemföra ett tjänstgöringsbetyg, som gifvits af en rektor i en stad åt en lärare, med ett tjänstgöringsbetyg, som utfärdats åt en lärare i en helt annan stad af en annan rektor. De principer, efter hvilka betygen utfärdas, äro nemligen helt naturligt mycket olika, och derutaf följer, att den rättssynpunkt, som man hos oss måste göra gällande vid tillsättandet af lärareplatser och valet mellan flere sökande, blir icke betjent med sådana betyg, som utfärdas af många olika individer och som således icke äro komparabla.

Det har också talats om en utveckling af profärsinstitutionen, som ej blott skulle arbeta för lärarekandidaternas första utbildning, utan äfven skulle bedöma äldre lärares duglighet. Men dervid gäller först och främst, att, äfven om profärsinstitutionen i sin helhet är förträfflig och profäret skötes med kraft, det dock kan inträffa, att den lärare, som har att leda lärarekandidaterna i ett eller annat ämne, föreslå betyg vid profven o. s. v., icke är en så förträfflig lärare sjelf, och han förstår därför sin sak icke så synnerligen bra. Jag tror därför, att den stora mängden platssökande lärare skall betacka sig för att vara beroende af profärsinstitutionens lärare; jag tror således icke det förslaget vinner deras bifall.

Det har talats om fakultativa prof såsom en räddning. Jag tror, att vi för närvarande hafva snart sagdt fakultativa prof. Visserligen äro profven efter lagen obligatoriska, och man profvar, så vidt man tror sig hafva utsigt att få en viss plats eller om man tror sig kunna få en god merit genom ett profbetyg. Men det har visat sig, att många, som söka till en viss plats, aldrig profva till den platsen. Finner man t. ex., att någon bland de sökande genom redan aflagdt prof förvärfvat sådana betyg, att man misströstar om att kunna få platsen, och tror man sig äfven för öfrigt icke hafva någon vinst att vänta af ett prof, så underkastar man sig icke alltför gerna resan bort till profvet med dess besvär och vanskligheter; utan stannar der man är och låter platsen utan vidare gå ifrån sig. — Vidare är att märka, att om en lärare har i ett ämne profvat några gånger, kan han hos Kongl. Maj:t söka och erhålla dispens från skyldigheten att profva för nästa plats han söker. Det beviljar Kongl. Maj:t ganska frikostigt. Jag erinrar mig sjelf en gång, när jag sökte en plats, hur jag tyckte, att det skulle vara så beqvämt att hos Kongl. Maj:t få rätt att slippa profva. Men så erfor jag, när jag kom till att närmare undersöka förhållandet, att

den, som icke provvat inför det domkapitel, som tillsätter platsen, han kan visserligen på grund af Kongl. Maj:ts nådiga tillåtelse få slippa prova och kan ändå få platsen, teoretiskt sedt, men praktiskt sedt, kan det domkapitel, som skall tillsätta platsen, icke fästa stort afseende vid den betygsgrund, som ett annat domkapitel utfärdad. Derfor lät jag vackert bli att begära dispens, och hade jag ock fått den, hade jag icke begagnat mig af den. Så resonera nog många nu.

*Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen.
(Forts.)*

Den, som tror sig kunna vinna något dermed, han profvar, äfven om profven äro fakultativa, och den som icke tror sig kunna vinna något dermed, han profvar icke ens när profven äro obligatoriska. Vinsten af en föreskrift om fakultativa prof skulle därför säkert icke synas de sökande mycket stor.

Slutligen talas i utskottets utlåtande om ett förord, gifvet utaf rektor vid det läroverk, der plats sökes. Dermed skulle gifvas ett medel att vid lärare tillsättningar upprätthålla den personliga principen och tillgodose läroverkens intresse att erhålla de dugligaste lärarekrafterna», säger utskottet. — Antag då, att en plats är ledig vid ett läroverk i Stockholm, och att åtskilliga lärare från olika håll söka denna plats. Hvilka skola då de principer vara, efter hvilka rektor här i Stockholm skall utfärda sitt utlåtande om de sökande? Huru skall han kunna veta, hurudan personlighet en viss lektor eller adjunkt är uppe i Luleå, eller en viss docent vid det och det universitetet? Skall han kunna gifva ett utlåtande, genom hvilket den personliga principen träder fram? Det förefaller mig alldeles omöjligt, och jag ser icke något bättre medel att visa hur omöjligt det är, än genom att läsa upp ett stycke i betänkandet: en fara för missbruk af detta utlåtande synes förebyggd genom den kritik ett dylikt offentligt yttrande måste blifva underkastadt, så väl från den tillsättande myndighetens sida, som äfven från annat håll», och genom att det derjemte finnes »rätt hos Kongl. Maj:t» klaga. Utlåtandet om de sökande lär väl då endast komma att innehålla en sammanräkning af objektiva meriter, men ej så kallade personliga principer.

Jag tror därför, att det visserligen icke är farligt, att man begär hos Kongl. Maj:t en utredning af saken och ett förslags framläggande eller åtgärders uttagande. Men jag har velat genom detta mitt anförande draga försorg om att skrifvelsen från Riksdagen, i fall den blir beslutad, icke må komma allt för varm till Kongl. Maj:t, utan det redan från ärendets första handläggning må vara klart, att lärarecorpsen vid rikets läroverk icke är enhälligt med om de positiva tankar, af hvilka detta utskotts betänkande till en del utgöres.

Herr Ernst Carlson: Herr grefve och talman, mine herrar! Vid denna framskridna timme skall jag icke länge taga kammarens tid och tålmod i anspråk genom att ingå på den föreliggande frågans detaljer. Jag skall det så mycket mindre, som jag finner det

Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen.
(Forts.)

föga lämpligt att söka förvandla kammaren till en pedagogisk diskussionsklubb.

Hvad mina egna åsikter i ämnet beträffar kan jag inskränka mig till att i korthet hänvisa till utskottets betänkande. Det är nemligen så, att jag till alla delar gillar deri gjorda uttalanden. Och såsom medlem af utskottet har jag under diskussionen med glädje erfarit, att samtliga här uppträdande skolmän, utom en, till alla väsentliga delar instämt i hvad utskottet yttrat. Endast den talare, som sist hade ordet, har gjort sig till vapendragare för de närvarande oefterrättliga profförhållandena såsom varande enligt hans förmenande bättre än hvad som af utskottet åsyftas. Men, mine herrar, en fluga gör ingen sommar. Och jag kan dessutom upplysa, att vid det läroverk, som han tillhör, sju ordinarie och tre extra lärare i adress till herrar motionärer uttalat sig i riktning af deras och utskottets förslag. Sålunda är det en ovanlig enstämmighet på det pedagogiska området, som här gjort sig gällande, och ingalunda, såsom den siste värde talaren sökt göra troligt, en ovanlig splittning i åsikter.

Jag skall emellertid be att med några ord få bemöta ett par föregående talares påståenden.

En ärad talare på stockholmsbanken har uppfattat utskottets yttrande angående profäret så, som om utskottet skulle velat göra profäret längre. Detta är icke fallet. Utskottet har endast tänkt sig, att profäret skulle kunna afslutas med ett särskildt undervisningsprof, aflagdt inför en sakkunnig nämnd, t. ex. bestående af vederbörande profärsföreståndare och facklärare samt någon af Kongl. Maj:t förordnad ledamot. Derigenom skulle profäret få en bestämd, praktisk afslutning. Och ett sådant prof borde sedermera vid förefallande behof kunna förnyas, om t. ex. en lärare efter några års tjänstgöring vid läroverken ville förbättra sina meriter eller önskade vinna kompetens i ett ämne, som han ej hade tagit med i sitt profär.

Vidare har utskottet ingalunda, såsom den nyss åsyftade talaren, velat inlåta sig på den vidlyftiga frågan, huruvida läroverken skulle komma att i framtiden skiljas från gemenskapen med den kyrkliga förvaltningen. Utskottet har fastmer vid sitt resonnement i fråga om läroverksorganisationen helt och hållet utgått ifrån de för handen varande förhållandena, som ej behöfva rubbas genom den här föreslagna ändringen.

Gent emot samme ärade talares yttrade farhåga, att senare delen af klämman i utskottets utlåtande skulle kunna anses stå i strid med regeringsformens § 89, vill jag framhålla, att i nämnda kläm endast uttalas en underdånig anhållan, det Kongl. Maj:t måtte inför Riksdagen framlägga det förslag, hvartill ifrågavarande utredning kan föranleda. För den konstitutionella behörigheten af en dylik anhållan tror jag vi ega ett godt stöd i det förfarande, som regeringen iakttog år 1894, då den inför Riksdagen framlade en propo-

sition om förändrade bestämmelser rörande undervisningsprofven. Jag tror alltså vi tryggt kunna förlita oss på att Kongl. Maj:t äfven i detta fall lärer finna sig föranlåten att inför Riksdagen framlägga förslaget till sakens ordnande, så mycket mer, som väl några, om också mindre betydande utgifter komma att blifva förbundna med den föreslagna ändringen. Jag hoppas sålunda, att kammaren — oaktadt de betänkligheter i konstitutionellt afseende, som till min icke ringa förvåning uttalades af den värde talaren på stockholmsbänken — ej skall finna sig förhindrad att gå med på utskottets förslag till kläm. Och jag vågar hoppas, att Första Kammaren icke heller deri skall se något attentat mot Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt, så mycket mera som jag enskildt hört medlemmar af nämnda kammare uttala sig i samma riktning som utskottets förslag.

Ang. afskaffande af läroreprof inför domkapitlen.
(Forts.)

Den ärade representanten för Örebro kom under sitt pedagogiska ströftåg att begå åtskilliga misstag, som jag ber att få rätta. Han talade om att det skulle se egendomligt ut, om Riksdagen så snart efter den första äskade utredningen i frågan skulle begära en ytterligare sådan. Riksdagen har emellertid aldrig tillförene begärt någon utredning i denna fråga. Ty det var på eget initiativ som Kongl. Maj:t år 1893 gaf en komité i uppdrag att utarbete förslag till förändrade bestämmelser för undervisningsprofven och meddelade densamma instruktioner angående de grunder, som vid utarbetandet skulle följas. Det komitéförslag, som sålunda åstadkoms, blef sedermera inför Riksdagen framlagd och af densamma förkastadt. Men Riksdagen har till dato ingen gång hos Kongl. Maj:t begärt, att åtgärder uti ifrågavarande afseende skulle vidtagas.

Vidare yttrade sistnämnde talare, att undervisningsprofvet icke skulle utgöra något kompetensvilkor. Men för visso är det enligt nu gällande läroverksstadga just precis ett kompetensvilkor. Ingen kan nemligen enligt samma stadga erhålla ordinarie lärareplats — han må hafva tienstgjort i 20 år — utan att aflägga föreskrifvet undervisningsprof. Det tjenar till intet att söka en läraretjenst utom det stift man tillhör, ja, i de flesta fall äfven inom detsamma, såvidt man ej vill beqväma sig till att aflägga särskildt undervisningsprof inför vederbörande myndighet.

Ytterligare påstod nämnde talare, att undervisningsprofvet i sin nuvarande form vore nödvändigt, emedan vederbörande icke hafva något annat sätt att skaffa sig personlig kännedom om de sökande, derest det icke skulle tillgå så hos oss som i andra länder, t. ex. i Preussen, der för ifrågavarande ändamål särskilda inspektörer finnas. Han hentade alltså i detta afseende sitt mönster från alla pedagogiska teoriers förlofvade land, från Tyskland. Jag tror likvisst, att man kan vara ganska tveksam, huruvida det vore önskligt, att inspektörsbefattningar för läroverken hos oss blefve tillskapade efter tyskt mönster. Detta är emellertid en fråga, som egentligen icke hör hit; ty dylika fackinspektörer borde väl få till uppgift att öfver-

*Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen.*

(Forts.)

vaka undervisningen, ej att påverka tillsättningen af lärareplatserna vid de olika läroverken. I senare fallet befarar jag, att fackinspektionen skulle få ett högst ödesdigert inflytande på våra läroverk, i det att alltför mycken hänsyn till formel begåfning och särskilda fackinsigter då skulle göra sig gällande vid tillsättningar af lärareplatser. Men det kan ock starkt ifrågasättas, om det öfver Lufvud taget skulle verka helsosamt på den högre undervisningen att ställas under ledning af dylika specielt sakkunnige fackinspektörer, som skulle mästra de nu fritt utvecklade metoderna, höja fordringarna hvar i sitt fack och schablonmessigt stöpa allt i samma form. Vill man åter uttala önskan om ökad inspektion vid våra läroverk, då får jag erinra derom, att vi redan hafva en sådan, i det att läroverkens undervisning i olika afseenden är underkastad inspektion af byråchefen för den högre undervisningen i ecklesiastikdepartementet, af eforus och läroverkets inspektor, af rektor och af censorer. Det fins alltså många olika slags inspektion. Och det torde, om man vill vinna större effektivitet härutinnan, vara bättre att anknyta sig till dessa historiskt gifna utgångspunkter än att hit importera en ny tysk byråkratisk inrättning, som naturligtvis måste blifva kostsam, förutom det att man kan hysa tvifvel om nämnda institutions lämplighet för våra förhållanden. Detta är emellertid, som sagdt, en fråga, som nu icke föreligger, och jag vill i det hänseendet endast hänvisa till hvad utskottet å sidan 22 i sitt betänkande yttrat.

Den värde representanten för Örebro påstod äfven, att, om sådana bestämmelser, som utskottet förordat, blefve gällande, ancienniteten skulle komma att betyda allt. Jag kan sannerligen icke förstå ett sådant resonnement, mine herrar, då grunderna för en lärares befordran väsentligen skulle blifva desamma som förut. Det skulle fortfarande fordras lärdomskompetens, ådagalagd genom akademiska examina, och undervisningsskicklighet, ådagalagd genom profår och derpå följande tjänstgöring, hvilka torde vara mera objektiva mätare för ådagaläggande af undervisningsskickligheten än ett för tillfället aflagdt prof. Väl skulle också fordras en viss tids tjänstgöring, men tjänstgöringen skulle ingalunda vara ensamt, eller ens hufvudsakligen, afgörande. Den skulle i sjelfva verket komma att betyda föga mera än hittills, ehuru jag för min del tror, att det näppeligen skulle innebära någon fara för de allmänna läroverken, om anciennitetsprincipen finge gälla något mera än för närvarande. Ty staten behöfver icke så mycket geniala lärare, som kunna lysa vid vissa prof-tillfällen, utan fastmer samvetsgranna, i det dagliga skolarbetet nitiska lärare, som ega förfarenhet i att fostra ungdomen till redbara, kunskapsrika och samhällsnyttiga medborgare. Och jag tror det kan sägas, att undervisningsprofven haft ett ohelsosamt inflytande just derutinnan, att man vid bedömandet af profven och vid tillsättningen af läraretjänster ofta lagt alltför stor vikt på den formella förmågan hos läraren, hans munvighet och talförhet, hvilka

lätt besticka dem, som åhöra ett dylikt prof. De mera solida egenskaperna hos en lärare deremot: hans pligttrohet, hans förmåga att disciplinera, hans tålmod, hans ordningssinne, hans sätt att taga ungdomen, dessa egenskaper, af hvilka framgången i all lärareverksamhet så väsentligen beror, komma föga eller alls icke till synes vid ett dylikt prof. Derför tror jag, att vi skulle vinna högst betydligt, om de nuvarande undervisningsprofven, hvilka — såsom närmare utvecklats i utskottets betänkande — äro en föråldrad institution, en tung apparat, kunde afskaffas och ersättas af enklare, mera tidsenliga bestämmelser för läroverkslärarnes befordran. Jag hoppas äfven, att en sådan utredning, som den utskottet förordat, skulle visa sig egnad att befordra en utveckling i denna riktning.

Ang. afskaffande af läroverksprof inför domkapitlen.
(Forts.)

Den af mig sist åsyftade ärade talaren gaf sig också in på åtskilliga funderingar om huru undervisningsprofvens afskaffande skulle verka med afseende å fördelningen af lärarne i Stockholm och i landsorten. Det är rena friluftsspekulationer, som jag tror man kan lemna alldeles åt sitt värde.

Han talade vidare om att de grunder för en förändring, som utskottet framställt, voro synnerligen anspråkslösa. Men det är ju rackert att vara anspråkslös, i synnerhet när man begär någonting, t. ex. en utredning. För den, som läser utskottsbetänkandet med uppmärksamhet och utan förutfattad mening, torde dock de deri uttalade antydningarna om nya bestämmelser i fråga om lärareplatser tillsättande framstå tillräckligt vägledande i afseende å den riktning, som bör inslås.

Jag tror, att utskottet skarpt markerat, att om den negativa sidan af saken, d. v. s. om det nuvarande undervisningsprofvens olämplighet såsom kompetensvilkor, gifves näppeligen hos sakkunnige någon skiljaktig åsigt. Om den positiva sidan af saken åter, d. v. s. om hvilka garantier, som böra uppställas för att vid utnämningar bäst tillgodose läroverkens intresse af att erhålla goda lärare, kunna olika meningar göra sig gällande. Utskottet har i detta afseende endast framhållit vissa synpunkter, som vid en möjligen blifvande utredning torde finnas beaktansvärda. Och det gläder mig, att dessa synpunkter i allmänhet vunnit anklang bland de insigtsfulla skolmän, som här haft ordet i afton.

Herr talman! På grund af hvad jag anført hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarlund: Herr talman! Jag skall endast yttra mig om den »formella bagatell», hvarom herr Höjer ordade och som föranledde honom att yrka på en ändring i utskottets kläm. Han föreslog, att man skulle taga bort de sista orden: »samt att Kongl. Maj:t för Riksdagen måtte framlägga det förslag, hvartill utredningen kan föranleda», och ansåg, att det skulle vara att för mycket gå in på Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftning att begära äfven detta. Han fruktade också, att Första Kammaren i sådant fall icke

*Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen.
(Forts.)*

skulle komma att vara med om förslaget. Jag ber, att i detta hänseende få erinra derom, att Första Kammaren i fjor i ett alldeles liknande fall beslöt skriva till Kongl. Maj:t på samma sätt, nemligen i fråga om herr von Stapelmohrs motion om utfövande af läkareverksamhet. Då beslöt Första Kammaren för sin del, att Riksdagen skulle di skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t tacktes låta utreda, dels i hvad mån läkareverksamhet bör vara examinerade läkare förbehållen eller må af andra utöfvas, dels och hvilka ämnen endast böra få af apotekare försäljas, samt derefter låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser angående utöfvande af läkareverksamhet och handel med läkemedel eller eljest vidtagna de åtgärder, som af omständigheterna påkallas».

Det sattes sålunda här i fråga af Första Kammaren, att Riksdagen skulle begära framläggandet af förslag angående en administrativ författning. Andra Kammaren afslog visserligen Första Kammarens beslut, men icke af det skäl, att man här hade förgripit sig på Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftning, utan i stället af rent sakliga skäl. Jag tror också, att det skulle kunna anföras flera andra liknande fall.

Då det nu här är fråga om så många möjligheter att lösa denna sak, finner jag för min del det icke vara lämpligt att skriva till Kongl. Maj:t och begära, att Kongl. Maj:t skall taga bort profåret och sätta i stället hvad Kongl. Maj:t kan vilja. Då kan det ju hända, att vi finge den profkommission, som Riksdagen redan en gång utdömt, eller finge någonting annat, som Riksdagen ej vill vara med om. Nej, utskottet har ansett, att vi böra hafva rent besked på hvad det är vi skola få, och huru det bör ordnas.

Jag tror, att utskottets förslag är ett ganska godt medlingsförslag, och jag tillåter mig att hemställa om bifall till detsamma.

Herr Höjer: Min högt ärade vän till höger lade i min mun, att jag skulle sagt, att de sista två raderna af utskottets kläm skulle ha varit en formel bagatell. Jag kan ej påminna mig, att jag användt detta uttryck; men har jag gjort det, var det ett förbisående. Ty jag anser, att dessa rader så litet äro en bagatell, att de tvärtom äro af stor betydelse, emedan, om de förekomme i en Riksdagens skrivelse, detta innebure, att Riksdagen ville inskränka en rättighet, som Kongl. Maj:t enligt mitt förmenande odisputabelt eger.

Hvad beträffar det exempel, som min ärade vän anförde, vill jag fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att det låter tänka sig, att kammaren genom att formulera klämman i det åberopade betänkandet på sätt som skett, när det gälde bestämmelser om utöfvandet af läkarverksamhet och handel med läkemedel, ansett det vara i sin ordning, att dessa bestämmelser skulle få civillags natur. Hvad åter beträffar bestämmelserna om profåret, så, huru litet böjd jag än är att tillerkänna Kongl. Maj:t alltför stor ekonomisk lag-

stiftningsrätt, är jag likväl af den mening, att dessa bestämmelser ovilkorligen böra tillhöra Kongl. Maj:t ensam att bestämma. Herr Hammarlund menar, att, om man ej antager den föreslagna klämman, det kan hända, att Kongl. Maj:t tillsätter en profkommission, utan att Riksdagen derom tillspörjes. Jag tror, att herr Hammarlund kan vara ganska lugn. Ty en profkommission är en liten affär på eu 10 à 15,000 kr. och under sådana förhållanden kommer den nog till Riksdagens kännedom, och Riksdagen får sitt ord med i laget.

*Ang. afskaf-
fande af lära-
reprof inför
domkapitlen
(Forts.)*

Med afseende på hvad herr Hammarlund sade om den »formella bagatellen», skall jag ej mycket urgera mitt påstående. Anse herrarne, att, för så vidt Andra Kammaren öfver hufvud taget bifaller utskottets hemställan, detta betänkande lika lätt accepteras af Första Kammaren, om slutet på klämman kvarstår oförändrad, så gerna för mig. Men då jag framstälde mitt ändringsförslag, var det i den tanken, att betänkandet lättare skulle genomgå skärselden i Första Kammaren, om slutet af klämman ändrades på sätt jag föreslagit.

Jag är fortfarande af denna mening och vidhåller tills vidare mitt yrkande.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Jemlikt föreskriften i 63 § 3 mom. riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 4.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15, öfver väckt motion angående utskänkning af vin och maltdrycker vid statens jernvägsstationer.

*Ang.
utskänknigen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.*

I motion, n:o 160, inom Andra Kammaren hade herr *A. Hedin* föreslagit:

»att Andra Kammaren för sin del besluter, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller om sådan ändring i förordningen af den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker,

1) att tillstånd till sådan utskänkning vid statens jernvägsstationer af vin och maltdrycker, hvarom förordningens andra paragraf handlar, må af Konungens befallningshafvande meddelas under iakttagande af enahanda vilkor, som angående beviljande af tillstånd till sådan utskänkning inom området för station vid enskild till persontrafik upplåten jernväg nu äro gällande, och

Ang.
utskänknigen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.

2) att rättighet att annorlunda eller i vidsträcktare omfattning, än i 2 § 1 mom. sägs, utskänka vin eller maltdrycker vid statens eller enskilda jernvägars stationer ej får i något fall beviljas.»

I mom. 1 hemstälde emellertid utskottet:

»att herr Hedins motion, hvad beträffar dess första punkt, ej må föranleda någon kammarens åtgärd».

I fråga härom anförde nu:

Herr Gethe: Då jag icke blifvit satt i tillfälle att närvara, då utskottet antog det utlåtande, som här föreligger, hvilket skedde sistlidne måndag, och då detta utlåtande inkom till kammaren och bordlades redan den derpå följande tisdagen, har jag vid detta förhållande velat på sätt nu skett angifva skälet, hvarför jag icke kunnat beledsaga utskottets utlåtande med den reservation, som jag tänkt afgifva.

Jag kan nemligen icke finna något plausibelt skäl, hvarför statens jernvägsområde skulle vara det enda område inom vårt land, der icke samma vilkor skulle gälla för erhållande af rättighet att utskänka vin och maltdrycker, som öfver allt annars äro gällande, och äfven för enskilda jernvägsstationer. Vore det nu fallet, att det nu i sagda afseende äfven för statens jernvägsstationer gälde lika lagbestämmelser öfver allt, kan jag ej finna, att någon den allra ringaste olägenhet på något håll deraf kunde uppstå. Det är för mig alldeles tydligt, att någon utskänkning på lokaler inom jernvägens område icke skulle kunna förekomma, derest vederbörande jernvägsstyrelse icke ville tillåta att den der finge ega rum. Dessutom kunde ju styrelsen förekomma sådant genom att ej hyra ut lokaler åt dem, som vilja ha utskänkingsrätt, och äfven på många andra sätt. Och jag är likaså alldeles viss på, att om Konungens befallningshafvande hade samma rätt gent mot jernvägsrestauranter som mot alla öfriga utskänkingsställen inom vårt land, så skulle, derest vederbörande jernvägsstyrelse önskade att få ett sådant tillstånd återkalladt på grund af särskildt förekommen anledning, Konungens befallningshafvande icke motsätta sig en sådan önskan.

Det är uteslutande på denna grund och icke på grund af den motivering, som motionären anført för sin motion, som jag för min del ber att få yrka bifall till herr Hedins yrkande i första punkten af sin motion, nemligen, »att tillstånd till sådan utskänkning vid statens jernvägsstationer af vin och maltdrycker, hvarom förordningens 2 § handlar, må af Konungens befallningshafvande meddelas under iakttagande af enahanda vilkor, som angående beviljande af tillstånd till sådan utskänkning inom området för station vid enskild till persontrafik upplåten jernväg nu äro gällande». Hvad utskottets yrkande i andra punkten beträffar, har jag ej haft att in-

(Forts.)

vända något deremot, så mycket mindre som jag för min del ej har något mot att en jernvägsresande, som önskar det, måtte få ett glas öl vatt svalka sig med i sommarvärmen.

*Ang.
utskänknigen
af vin och
maldrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

Herr Nordin i Hammerdal: Herr grefve och talman, mine herrar! Då jag är ledamot af det utskott, hvars betänkande här föreligger, men icke kunnat på något sätt få veta, att utskottet skulle sammanträda sistlidne måndag, och således ej heller varit i stånd att göra min tanke gällande i utskottet, skall jag be att få göra det nu.

Jag reserverar mig mot den motivering, som utskottet begagnat sig af, och hvarpå det grundat sin slutkläm, och det i synnerhet hvad angår sista punkten af utskottets motivering. Jag finner det rent af beklagligt, att det utskott, som haft kammarens förtroende att behandla de flesta nykterhetsfrågor, som förekommit här i kammaren, skall hafva använt en motivering, i synnerhet i denna sista punkt, som enligt min tanke skulle kunna passa ett konsortium af bryggare och vinhandlande. Jag skall därför anhålla, att, då jag icke varit i tillfälle att få min reservation fogad till utskottets betänkande, jag måtte få den till protokollet.

Hvad för öfrigt vidkommer motionen, skall jag be att få yrka bifall till första punkten af dess kläm.

Herr Göthberg: Jag begärde ordet för att tillkännagifva, att jag för min del icke kan instämma i det slut, hvartill utskottet kommit. Jag har visserligen varit med om att behandla denna motiou, vid den förberedande behandlingen nemligen, men då jag icke kunnat vara med om det slutliga afgörandet, har jag ej kunnat reservera mig.

Jag tycker, att det hade varit lyckligt, om utskottet hade motiverat sitt afstyrkande på den grund, att, så länge lagstiftningen är sådan den är för utskänkning af vin och maldrycker, i det den nemligen äfven inbegriper svagdricka i denna kategori, anser sig utskottet för närvarande icke kunna tillstyrka den i ämnet väckta motionen. Men så har ej skett, utan utskottet har använt en annan motivering, som jag för min del ej kan gå in på. Jag tycker, i likhet med hvad en föregående talare yttrade, att det vore fullt lika rättvist, att de kommunala myndigheterna och Konungens befallningshafvande hade rätt att bestämma om krogrättigheterna, äfven då det gäller det område, som innehafves af staten, lika väl som då det gäller enskilda områden. Och jag anser äfven, att det varit välbetänkt, om utskottet tillstyrkt den första punkten i motionen.

På nu anförda grunder skall jag be att i likhet med den förste ärade talaren få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den första punkten af motionärens yrkande.

Herr Styrländer: I likhet med motionären och den förste talaren kan jag icke finna någon rimlig anledning, hvarför jernvägsstyrelsen skulle ha rätt att i sådana fall som dessa bestämma om

*Ang.
utskänknings-
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

utskänkningsrättigheterna. Enligt min uppfattning bör denna rätt i hvarje fall ligga hos Konungens befallningshafvande, just därför att under Konungens befallningshafvande sortera de tjenstemän, som skola öfvervaka dessa lagars och förordningars tillämpning. Jernvägsstyrelsen har icke till sitt förfogande polis och kronobetjening att öfva nödig tillsyn och öfvervakande öfver stadgarnes tillämpning, särskildt som jernvägsstationsföreståndarne såsom sådana äro upptagna tillräckligt af sin tjenst i öfrigt, så att de icke kunna utöfva detta öfvervakande kall, som man velat lägga på dem.

För öfrigt synes det mig som om det skulle vara en in-konsequens i förordningen, att man lagt den rätten i jernvägsstyrelsens hand, då man ej lagt någon liknande rätt i andra myndigheters hand t. ex. i de militärbefälhafvande myndigheternas. Dessa ha ju vid lägerplatserna inom sitt område lika stor magt och myndighet — särskildt i afseende på ordningens upprätthållande — som kongl. jernvägsstyrelsen, en här i Stockholm bosatt myndighet, kan hafva på de olika platserna.

Dessutom förefinnes, mine herrar, en annan anledning, hvarför det är ytterst olämpligt, att denna rätt ligger i kongl. jernvägsstyrelsens hand, och det är, att kongl. jernvägsstyrelsen icke uppgör kontrakt med de personer, som hyra restaurationslokalerna. På sina ställen har det till och med förekommit, att staten byggt hotell, som hyras ut till dessa restauratörer, och naturligtvis bör då kongl. jernvägsstyrelsen, från sin synpunkt sedt, söka bereda staten så stor inkomst som möjligt af dessa hotell, som hyras ut. Och kongl. jernvägsstyrelsen måste, synes det mig, när den skall upplåta dessa rättigheter, låta sig angeläget vara att taga hänsyn till förhållanden, som en myndighet, hvilken skall utfärda rätt för sådan utskänkning, icke bör taga hänsyn till. Redan i det afseendet synes det mig således, som om jernvägsstyrelsen icke vore rätta myndigheten att handhafva dessa utskänkningsrättigheter och bevilja dem.

Nu har af motionären här uttalats den åsigten, att kongl. jernvägsstyrelsen »har groft missbrukat denna rätt». Det är ju möjligt, att detta uttalande har stött många, och jag för min del vill gerna medgifva, att det nog är för skarpt. Jag skulle, om jag velat säga samma sak, icke ha använt detta uttryck, utan jag skulle ha sagt, att jernvägsstyrelsen icke har följt förordningens grunder, då den har använt sin rätt i detta afseende. För min del måste jag ju medgifva, att dessa grunder icke blifvit följda af kongl. styrelsen, då sådana fall kunnat inträffa, som att inom ett stationsområde ölkrogar fått vara öppna hela dagen, och då, såsom det förekommit, jernvägsstyrelsen uppdragit åt en trafikdirektör eller intendent att bestämma, hvilka tider restaurationen skulle vara öppen utöfver de i ordningsföreskrifterna bestämda. Det synes mig därför, som om jernvägsstyrelsen icke fäst tillbörlig vikt vid förordningens grunder i detta afseende, utan öfverskridit dem. Jag vill dock icke precis

påstå, i likhet med motionären, att det var ett groft missbruk, och att det sålunda skett med afsigt.

Det är ju möjligt, att kongl. jernvägsstyrelsen, som icke är någon polismyndighet, ej kunnat sätta sig så in i förhållandena, som t. ex. Konungens befallningshafvande, som är den högsta polismyndigheten inom länet, kunde ha gjort; och kongl. jernvägsstyrelsen medger ju till och med i sin skrivelse till restauratören Finlöf, att det behöfves förändringar i detta afseende. Den säger nemligen der, att för framtiden serveringstiden skulle bestämmas uteslutande med hänsyn till de jernvägsresandes betjenande. Kongl. jernvägsstyrelsen har dermed medgifvit, att den ej uteslutande tagit hänsyn till den saken i förgångna tider; och deraf synes det ju, att styrelsen själf gifvit ett erkännande af, att den icke följt förordningens grunder, ty förordningens grunder innebära naturligtvis, att jernvägsstyrelsen skall hafva rätt att medgifva utskänkning endast så till vida, att tågresande må derigenom kunna betjenas. Om kongl. jernvägsstyrelsen hade något närmare velat följa förordningens grunder, kunde det mycket lätt ha skett genom en bestämmelse, att endast resande finge komma i åtnjutande af förtäring vid dessa utskänkningsställen. Det hade ju till exempel mycket lätt kunnat stadgas, att man skulle dokumentera sig såsom resande genom att visa sin biljett. Då hade man åtminstone sett någon antydning om, att styrelsen ville följa förordningens grunder, som tydligt åsyfta, att blott resande skola få betjenas i dessa utskänkningslokaler, men att deremot icke den stora allmänhet, som i öfrigt besöker dessa stationer för andra ändamål, skall få serveras sådana drycker.

Nu säger utskottet, att det blott anförts ett enda exempel på oordningar och besvärligheter, nemligen i Gnesta. Men för den, som något färdats på jernväg, är det alldeles uppenbart, att sådana besvärligheter och oordningar och bråk förekomma på en hel mängd andra ställen. Jag minnes, hurusom, då jag för några år sedan en gång besökte Lingbo, af restauratören der inom jernvägsområdet bedrefs olofflig utskänkning, och att till och med stationsföreståndaren vid stationen, som dock skulle ha ganska stor myndighet öfver honom, klagade öfver, att han stod nästan rådlös emot det krögeri, som der bedrefs. Liknande förhållande skulle kunna anföras från flera norrlandska samhällen, der jag väl känner förhållandena, såsom vid Bräcke och Änge. Det är deruppe på sina trakter nästan omöjligt att färdas i tredje klass på jernvägen, därför att vid uppehållen å dessa stationer, der restaurationslokaler finnas, folket förtär så mycket öl och vin och köper till och med sådant att tagas med i kupén, så att det nästan är farligt att färdas i en tredjeklasskupé, utan man nödgas använda en annan klass för att få vara i fred och lugn under resan. Sådana besvärligheter ha ju ock, såsom vi hört påpekas af en ärad ledamot i kammaren vid årets riksdag, förekommit till och med här i Stockholm, midt under kongl. jernvägsstyrelsens ögon, i det man å jernvägsrestauranten här fick inköpa maltdrycker och vin,

*Ang.
utskänknungen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.*

(Forts.)

Ang.
utskänknigen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)

till och med under hela söndagarna, då alla andra lokaler voro stängda. Detta påvisades ju af en dåvarande stockholmsrepresentant, grosshandlaren Johansson, ganska utförligt.

Det är således enligt min åsigt icke rätt, då utskottet säger, att det endast från ett håll påpekats och visats sådana oegentligheter, ty sådana förefinnas nog öfver hela landet rundt omkring oss; och jag är öfvertygad, att ganska många af kammarens ledamöter skulle kunna afge ganska skarpa vittnesbörd i det fallet, om de ville.

Med anledning af hvad jag nu anfört, och då jag sålunda anser, att denna rätt ej bör ligga i jernvägsstyrelsens hand, och då jag är öfvertygad, att jernvägsstyrelsen sjelf skulle vara tacksam att slippa denna rätt att bevilja tillstånd — ty det kan naturligtvis i allmänhet icke vara angenämt för en styrelse att nödgas bevilja sådana rättigheter till utskänkning — tager jag mig, herr talman, friheten att yrka bifall till den första punkten i herr Hedins motion.

Häruti instämde herrar *Wavrinsky, Byström, Hammarlund, Aulin, Thylander, Sahlén, Fjällbäck, Broström, Hedin* i Torp, *Lundström, Eriksson* i Elgered, *Göransson* och *Norberg*.

Herr Waldenström: Herr talman, mine herrar! Jag skall först och främst be att gent emot det, som utskottets vice ordförande, herr Gethe, sade, få anmärka, att det förundrar mig på det allra högsta, att han, som, under det vi inom utskottet flere gånger resonnerade om den här saken, icke yppade någon tillstymmelse till olika mening mot de andra medlemmarne af utskottet, nu kommer och säger, att han icke varit i tillfälle att afgifva sin reservation. Jag skall be att få uppläsa en del af det protokoll, som fördes inom utskottet den 1 april. Det har följande lydelse: »§ 55. Herr Hedins motion, n:o 160, om ölkrögeriet å statsjernvägsstationer, företogs nu till slutlig behandling. Efter en stunds diskussion, under hvilken alla talare voro euse om att afstyrka motionärens i mom. 2 upptagna yrkande, medan deremot meningarne angående yrkandet i mom. 1 syntes vara mera delade, enades utskottets medlemmar om att äfven beträffande sistberörda moment föreslå, att påståendet deri ej måtte föranleda till någon vidare åtgärd. Skälen härför voro, att något annat fall af oordningar än det i motionen omnämnda vid Gnesta jernvägsstation, ej visats hafva egt rum, och äfven här jernvägsstyrelsen visat sig mån om ordningens upprätthållande, att herr Finlöf nu angifvits till åtal för hvad han kunde hafva låtit komma sig till last, samt att styrelsen inom kort komme att utfärda nya ordningsregler, deri ölförsäljningen inskränktes till rensande.»

Som herrarne behagade finna, är det precis dessa punkter, som äro framhållna i det utskottsbetänkande, som nu föreligger; och jag skall — säkerligen till herrarnes icke ringa förvåning — meddela, att bland de närvarande vid nu refererade sammanträde befunno sig

både herr Nordin och herr Göthberg. Det var således ingen meningsskiljaktighet alls om att afstyrka andra punkten, och den ende, som yttrat någon betänklighet i afseende å motiveringen, var herr Göthberg, som tyckte, att den borde göras något annorlunda.

Vidare skall jag be att få meddela herrarne, att det utskotts-
betänkande, som nu föreligger, har såsom förslag varit tryckt tre gånger och utdeladt till utskottets ledamöter, samt att det lästes inom utskottet senast den 5 april — det var på måndagen. På lördagen delade jag egenhändigt ut det här i kammaren bland de utskottsledamöter, jag då kunde träffa. Jag lemnade det äfven till vice ordföranden herr Gethe, och sade honom, att vi skulle ha utskottssammanträde på måndagen. Detta utskottssammanträde anslogs också på söndag middag kl. 1—2, alltså 4—5 timmar förr, än jag enligt kammarens arbetsordning var tvungen att utlysa det. Jag kan således icke rå för, att vice ordföranden, äfvensom herrar Nordin och Göthberg icke voro närvarande på måndagen. Ingen af dem hade på något sätt anmält, att han ämnade reservera sig mot det resultat, till hvilket utskottet kommit. Det är först nu, jag hör talas om, att de haft en sådan afsigt; och jag kan icke värja mig för den tanken, att denna afsigt har kommit till sedan tisdagen.

Orsaken, hvarför vi hade sammanträde på måndagen, var helt enkelt den, att vi ville få den här frågan in i kammaren så tidigt, att den kunde behandlas i plenum före påsk, ty, såsom herrarne allesamman känna, är det alltid så trångt med ärendena efter påsk, att det är en riktig välgärning att dessförinnan få bort så mycket som möjligt.

Vidare skall jag be att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att det i motionen alldeles icke är fråga om, huruvida kongl. jernvägsstyrelsen eller Konungens befallningshafvande kan vara den lämpliga myndigheten att bestämma, om utskänkning af vin och maltdrycker skall få ega rum vid statens jernvägsstationer, utan här är fråga om någonting helt annat, nemligen att Riksdagen genom ett bifall till herr Hedins motion skulle underrätta Kongl. Maj:t, att kongl. jernvägsstyrelsen på ett, såsom ordalagen lyda, »synnerligen groft sätt missbrukat» sin rättighet att meddela tillstånd till nämnda utskänkning. Jag vill hemställa till herrarne, om Riksdagen verkligen kan sägas hafva skäl att till Kongl. Maj:t uttala ett sådant omdöme om kongl. jernvägsstyrelsen.

Vid 1896 års riksdag var det ock tal om jernvägsstyrelsens rättighet att medgifva utskänkning af vin och maltdrycker. Det var till följd af en motion af herr Erikson i Öfra Odensvi, som ville, att ingen ölhandel på landet måtte kunna tillåtas utan vederbörande kommuns bifall. Då uttalade utskottet sig om jernvägsstyrelsens befogenhet på följande sätt: »Ordningsregler äro numera i juli månad år 1894 utfärdade af kongl. jernvägsstyrelsen och åtfölja detta utlåtande såsom bilaga; deraf torde framgå, att numera öl- och vinutskänkingen är ordnad på ett sätt, som, såvidt utskottet

*Ang.
utskänkingen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

Ang.
utskänknigen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)

har sig bekant, icke vållat några klagomål.» Detta utskottsbetänkande gillades äfven af Andra Kammaren. Bland dem, som då under diskussionen yttrade sig i ärendet, var herr Eriksson i Bäck, som framhöll, bland annat, huru enligt hans tanke äfven *Konungens befallningshafvande* missbrukat sin rättighet att meddela utskänkningstillstånd åt vederbörande. Sålunda säger han, att då i Fellingsbro kommunalnämnden och äfven kommunalstämman beslöto att borttaga ölförsäljningen vid ett i närheten af gästgifvaregården beläget ställe, kunde församlingen dock icke drifva sin vilja igenom. Konungens befallningshafvande resolverade, att innehafvaren af den ifrågavarande egendomen fortfarande skulle bibehållas vid rättigheten att utskänka maltdrycker.»

Det är alltså samma förhållanden rådande, der Konungens befallningshafvande medgifver utskänkningstillstånd, som dem man klagat öfver, der jernvägsstyrelsen gör det. Och hvad vunne man då genom att taga denna befogenhet från jernvägsstyrelsen och öfverflytta den på Konungens befallningshafvande? Utskottet har också uttryckligt sagt, att erfarenheten icke gifver vid handen, att det skulle blifva bättre, om Konungens befallningshafvande finge öfvertaga den s. k. undantagsställning, som jernvägsstyrelsen nu eger beträffande ölutskänkning inom jernvägens område.

Utskottet har vidare framhållit, att det, som herr Hedin stödjer sin motion på är åtskilliga privata meddelanden och i synnerhet en tidningsartikel rörande ölutskänknigen vid jernvägsstationen i Gnesta. Det är nemligen omkring denna, som hans motion hufvudsakligen rör sig. Utskottet har deremot anmärkt, att man icke kan på grundvalen af ett sådant enstaka exempel skriva till Kongl. Maj:t och säga, att jernvägsstyrelsen på ett synnerligen groft sätt missbrukat den undantagsmagt, som lagts i dess hand.

Herr Hedin har visserligen anfört jemväl ett annat exempel, hemtadt ur ett anförande af en talare vid förra riksdagen, som skulle ha sagt, att vid Katrineholm finnes en formlig ölkrog. Jag tillät mig naturligtvis icke att betvifla riktigheten af detta hans yttrande, men, tänkte jag, jag skall dock se efter, hvem det var, som sade detta. Jag tog för gifvet, att det var någon riksdagsman, som bodde nära Katrineholm. I stället fann jag emellertid, att yttrandet hade fäljts af en talare på stockholmsbänken, och han hade dessutom *icke sagt, att det fans en formlig ölkrog vid Katrineholm, utan endast, att han läst i en tidning från Katrineholmstrakten, att der fans en sådan.* Och jag vill då hemställa till herrarne, om utskottet verkligen kunde tillstyrka Riksdagen att på grund af sådana uppgifter inför Kongl. Maj:t förklara, att jernvägsstyrelsen »på ett synnerligen groft sätt missbrukat sin undantagsställning» — ty herrarne må komma ihåg, att det är derom motionen rör sig, derom och om ingenting annat. Det är fråga om ingenting mer och ingenting mindre än ett kolossalt och i de gröfsta ordalag affattadt mistroende votum åt kongl. jernvägsstyrelsen.

Jag skall för öfrigt beträffande motionens innehåll be att få anmärka, hvad ock utskottets betänkande påpekar, nemligen att en korrigering är nödvändig af åtskilliga mer eller mindre felaktiga uppgifter, som den ärade motionären lemnat. Icke vill jag anklaga honom för att hafva farit med osanning — långt derifrån! — men jag tycker dock, att när man skrifer en motion sådan som denna, så borde man taga bättre reda på förhållandena och se sig något bättre för — det torde åtminstone icke vara allt för mycket begärdt.

Hvad är det nu motionären egentligen talar om för saker? En herr Finlöf har under många år innehaft jernvägsrestaurationen i Gnesta, och denna restauration är det i första rummet, som gifver motionären anledning till klagomål mot jernvägsstyrelsen, ehuru han ej kan säga, att der förekommit några oordningar. Jag har sjelf rest ut till Gnesta för att taga reda på förhållandena, och jag har dervid talat vid bland andra vice länsmanen Åkerlund. Af honom fick jag det meddelande, att jernvägsrestaurationen blifvit skött på ett mönstergilt sätt.

Derpå kan jag också anföra ett annat ehuru mer indirekt bevis. I samma restauration ha varit anställda 6 à 7 tjenstflickor, hvilka alla äro för sedligt allvar mycket välkända på platsen, och de hafva alla gifvit restaurationen det vitsordet, att den varit mera som ett stilla privat hem än en restauration. Derför lemnade de också vid restauratörsombytet den 1 april allesammans sina platser, emedan de icke ville vara med om det källarelif, som de fruktade, att det nu skulle bli, när en från Stockholm känd »grillkällarmästare» hade öfvertagit rörelsen.

Vidare ordar motionen om hotell Finlöf. Herr Finlöf har nemligen jemväl fått jernvägsstyrelsens tillstånd att på jernvägens område bygga ett hotell för resande, som måste tillbringa natten i Gnesta. Ty i restaurationsbyggnaden finnas icke mera än sex små bostadsrum, af hvilka två ligga invid köket och fyra på vinden och derfor äro föga lämpliga för resandes herbergering. Restaurationsbyggnaden innehåller således icke, såsom motionären uppgifver, 14 rum, utan, såsom jag nu sagt, der finnas utom två matsalar och kök endast nämnda sex rum, af hvilka två bland vindsrummen mera se ut som skrubbar än som rum. Huru motionären fått detta till att bli 14 rum, förstår jag icke, om han icke tilläfventyrs räknat garderober, skafferjer och klosetter såsom särskilda rum, ty då kan man möjligen komma till 14.

Herr Finlöf har således, för att få rum för resande, byggt ett hotell i närheten af stationen. Det är af mycket moderata dimensioner och har från början föreståtts af en kvinna med mycket godt rykte, en fru Jonsson, som nu har det på arrende. Finlöf begärde hos Konungens befallningshafvande — eller rättare sagt: han vände sig till Frustuna sockens kommunalnämnd, och denna gick in till Konungens befallningshafvande och begärde för Finlöf rättighet att på rummen — icke i hotellet öfver hufvud taget utan på rummen

*Ang.
utskänknigen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

Ang.
 utskänknin-
 af vin och
 maltdrycker
 vid statens
 jernvägs-
 stationer.
 (Forts.)

— vid requisition servera resande vin och maltdrycker. Konungens befallningshafvande förklarade, att han icke hade dermed att skaffa, utan att det tillkom jernvägsstyrelsen. Försedd med ofvannämnda betyg från Frustuna sockens kommunalnämnd vände sig alltså herr Finlöf till jernvägsstyrelsen, som naturligtvis beviljade den sökta rättigheten.

Det skall kanske intressera herrarne att höra, hvilka kolossala öläffärer, som ha bedrifvits i hotellet, i hvilken fara hela bygden har sväfvat genom utskänknin- gen der, och hvilken kolossal rikedom herr Finlöf bör hafva hunnit att skaffa sig genom densamma. Jag har nemligen här utdrag ur hotellets dagjournal för år 1896, och der finnas särskilda uppgifter rörande utskänknin- gen på hotellet för hvarje månad. Under januari månad såldes der *en* halfbutelj porter och *nio* halfbuteljer pilsner, under februari *två* halfbuteljer porter, *sexton* halfbuteljer pilsner, *fyra* halfbuteljer öl, *tre* buteljer vin och *tre* glas vin. Jag vill icke trötta kammaren med att läsa upp mera; jag skall blott säga, att summan för året visar, att i hotellet har under 1896 sålts i medeltal en halfbutelj porter i veckan, en halfbutelj pilsner hvarannan dag, en halfbutelj vanligt öl hvar femte dag, en och en half butelj vin i månaden samt ett glas vin hvar fjerde månad. De bland herrarne, som äro vana att handskas med stora siffror, se hvilka kolossala saker det här är fråga om. Jag har räknat ut, att om herr Finlöf förtjenat 15 öre på hvarje butelj porter, 10 öre på hvarje butelj öl, 1 krona på hvarje butelj vin och 25 öre på hvart glas vin, så har han på utskänknin- gen å hotellet under år 1896 förtjenat omkring 54 kronor — och herrarna kunna väl förstå, att det blir pengar af, om det får ohejdadt fortgå i längden. Det är därför ej att undra på, om herr Finlöf fått rykte om sig att vara stenrik.

Innan jag går vidare, skall jag be att få nämna, att jag icke känner herr Finlöf eller hans affärer, men jag har förnummit, att det är många, som icke känna dem bättre, men som tro sig ha reda på dem i grund och botten. Jag har, så vidt jag vet, aldrig ens sett herr Finlöf, aldrig talat med honom, aldrig druckit af hans öl eller vin.

Så kommer jag nu till den genom herr Hedins motion vidtbe- ryktade ölstugan. Denna är inhyst i nedre våningen af Finlöfs ho- tell, och den har varit öppen hvarje torgdag, endast hvarje torgdag, d. v. s. en gång i månaden. Herr Finlöf vände sig till Konungens befallningshafvande och begärde att få öppna en sådan ölstuga för att förebygga en annars under torgdagarne oundviklig och för re- sande besvärande trängsel på jernvägsrestaurationen. Konungens be- fallningshafvande förklarade, att han icke hade med saken att skaffa, utan att det var jernvägsstyrelsen, som egde att bestämma deröfver, emedan lokalen låg inom jernvägens område, men Konungens be- fallningshafvande ville dock uttala, att från hans sida hinder ej mötte för ansökningens beviljande. Då vände sig herr Finlöf till

jernvägsstyrelsen och fick dess tillstånd. Jag hemställer till herrarne, om icke jernvägsstyrelsen hade full anledning att gifva denna tillåtelse, då Konungens befallningshafvande hade tillstyrkt det. Och i hvad mån tro herrarne, att det blifvit bättre eller annorlunda, om Konungens befallningshafvande hade ansett sig ega befogenhet att meddela Finlöf det sökta tillståndet? Det hade naturligtvis äfven då gifvits.

*Ang.
utskänknigen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

Hvad denna ölstuga för öfrigt beträffar, skola herrarne få höra en lustig historia, om herrarne ha lust att höra på. Jag har här ett bref från municipalstyrelsens ordförande, som väl är stäldt till en enskild ledamot af utskottet, men som emellertid slutar med de orden att »den får anses offentlig såsom utgången från municipalstyrelsens ordförande och den af Konungens befallningshafvande förordnade ordningsmannen på platsen.»

Jag tillåter mig således icke någon indiskretion, när jag ur brefvet meddelar något af hvad han der säger. Jag har redan uti utskottets betänkande anfört, huru han talar om »ohyggliga ölförhållanden» och »en fylla, som icke kan beskrivas», men jag drog mig för att der anföra följande ord: »Ölstugan har alltid varit ett *svinhål*, men ett mycket inkomstbringande dylikt.» Och han tillägger: »Kongl. jernvägsstyrelsens beteende att trots kommunalnämnds och municipalstyrelsens önsknings låta ölstugan få vara kvar, är minst sagdt hänsynslöst — det är något värre! Men det är likt denna styrelse, med hvilken jag på grund af min ställning här har otaladt uti flere andra frågor.»

Ja, tänkte jag, när jag läste detta, det är kanske bäst att taga reda på, hvad han »i många andra frågor» har otaladt med jernvägsstyrelsen, ty det inverkar nog säkerligen icke så litet på hans ömdöme äfven om ölstugan.

Under tiden skrifver stationsinspektoren i Gnesta följande: »För min del vidhåller jag fortfarande min förut till jernvägsstyrelsen uttalade åsigt, att de oordningar, som på torgdagar förekommit å Gnesta stations område, mig veterligen, icke härflutit från herr Finlöfs ölservering, och har jag, som passerat ölstugan hvarje torgdag minst 6 gånger, icke förmärkt någon oordning derstädes, och har *vice länsman Åkerlund alltid på min förfrågan, om någon oordning förekommit i ölstugan, svarat nej*».

Hvad skall man nu säga om en polisman, som, när någon begär ett intyg af honom, i ett visst syfte, skrifver ett sådant som det, som läses i herr Hedins motion, men som, när det blir fråga om att inför högste ordningsmannen inom jernvägens område stå för hvad han skrifvit, intygar något helt annat? När jag besökte Gnesta, passade jag på tillfället att tala med vice länsman Åkerlund, och jag fick af honom idel sväfvande svar. Att oordningar förekommit, det kunde han visserligen konstatera, men hvar de druckna personerna hade »fått sin fylla ifrån» tordes han icke säga. Jag skall för öfrigt lägga herrarne på minnet, att i Gnesta finnes

*Ang.
utskänknings-
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

icke endast Finlöfs restauration och hotell med ölstuga. Der finnes dessutom Björklunds kafé, som serverar öl och vin alla dagar, vidare ett bryggeri, som tillhandahåller öl i hur liten quantitet som helst under hela veckan, och slutligen ha vi der äfven en gästgifvaregård med ölutskänkningsrättigheter. Icke tro väl herrarne, att dessa tre ölinstitutioner äro några fromma stiftelser och att all oordning kommer an på herr Finlöf och hans ölstuga eller — enligt motionärens mening — på kongl. jernvägsstyrelsen?

Jag är icke någon vän af ölutskänkning och dylikt, men jag vill, att man skall gå rättvist till väga, äfven om det gäller en person, som innehar ölutskänkningsrättighet och begagnar den.

Men det stannar icke vid detta. Jag har här ett bref från en person, som bor i Gnesta och är en af de förnämsta nykterhetskämparne på platsen samt derjemte ledamot af municipalstyrelsen. Han säger deri: »Jag har min affärslokal vägg i vägg med Finlöfs ölstuga och midt för restaurationen och är således i tillfälle att iakttaga hvad som passerar»; och så tillägger han: »Under ett år och 8 månader, som jag har haft min affär i närheten af Gnesta restauration och ölstuga, har jag icke sett de olagligheter och oordningar vid nämnda ställen, som så mycket skrivits om i tidningarna.»

Hvad skall man väl tro om så diametralt motsatta uttalanden? Brefskrifvaren är, som sagdt, en framstående nykterhetsvän, som jag personligen känner sedan många år, och som jag vet, att jag kan fullkomligt lita på.

Jag besökte, då jag var i Gnesta, en annan ledamot af municipalstyrelsen och fick af honom höra samma omdöme. Huru skulle utskottet då kunna tillstyrka Riksdagen att skriva till Kongl. Maj:t och säga, att »jernvägsstyrelsen på ett synnerligen groft sätt missbrukat den undantagsställning, som den har.» Vore det rimligt?

Emellertid har herr Finlöf blifvit angifven till åtal för olaga ölutskänkning, och man får nu se, hvad rättegången kan medföra. Det är dock en egendomlig historia förknippad med denna rättegång, och det torde intressera kammaren att få höra den. Angifvelsen har nemligen icke utgått från nykterhetsvännerna på platsen utan från en jurist i Stockholm — hvem det är, vet jag icke — och den har blifvit skickad till en herr Larsson i Gnesta. Denne har öppnat ett hotell utanför jernvägens område. Hos municipalstyrelsen har han begärt att der få idka ölutskänkning både med och utan mat, men municipalstyrelsen har blott medgifvit utskänkning i sammanhang med matservering, och det har Konungens befallningshafvande stadfäst. Denna »servering» får han hålla öppen på vanliga tider, då sådana ställen äro öppna, d. v. s. från morgon till kväll, utom på torgdagar, då den får vara öppen endast från kl. 7 f. m. till kl. 3 e. m. och från kl. 7 till kl. 9 e. m. Finlöfs ölstuga fick, då hon fans till — ty sedan en månad är hon borta

— icke vara öppen mer än emellan kl. 6 f. m. och kl. 2 e. m. och detta blott på torgdagar.

Herr Larsson fick — jag vet ej om det var på eller utan beställning — den nämnda angifvelsen mot Finlöf sig tillskickad. Utom att han är konkurren till hotell Finlöf, är han derjemte borgensman för grillrestauratören Jones, som nu fått jernvägsrestaurationen, och att det därför är både för herr Larsson och herr Jones af största ekonomiska intresse att trampa sönder herr Finlöf, det kunna herrarna lätt begripa. Der ligger ock roten till oväsendet mot herr Finlöf, hvilket motionären nu vändt emot kongl. jernvägsstyrelsen.

Herr Larsson gick med angifvelsen till två personer och bad att få deras underskrift derpå, men de ville ej. Deremot togo de papperet och gingo till tre andra personer för att få deras namn. En af dem begärde att få betänka sig till följande dag, men fick då till svar att det måste ske genast. Deras namn skulle för resten icke blifva kända, och om det blefve några kostnader, så skulle herr Larsson betala dem. De skrefvo alltså under, men två af dem ångrade sig sedan och gingo till vice länsmannen Åkerlund för att återkalla sina namn under förklaring att de hade skrivit dit dem af oförstånd.

Jag kan icke säga, om det har varit oordningar eller icke vid ölstugan i Gnesta. Det är ju möjligt. I den Aftonbladsartikel, som är intagen i herr Hedins motion, talas om, huru det tillgick på ölstugan den sista dagen, då den var öppen. Det är en ruskig skildring, en skildring i miniatyr af huru det gick till på varietéerna i Stockholm den sista dagen de voro öppna, blott med den skilnaden, att det på varietéerna gick mycket mer hundaktigt till än på herr Finlöfs ölstuga.

Artikeln talar om, att det rum, der ölstugan var inrymd, var så ruskigt. Ja, det kan väl hända. Herr Finlöf hade kanske bort skicka efter herr Stockholm för att måla en hop liderliga bilder på väggarna, såsom t. ex. en satyr, som kastar sig öfver en naken qvinna, en drucken Bacchus, som sitter på en åsna, omgifna af halfnakna, rusiga bachantinnor samt på den tredje väggen en grupp badande qvinnor. Det hade ju kunnat kallas för skön konst och sägas hafva skett i nykterhetens intresse. Ty det hade ju varit alldeles som hos herr Stockholm.

Jag vill med detta, som sagdt, icke försvara herr Finlöf. Han har kanske gjort sig skyldig till öfverdrifter och missbruk. Det må en blifvande rättegång utreda, och jag skall icke tillåta mig att hvarken försvara eller anklaga eller döma honom; men jag vill hemställa till herrarna, om det är rätt att, ifall herr Finlöf missbrukat jernvägsstyrelsens förtroende, Riksdagen går in till Kongl. Maj:t med en skrifvelse af innehåll, att kongl. jernvägsstyrelsen på ett synnerligen groft sätt missbrukat den undantagsställning, som den intager,

*Ang.
utskänknungen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.*

(Forts.)

Ang.
utskänknings
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)

och att Kongl. Maj:t därför bör taga ifrån henne den rättighet, som här är i fråga.

Jag skall till slut något närmare fästa mig vid, hvad som anförts af en talare här, då han erinrade om, huru en representant på stockholmsbänken i fjol skildrade förhållandena i tredje klassens väntsal vid centralstationen i Stockholm. Det var en mycket be-
dröflig för att icke säga härresande historia, men jag ber att få påpeka, huru mycket annorlunda den mannen gick till väga. Han sade: »Jag skall icke uppehålla kammaren längre. Jag vill blott framhålla, att jag för min del icke anklagar öfverstyrelsen vid statens jernvägar och icke vill påbürda den skulden för hvad som förekommit.» Det hade varit värdigt herr Hedin att följa hans exempel.

Jernvägsstyrelsen kan icke annat än utfärda reglementen — och dess ordningsregler äro mycket allvarsamma — samt, då klagomål framkomma, söka taga reda på förhållandena. Och dervid måste hon rätta sig efter de omdömen och utlåtanden, som hon får af trafikdirektörer, stationsinspektorer, länsmän och vice länsmän. Om länsmännen lemna andra uppgifter åt andra, så är det en sak, som jernvägsstyrelsen icke kan anse sig skyldig att lyssna till.

Ja, herr talman, jag skall inskränka mig till att anföra detta såsom ett tillägg till och närmare påpekande af, hvad utskottets betänkande innehåller, och jag hemställer till herrarna att gilla detta betänkande, sådant det föreligger. Utskottet har för resten framhållit, att jernvägsstyrelsen haft intendenterna församlade för att öfverlägga om ändring i gällande ordningsregler för öfvervakande af restaurationsrörelsen vid statens jernvägsstationer, och jag kan intyga, att det förslag till stadgar, som af dem uppsatts och som jag här har i min hand, är mycket allvarsamt. Men styrelsen har icke velat utfärda nya regler förr än den fått se utgången af denna fråga i Riksdagen.

Herr talman, jag skall yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gethe: Då utskottets ordförande har direkt replikerat mig och förklarat, att han trodde att min afsigt att reservera mig hade tillkommit efter tisdagen, så kan jag icke underlåta att något belysa denna historia angående min kännedom om detta betänkandes tillkomst, hvilket jag i annat fall icke skulle hafva gjort.

Den ärade ordföranden har uppläst protokollet för torsdagen den 1 april, och af det protokollet behagade herrarne finna, dels att jag icke var närvarande den dagen och dels att vid det tillfället ordföranden hade muntligen redogjort för huru han hade tänkt sig att betänkandet skulle uppställas och fått i uppdrag att sjelf uppsätta detta skriftligen, för att det sedermera skulle efter närmare genomseende föredragas till afgörande. Detta var på torsdagen. Fredagen den 2 april har han, efter hvad han sjelf upplyser, lemnat mig konceptet till det tryckta förslaget till utlåtande, och till-

lika dervid underrättat mig, att sammanträde skulle hållas på måndagen. Han har redan sagt mig denna sak privatim, men jag bestred då, likasom jag nu bestrider, att jag hört honom någonsin säga detta åt mig. Det kan ju lätt hända att herr ordföranden, som kallade muntligen på detta sätt, har tagit fel och trott sig hafva sagt något sådant, ehuru han glömt att göra det, då han skulle kalla alla muntligen och personligen. Men om han redan på fredagen visste, att sammanträde skulle hållas på måndagen, så förvånar det mig att icke den föreskriften iakttagits, som alltid bör iakttagas, när så kan ske och det icke alls är någon periculum in mora, nemligen att anslå på taflan, att sammanträde skulle ega rum på måndagen. Sådant har dock icke blifvit gjordt ännu på lördagen, och det kan icke heller hafva varit gjordt, i synnerhet som ordföranden har sagt, att han först på söndagen på eftermiddagen bestämt sammanträdet; det lär dock hafva varit annonseradt på måndagen i någon morgontidning.

*Ang.
utskänkningsen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

Under sådana förhållanden och då jag icke fick se betänkandet förr än det till min öfverraskning låg på min pulpet i kammaren vid tisdagens plenum, så hemställer jag till herrarne, huruvida jag har kunnat reservera mig mot ett utskottsbetänkande, som jag icke hört, utan blott sett i koncept, som delgafs mig för genomseende, och om hvilket jag icke hade någon aning att det skulle förekomma till afgörande redan några dagar derefter. Detta har jag velat nämna, på det att herrarne icke skola föreställa sig, att jag har ändrat mening först efter betänkandets affattning.

Hvad nu särskildt beträffar talarens yttrande om att det skulle vara orimligt att yrka bifall till motionärens framställning i första punkten, därför att man derigenom skulle godkänna äfven motiveringen, så ber jag att få återupprepa att, då jag afgaf mitt yrkande, så förklarade jag bestämdt, att jag icke gjorde mig solidarisk med motionärens motivering.

Herr Göthberg: Jag begärde ordet med anledning deraf, att en föregående talare yttrade, att jag icke under frågans behandling inom utskottet skulle betonat min ställning. Men herrarne torde finna, att det var alldeles riktigt, hvad jag förut yttrade, att jag icke deltog i frågans slutliga behandling, ty det skedde på måndagen. Jag har icke heller haft tillfälle att deltaga i frågans behandling i sin helhet, utan blott någon enstaka gång varit närvarande, på grund deraf att jag endast var suppleant i detta utskott och således icke var anmodad att såsom ordinarie ledamot deltaga i dess behandling af frågan, och för det andra, emedan jag tillhörde ett annat utskott, som arbetade samtidigt, och det inträffade flere gånger, att jag hellre satt i det utskottet än i det andra. Men de gånger, då jag var närvarande, framlade jag mycket allvarligt för utskottets ledamöter det betänkliga i att på ett sådant sätt afstyrka motionen, och höll mycket hårdt på, att man åtminstone borde bifalla första punkten.

*Ang.
utskänknigen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

Hvad nu sjelfva saken beträffar, skall jag icke yttra många ord. Men det föreföll något egendomligt, att den ärade ordföranden i utskottet framhöll den dagjournal, som fins eller har funnits i herr Finlöfs hotell, men då han kom till ölstugan icke kom fram med någon dagjournal. Jag tager för alldeles gifvet, att, om förtjensten var så skral hvad hotellet beträffar, den måste hafva varit förfärligt stor hvad angår ölstugan; ty jag tager för alldeles gifvet, att herr Finlöf eljest icke kommit sig för att bjuda 5,000 kronor om året för att få hafva denna rättighet, med tanke på och med uttryckligt uttalande från jernvägsstyrelsen, att ölstugan icke skulle få existera der. Jag tycker det allt förefaller mycket märkvärdigt, och jag får säga för min del, att de 60 kronor i månaden, som herr Finlöf skulle hafva förtjenat på sin rörelse, förefalla mig vara ganska litet, då han sedan kan bjuda, som jag sade, 5,000 kronor, och då man vet, att en annan person bjuder 10,200 kronor.

Jag vill icke upptaga tiden med att ytterligare tala öfver denna fråga. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till första punkten af motionen.

Herr A. Hedin: Beträffande de egendomliga formerna för ärendenas behandling inom det tillfälliga utskott, som har den stora lyckan att räkna herr Waldenström som sin ordförande, komma väl några åtgärder att vidtagas framdeles, förmodar jag, och jag blott konstaterar, att det varit af särskildt stort intresse att få de upplysningar, som medelats af herrar Gethe och Nordin; derefter öfvergår jag till sjelfva saken.

Det anmärktes i en tidning i går eller i dag, hvilken tagit sig friheten att underkasta det förevarande utskottsutlåtandet en kritik, som onekligen kan betecknas såsom känbar, att herr Hedin kunde väl icke behöft att tala blott om Gnesta, efter som missbruk och missförhållanden utaf samma slag nog förekomma mycket talrikt, vid en hel mängd jernvägsstationer. Ja, det visste jag också. Men hvarför jag valde att tala om Gnesta, det var därför att till mitt förfogande voro ställda en hel del dokument om saken och vidare af det skäl att, så vidt jag dittills kunnat utröna, jernvägsstyrelsens favoritsystem hade vid Gnesta drifvits till större höjd än mig veterligen på något annat ställe. Men för öfrigt hafva, sedan motionen väcktes, från många håll kommit mig till handa åtskilliga bref angående likartade förhållanden vid andra jernvägsstationer. Bland dem utväljer jag ett, skrifvet af en namngifven man och dateradt Stenstorp. Detta bref lyder sålunda:

»Angående hotellrörelsen i Gnesta och vederbörandes sätt att förfara, hvilket i tidningspressen låtit sig så mycket tala om, är tyvärr ej ett enstaka undantagsfall och det enda ställe, der dylikt existerar. Liknande är för brefskrifvaren bekant å flera stationer, exempelvis Töreboda eller Stenstorp. Å sistnämnda station korsar sig flere banor, till följd deraf ett centrum, der finnas marknader en

gång i månaden, bevaringsmönstringar, konouppbördsstämmor m. m. hållas, häradets tingsställe. Dagligen till klockan 10 på aftonen hålles jernvägshotellet här öppet (det enda utskänkningsstället af vin och maltdrycker på platsen; gästgifveregård finnes, men der serveras ej annat än svagdricka och kolsyrade läskedrycker) och icke blott liknar således hotellet. utan är en fullständig ölkrog, der hvilken som helst i samhället och således ej blott tågresande, för hvilka hotellet utslutande borde vara afsedt, tillåtes obehindradt att öfverlasta sig, och sådant sker i rätt stor skala marknadsdagar, mönstringar, tingssammanträden, uppbördsstämmor m. m. Visserligen får ej hotellet hållas öppet annorledes än en half timme före och efter ankommande tågs ankomst och afgang, men har detta ej någon vidare betydelse, då tåg såväl statens som enskilda banornas så godt som oafbrutet ankomma och afgå, så att endast knappt 1 1/2 timme mellan klockan 3,30 e. m. till klockan 5, annars hela dagen öppet, hotellet är stängdt.

*Ang.
utskänknings-
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

»Nog har stationsinspektoren viss myndighet öfver jernvägsrestaurationen, men då källarmästaren och inspektoren äro synnerligen goda vänner, kommer man ej långt med berättigade klagomål. Klagar man hos jernvägsstyrelsen, remitteras detta till inspektoren, denne ville sin gode bror intet obehag, inger svarsskrivelse till källarmästarens förmån. Sedan får allting vid det förra bero. Exempelvis sön- och helgdagar får ingen servering af vin och maltdrycker ega rum annat än åt spisande gäster vid måltider, kringgåas denna föreskrift på så sätt, att en af ett inkommande sällskap begär öl, får då en bricka med en tunn brödskifva och torr ost och dertill så många ölbuteljer han vill ha, både för egen del och till det öfriga sällskapet», o. s. v. en hel del ytterligare detaljer. Det är en enda bland väl 9 à 10 liknande skrivelser jag fått sedan motionen väcktes, så att det är nog rent af tillgjordhet att komma och låtsa, att man icke skulle hafva hört talas om någon oordning och några missbruk i följd af fylleri vid statens ölkrogar på jernvägsstationerna, förr än nu blifvit tal derom på riksdagen.

Det har efter mitt första besök i det stora etablissementet vid Vasagatan onekligen uppstått en stor rörelse der. Jag säger: »efter mitt första besök» omkring jultiden, hvilket hade till omedelbar effekt att hindra den tillämnade uppgörelsen under hand om förnyelse af utarrendering af restaurationen vid Gnesta åt den förre restaurationen. Och dessutom hafva andra effekter visat sig, som finnas till en del omförmälda i utskottets utlåtande. Man skulle då kanske fråga mig: »Hvarför kan ni icke nöja er med detta?» Jag svarar: »Spåren skrämman». När man under åratals iakttagit, huruledes jernvägsstyrelsen utöfvat denna alldeles obefogade undantagsmakt att tillåta ölkrogeri på jernvägsstationer, så har jag för min del ingen anledning att tro på någon sådan sinnets omvändelse hos jernvägsstyrelsen, att jag för framtiden kan skäligen vänta, att förhållandet skulle blifva bättre.

*Ang.
utskänknigen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

Man skulle också kunna säga, att jag kunde hafva någon anledning att nöja mig med detta betänkande sådant det är, derför att motionen har haft den effekten att låta oss läsa namnet P. Waldenström under ett utlåtande af denna beskaffenhet. Vi lära här på sid. 22, huru illa det skulle vara, om icke en jernvägsresande hade obegränsad tillgång till att få släcka sin törst med öl. Således här är uttaladt, att det är icke nog att der finnes tillgång på hvad man vanligen kallar läskedrycker, utan det behöfves öl till detta, trots den erfarenhet man gjort af hvart denna ölotskänkning leder. Det skulle också vara betänkligt, om han icke vid ett tillfälligt illamående kunde få ett glas vin till lindring för sina plågor. Ja, vore det nu någon garanti för, att han kunde på en jernvägsstation få ett »lätt grekiskt landtvin», nemligen utaf den äkta sorten och icke af den apokryfiska beskaffenhet, som vi gjorde bekantskap med i en viss resebeskrifning, så vore icke så mycket att invända deremot. Men att man här nu vill proklamera för oss, att det skulle vara höjden af tyranni, om icke den sjuke kunde få på jernvägsstationerna förskaffa sig Lübeckska och andra tyska vinfabrikat och att dessa skulle vara för honom, den sjuke, en outhärlig helsobot, det är onekligen intressant att läsa i ett utlåtande, som smyckas af det namn, med hvilket detta utlåtande är underteckadt.

Det är ett bevis detta, för öfrigt, sammanställt med ett annat dokument, nemligen den i år i Andra Kammaran väckta motionen n:o 45, på de underliga medel och vägar, intresset för nykterhetens befrämjande stundom kan välja. Uti den nämnda motionen har den mycket ärade ordföranden i det utskott, hvars betänkande jag nu talar om, trott sig slå ett stort slag i nykterhetens intresse derigenom att han motionerat om en strafflagsförändring, som skulle tillåta domaren att döma för fylleriförseelse icke såsom nu till högst 20 kronor, utan ända till 500 kronors böter. Det låter kanske bra i tanklösa öron, men sannerligen icke i någon tänkande människas. Jag har om den motionen rådfrågat ett mycket stort antal personer, till hvilkas omdöme i saken jag har tillit, beroende af deras särskilda ställning, och förkastelsesdomen har varit enhällig. Skilnaden i domen från de olika personerna har blott gällt de ordalag, i hvilka deras omdöme framträdte. Det har gått ut på, att en sådan förändring icke allenast icke skulle tjena till nytta, utan rent af vara ändamålsvidrig; och de hafva tillagt, att äfven om man skrifer in en sådan bestämmelse uti lagen, så och då domaren naturligtvis icke är nödgad att gå upp till detta maximum eller ens gå utöfver det maximum, som lagen för närvarande medgifver, skall hvarje domare hafva det förstånd att icke tillämpa lagen annorlunda än han hittills gjort.

Det är nu den ärade utskottsordförandens sätt att söka befrämja nykterheten. Men när man begär: Tag bort det dåliga exemplet utaf att staten, som till alla säger: »Jag befäller dig att handla så och så; jag ställer upp de reglerna för din verksamhet; jag förbjuder dig

det och det», sjelf genom en af sina högre myndigheter protegerar och — jag kan väl säga — gynnar sådana missbruk och oordningar, som förekomma i anledning af ölkrögeriet vid jernvägsstationerna, då har den värde motionären och utskottsordföranden ingenting aunat än hän och gyckel till svar på ett sådant yrkande.

Staten, hvad är den? Den är icke något abstrakt, idealt väsen, oberoende af menskliga svagheter, oberoende af mensklig egennytta och menskliga misstag. Staten i detta fall är representationen uti Riksdagen och regeringen för den i samhället herskande, lagstiftande och beskattande minoriteten. Det är den del af folket, som råder uti regeringen, i Riksdagen, uti kommunerna. Ligger det då icke måhända nära till hands att befara, att mer eller mindre omedvetet staten, i den mening vi nyss definierade ordet, låter sig påverkas utaf andra hänsyn än nykterhetens befrämjande, när den utaf rusdryckerna, det vill uti utomordentlig stor skala säga utaf rusdrycksmissbruket, utaf bränvinseländet hemtar upp så stora skattemedel, som uti vårt land är förhållandet, när staten, landstingen, hushållningssällskapen och kommunerna utaf spirituosatillverkningen och spirituosa försäljningen uppbära fem gånger den allmänna bevillningen eller 25 millioner kronor? Det torde kanhända blifva litet mera talande, om jag erinrar om hvad detta under en längre period betyder. Under åren 1855—95 har statens bruttoinkomst af bränvinstillverkningen utgjort i rundt tal 481 millioner kr., och hvad försäfningsavgifterna beträffar, om hvilka uppgift icke ingått till kontrollbyrån för längre tid än sedan 1869, ha dessa under perioden 1869—70 till och med 1894—95 utgjort 134—135 millioner kr. Sammanlagga vi inkomsterna för bränvinstillverkningen under den längre perioden och bränvinsförsäljningsavgifterna för den kortare perioden, så komma vi upp till en summa af 616 millioner kronor. När samhället har en sådan fördel utaf spritdryckerna, så ligger den betraktelsen nära till hands, att man kanske icke alltid tänkt blott på befrämjandet af nykterhet och sedlighet, när man höjt avgifterna på det sätt, att den jemförelsevis lindriga höjningen har garanterat mot en sådan sänkning af förbrukningen, att staten derigenom skulle komma att förlora något af sin inkomst.

Man har nu sedan länge talat om en ölskatt, och sedan några år träder det förslaget mer och mer i förgrunden, och redan börjar man tala om ölbolag. Om vi komma derhän, att ölskatt skall påläggas för att bereda staten en ny inkomstkälla, så ligger det kanske också rätt nära till hands, att man då, för att kunna inbilla sig sjelf, att man arrangerat konsumtionen på ett något så när hyggligt sätt, äfven skrider till upprättande af ölbolag. Det är icke alldeles säkert, att staten alltid spelar den vackra rolen på detta område, och alldeles säkert gör den det icke, när den tillåter sådant ölkrögeri vid statens jernvägsstationer som det, hvarpå exempel från olika delar af landet anförts.

Vi hafva ännu icke fått den der skatten och icke heller ölbo-

*Ang.
utskänknigen
af vin och
maldrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

*Ang.
utskänkningsen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

lag. Men vi hafva fått något annat. Uti min motion läses å sid. 10 en till mig stäld skrifvelse från en jernvägstjensteman, hvori upp-lyses, att det är »med föranledande af 1893 års jernvägskomités betänkande samt nådiga brefvet den 31 oktober 1896 angående åtgärder för ökning i statsbaneförvaltningens inkomster», som man företagit till behandling frågan om en revision af bestämmelserna rörande restaurationsväsendet vid statens jernvägar. Vi hafva således kommit derhän, att i den svenska regeringens nuvarande jernvägspolitik ingår det momentet att söka hjälpa upp jernvägarnes finanser genom ökade inkomster från jernvägsrestaurationserna. Att detta icke kommer att gå på det sättet, att man kommer att upp-muntra folk till att äta mera mat, torde vara alldeles klart, ty derpå lär icke staten kunna förtjena någonting, då den höjning, som på denna grund kan åläggas en restauratör, icke kan vara nämnvärd, men det låter sig göra genom öl- och vinförsäljning. Vi hafva också exempel framför oss, som äro alldeles afgörande för oss i detta fall. Den förre restauratören vid Gnesta betalade under en lång tid 400 kronor, detta höjdes senare till 1,000 kronor; vi veta, att han nu varit benägen att höja beloppet till 5,000 kronor, men att rättigheten i stället öfverlåtits till en annan person, som för densamma bjudit 10,200 kronor. Hvarifrån skall han taga denna afgift jemte egen förtjenst? Han får en mycket mera begränsad utskänkningsrätt, ty han får icke hålla ölstuga, och han får till konkurrent den förre restauratören. Hvarifrån skall han taga en så oerhörd afgift, om han icke skall tillåtas att i vidsträcktaste mått drifva ölkrögeri? Antingen är antagandet af den nye restauratören ett besynnerligt spel, i det man resonerar så, att när man blir fri från honom, kan man gå tillbaka till den restauratör, som förut intagit en så gynnad ställning, eller också måste meningen vara den, att genom ett oerhördt omfattande ölkrögeri drifva upp inkomsterna af jernvägsrestaurationen. Detta är det nyaste utslaget af den svenska regeringens jernvägsfinanspolitik.

Jag skall slutligen tillåta mig erinra derom, att om jag ur en motion, väckt här i Andra Kammaren, har citerat — jag har tydligen angifvit, att det är ur en af herr Andersson i Skeenda väckt motion, som citatet är hemtadt — att restaurationslokalen i Gnesta omfattar 14 rum, och detta icke är fullt korrekt, så har jag tydligen dermed icke med fog ådragit mig beskyllningen att vilja vilseleda någon, då jag anfört min källa, och den som lemnat uppgiften var en person från trakten. Om jag vidare på något annat ställe begått någon origtighet, då jag sagt, att några från jernvägsstyrelsen utlofvade ordningsregler dröjde längre, än de i sjelfva verket dröjt, så torde det i någon mån lända till min ursäkt, att uppgiften är hemtad ur ett ölbetänkande, undertecknad af herr P. Waldenström.

Hvad uppgiften i utskottets betänkande angår, att inga anmärkningar finnas mot restauratören, så är den alldeles gripen ur luften. De anmärkningar, som nu framställas mot restaurations-

rörelsen uti den af ordföranden i utskottet omnämnda angifvelseskriften till länsmannen, kan man mycket väl få fram ur min motion, när man jemför uppgifterna om de oordningar, som egt rum vid Gnesta, och de bestämmelser, som jernvägsstyrelsen utfärdat för restauratörer vid statens jernvägsstationer, men hvilkas efterlefnad jernvägsstyrelsen icke ett enda ögonblick brytt sig om att öfvervaka, ehuru väl den vetat, att öfverträdelser af desamma oupphörligen fortgått. Det förundrar mig, när jag i min motion anfört ett officiellt intyg, den utaf en länsman och en vice länsman afgifna förklaringen, att de oordningar, som under ofvanberörda torgdagar uppstå, hufvudsakligen häröra från ölförsäljningarna å platsen, hvidan det för ordningens upprätthållande och i öfrigt vore högst önskvärdt, att den i hotell Finlöf idkade ölförsäljningen måtte indragas, man deremot kan ställa en lös uppgift om ett motsatt yttrande af en af de personer, som undertecknat denna skriftliga förklaring. Om denne person vid ett annat tillfälle haft ett muntligt uttalande, så bör detta icke kunna gälla något mot detta skriftliga uttalande, undertecknad af Adolf Naesström, länsman, och A. F. Åkerlund, vice länsman. Underligt är också, att utskottet och dess ordförande eller den del af utskottet, som gör sig solidarisk med honom, vill förklara, att jernvägsstyrelsen, som har åtminstone en med nödig magt utrustad representant å platsen, nemligen stationsinspektoren, till hvilken nog klagomål vid åtskilliga tillfällen blifvit anförda, skall få skylla ifrån sig på den af styrelsen och dess ombud på platsen icke behörigen öfvervakade restauratören.

Jernvägsstyrelsen är oskyldig, därför att den icke känner något om de missförhållanden och oordningar, som egt rum; den är ett offer för en restauratör, som svikit dess förtroende. Detta är ett försvar för jernvägsstyrelsen, som jag visserligen icke missunnar den; men det förefaller mig, som om detta kunde för jernvägsstyrelsen själf icke vara synnerligen angenämt.

Jag skall, herr talman, instämma med den näst siste talaren, herr Gethe, och i det jag anhåller om bifall till den första punkten af min motion, låter jag den andra punkten af densamma falla.

Herr Sahlin: Det är tydligen omöjligt för Andra Kammaren att här fatta något beslut rörande den väckta motionen med dess egen motivering och fästa afseende vid de personliga förhållanden och egendomliga omständigheter, som nu må hafva förefunnits eller icke vid Gnesta jernvägsstation. Jag är likväl fullkomligt öfvertygad om att den motion, som vi här ha att behandla, i sin kläm är en verkligt nykterhetsvänlig motion, och jag är viss om att en del af de oordningar, som otvifvelaktigt förefinnas, när rusdrycker försäljas vid jernvägsstationerna, lättare skulle undanrödjas, om åtgärder vidtoges i den föreslagna riktningen. Men det är mig lika omöjligt att i motiveringen för den föreslagna skrivelsen rycka in de obehagliga uttryck, som förekomma på åtskilliga ställen i motionen. Jag

Ang.
utskänknings-
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.

(Forts.)

ber därför att för min del få föreslå, att kammaren ville bifalla det första momentet i herr Hedins motion, men att detta måtte få följande ingress: »att kammaren, som anser det otvifvelaktigt, att missbruk vid försäljningen af vin och maltdrycker vid jernvägsstationerna förekomma, och som är af den öfvertygelsen, att dylika missbruk lättare skulle förekommas, om enhet kunde vinnas i lagstiftningen rörande dylika dryckers försäljning, ville» — — — o. s. v. i enlighet med första momentet af herr Hedins motion.

Herr Waldenström: Jag anser mig pligtig att åter begära ordet i denna fråga.

Herr Göthberg frågade, hvarför jag icke hade visat någon dagjournal från ölstugan i Gnesta. Jag vet icke om der någonsin förts någon dagjournal, och jag kan därför icke säga, huru mycket som der druckits. Jag tror icke heller, att herr Göthberg vet det. Det har i herr Hedins motion uppgifvits, att herr Finlöf skulle hvarje torgdag hafva på sin ölförsäljning i ölstugan förtjenat 86 kronor. »Man kan lugnt beräkna», heter det i den motionen bifogade tidningsartikeln, »att minst 4 fat om 90 liter tömmas. Det blir öfver 1,000 $\frac{1}{3}$ -literglas eller omkring 86 kronor nettobehållning på en enda förmiddag.» Artikelförfattaren såg endast två fat; hvar han fått de andra två ifrån, vet jag icke. Men om nu herrarne behagade multiplicera 86 med 12, så kunna herrarne förstå, att det icke blir någon kolossal summa. Det blir 1,032 kronor, och jag förmodar att ingen af herrarne skall finna det vara någon så synnerligen stor inkomst per år. Jag vill emelertid icke inlåta mig på, huru mycket Finlöf förtjenat, ty det hör icke hit och angår hvarken mig eller någon annan, utan frågan är, om vi skola genom bifall till herr Hedins motion säga Kongl. Maj:t, att jernvägsstyrelsen har på ett synnerligen groft sätt missbrukat sina rättigheter, ty det är hjertat i motionen och summan af dess innehåll.

Herr Göthberg sade, att Finlöf måste ha förtjenat mycket på sin ölförsäljning, då han för restaurationen *utan* ölstuga kunnat bjuda 5,000 kronor. Ja, men då måtte han väl egentligen hafva förtjenat på restaurationen *utan* ölstugan, och detta anbud kan väl då omöjligen sägas bevisa, huru mycket han förtjenat på *ölstugan*.

Herr Hedin talade mycket patetiskt om den behandling, som motionen fått i utskottet, och mente, att åtgärder framdeles skulle komma att vidtagas mot utskottets ordförande för denna sak. Ja, jag är mycket väl beredd derpå. Herr Hedin må vidtaga hvilka åtgärder som helst. Jag har följt föreskrifterna i kammarens arbetsordning och vill absolut icke veta af något kommando från annat håll. Men det skall visst icke förvåna mig, om han, som anser sig vara grundlagarnes och arbetsordningens sjelfskrifne väktare här i kammaren, finner sig föranlåten att öfver en annan person utgjuta sin galla, därför att denne följt arbetsordningen i ett fall, der det icke konvenerat herr Hedin.

Herr Hedin säger, att det förekommit missförhållanden af samma

art som i Gnesta vid en stor mängd andra stationer. Må vara, det vet jag icke, men det har herr Hedin icke heller visat. Att han fått mottaga bref, i hvilka angifves, att sådana missförhållanden egt rum, är mycket sant, men det är ju mycket ofta man får mottaga bref med berättelser, som icke äro så alldeles grundade. Och i synnerhet har herr Hedin vid många tillfällen visat sig vara en mycket olycklig brefemottagare, emedan det mycket ofta befunnits, att de källor, hvarur han öst, varit grumliga, ehuru de föranledt mycket buller här i kammaren.

*Ang.
utskänknigen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

Han har fått en hel mängd bref, säger han alltså. Ja, visserligen, det förnekar jag icke. Han har fått bref från Stenstorp, från Töreboda o. s. v. Ja, men vet då herr Hedin, att alla ordningar, som förekommit t. ex. i Töreboda, icke haft sin grund i annat än öltskänknigen på jernvägsrestaurationen? Vet han, om der finnes något hotell utom jernvägens område, något gästgiveri eller något bryggeri, som säljer öl från morgon till qväll, i hvilka kvantiteter som helst, eller några ölvagnar? Ar det alldeles säkert, att alltsammans har sin grund i restaurationen vid jernvägsstationen och den utskänking, som der förekommer?

Men antag emellertid, att ordningar och missbruk förekommit — hafva då herrarne aldrig hört, att missbruk förekommit på sådana ställen, der Konungens befallningshafvande medgifvit personer rättighet att hålla öltskänkning? Det är märkvärdigt, hvad Konungens befallningshafvande blifvit from, hvad han blifvit för en engel i qväll här i kammaren. Om han bara finge allt i sina händer, så skulle, menar man, alla missbruk vara slut. Ja, jag ber, att den ärade talmannen och de två andra landshöfdingarne, som sitta närmast framför honom, der framme vid bordet, icke måtte tolka detta yttrande såsom en förnärmelse mot sig.

Jag vill vidare åter påpeka, att jernvägsstyrelsen redan långt innan herr Hedin väckte sin motion hade uttryckligen beslutit att vidtaga ytterligare inskränkningar af utskänknigen vid jernvägsstationerna och detta i uttryckligt syfte, att der icke skulle betjenas några andra än jernvägsresande. Och det är ju detta vi vilja vinna. Det är, såsom utskottet säger, något som ligger hvarje nykterhetsvän om hjertat. Men då har ju herr Hedin kommit bra mycket för sent med sin motion. Ty jernvägsstyrelsens beslut fattades den 7 januari, och herr Hedins motion aflemnades först i mars.

Om herr Hedin för öfrigt vill undersöka förhållandena här i Stockholm och i synnerhet frågan om varietéernas utskänkningsrätt, så skall han få se, hur det kan gå till, äfven när Konungens befallningshafvande meddelar rättigheter. Ja, herr Hedin torde bäst veta, att Konungens befallningshafvande i Stockholm uttalade sig mycket tveksamt om huruvida han borde tillstyrka upphörandet af spirituosa-utskänknigen vid varietéerna, i jemförelse med hvilka herr Finlöfs ölstuga var ett ordentligt ställe.

Men om nu missbruk vid jernvägsstationerna hafva egt rum —

Ang.
utskänknings-
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.

(Forts.)

och jag vill hvarken bejaka eller förneka det — så frågas, *hvems* missbruket är. Och till svar derpå vill jag instämma med grosshandlaren Johansson från Stockholm, som, sedan han i sitt anförande i fjol här i kammaren skildrat förhållandena i tredje klassens väntsal vid härvarande jernvägsstation, förklarade, att han icke ville påbörja jernvägsstyrelsen skulden för hvad han der klandrat.

Herr Hedin sade, att det endast är tillgjordhet af mig att icke hafva hört talas om superiet vid jernvägsstationerna. Jo, jag har nog hört talas derom och äfven sett skrivas derom, men icke endast vid jernvägsstationerna, utan äfven annorstädes, der Konungens befallningshafvande meddelat utskänkingstillstånd. Men det är icke här fråga derom, utan frågan är den, om *jernvägsstyrelsen* bär skuld för möjliga oordningar, så att man med fog kan påstå, att den på ett synnerligen groft sätt missbrukat sin ställning. Ty dit är det motionären vill.

Herr Hedin säger vidare, att jag skulle hafva beskärmat mig öfver, huru illa det skulle vara, om jernvägsresande icke finge släcka sin törst i sommarvärmen med öl, och huru betänkligt det skulle vara, om man icke vid jernvägsstationerna kunde få ett glas Lybeckskt vin, om man kände sig illamående. Jag behöfver icke säga herrarne, att jag hvarken begagnar det ena eller det andra, men jag har i mitt nykterhetsarbete — och jag har kanske verkat för nykterheten vida mer, än herr Hedin har gjort eller någonsin kommer att göra — försökt att bibehålla den nykterheten, att jag icke velat genom lag göra mitt exempel eller hvad jag brukar till en pligt för andra. Ty det är en väsentlig skilnad mellan att jag sjelf icke går in på restaurationerna och dricker öl, och att jag skulle vilja hafva en lag, som förbjöde hvar och en annan att göra det. Jag kan nemligen icke anse det vara någon synd, att en menniska dricker ett glas öl, och jag vill till herr Nordin, som sade, att det såg ut, som om betänkanudet vore skrivet af ett konsortium krögare eller ölbryggare, framställa den uppmaningen: var så god, herr Nordin, och stig fram och säg, att det är synd och missgerning att dricka ett glas öl, och att det bör i lag förbjudas. Jag tror icke, att herr Nordin skall kunna göra detta.

Herr Hedin behagade tala mycket patetiskt om det grekiska landtvinet. *Ja,* jag kan försäkra, att det smakade mycket bättre för herr Hedin et consortes än det någonsin smakade mig. Tänk hvilken eldsvåda det blef i Sveriges tidningar, när jag i ett resebref omtalade, att jag i Athen hade blandat grekiskt vin i det vatten, som jag der drack. Det ansågs som en så märkvärdig orientalisk händelse, att man på den förbrukade flere fjerdingar trycksvärta till både text och bilder. För resten skall jag säga herr Hedin, att hvad jag ångrar från min österländska resa, är icke, att jag drack för mycket vin, utan att jag drack för mycket vatten. Och om jag kommer dit en gång till, så skall jag dricka mycket mera vin och mycket mindre vatten, än hvad jag gjorde vid min förra resa, ty

genom vattendrickandet, som en engelsk missionsläkare i Damaskus varnade mig för, blef min mage förstörd för flere veckor. Och jag vill råda herr Hedin att, om han kommer till Österlandet, icke dricka så mycket vatten som jag. Nå, det der hörde ju icke egentligen hit, men då det behagade herr Hedin att göra ett nummer deraf, så ville jag visa, att jag kunde tala om det och dervid tappert se herrarne i synen och herr Hedin med.

Herr Hedin gjorde äfven ett nummer af en motion, uti hvilken jag föreslagit förhöjda böter för fylleriförseelser. Jag vet egentligen icke, på hvad sätt detta skulle höra hit, och jag kan därför förbigå den saken. Det är ofta det händer, att herr Hedin gör utvinkningar från ämnet, hvilkas motiv just ingen i kammaren förstår.

Herr Hedin sade vidare, att staten gifve sig ut för att vilja förekomma superiet för att motverka brotten o. s. v., men att den vid ordnandet af dessa förhållanden påverkades af andra hänsyn än af nykterheten; och han gjorde en mycket pompös beskrifning öfver huru mycket staten och hushållningssällskapen m. fl. under loppet af jag mins icke huru många år förtjenat på bränvinstillverkningen och bränvinförsäljningen, och han menade, att dessa inkomster måste påverka staten, så att den icke kunde med tillräcklig kraft uppträda till nykterhetens befrämjande. Det är, mine herrar, icke så länge sedan här förelåg en motion, som afsåg att inskränka superiet i städerna genom att minska den ekonomiska fördel, som städerna hafva deraf. Det var en talare på stockholmsbänken, som uppträdde och sökte med all kraft bevisa, att detta icke var någon nykterhetsfråga, utan en alldeles förvärd nykterhetsåtgärd, ty Stockholms stad påverkades icke det allra ringaste af, om den förtjenade ett par millioner på denna rörelse. Och denne talare, mine herrar, det var just herr Hedin. Men nu, när den motionen väl är afslagen, få vi veta, att inkomsterna ändå inverka högst väsentligt.

Herr Hedin har uti sin motion klandrat kongl. jernvägsstyrelsen därför, att den till för billigt pris utarrenderat jernvägsrestaurationen vid Gnesta till herr Finlöf, och han säger, att han nu, när restaurationen var ledig, begärt att få se den annons, genom hvilken den var utbjuden på entreprenad, och detta begärde han, därför att han visste, att ingen sådan annons var utfärdad, och att jernvägsstyrelsen icke heller tänkt att utfärda någon. Herr Hedin, som alltså är tankeläsare, har således yrkat på, att restaurationen skulle offentligen utjudas genom annons. Jernvägsstyrelsen har också utbjudit den på entreprenad genom många annonser i många tidningar, och följden har blifvit, att hon måst taga det högsta anbudet. Då ett anbud förelåg på 10,200 kr., så kunde styrelsen naturligtvis icke antaga ett anbud å endast 5,000 kr. utan att utsätta sig för beskyllningen att hafva tagit mutor, ja, till och med för än värre beskyllningar. Har man icke till och med fått höra påstås, att jernvägsstyrelsen i ett fall för godt pris öfverlemnadt utskänkningsrättigheten vid en jernvägsstation till en äldre qvinna till tack

*Ang.
utskänknings-
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

Ang.
utskänknings-
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)

för det, att hon i yngre år tjenstgjort på annat sätt i styrelsen? Mine herrar, jernvägsstyrelsen måste vara mån om sitt namn den också, och fastän hon väl insett, att det är ett galet anbud dessa 10,200 kr., så har hon ändå ansett sig nödsakad att antaga det för att undgå beskyllningar af det mest graverande slag, som nog annars icke uteblifvit. Herrarne veta, att sådana beskyllningar icke sällan framkastats.

Herr Hedin finner det förskräckligt, att styrelsen skulle söka hjälpa upp jernvägens finanser genom att få större afgifter för jernvägsrestaurationerna. Jag vill då föra herrarne till minnes, huruledes här i kammaren 1891 väcktes och godkändes en motion, att jernvägsstyrelsen skulle till entreprenad utannonsera uppkomna restaurationsledigheter, och detta just i ändamål att åstadkomma höjning i afgifterna, som ansågos vara alldeles för låga. Jernvägs-komitén af år 1893 säger ock om saken följande:

»Vid behandlingen af frågan om ökning i statsbaneförvaltningens inkomster har komitén till sist fäst sin uppmärksamhet vid den omständighet, att de hyresbelopp, hvilka för närvarande betalas för sådana hotell- och restaurationslokaler vid statsbanorna, hvilka egas af dessa senare, i vissa fall äro väl låga, särskildt i förhållande till hyresbeloppen vid de med dem jemförliga jernvägshotell och restaurationer, som tillhöra enskilda personer, samt i betraktande af kostnaderna för lokalernas underhåll. Komitén, som visserligen anser, att denna fråga icke bör betraktas uteslutande ur ekonomisk synpunkt, utan att man bör fästa afseende vid vigten af att allmänheten blir väl och billigt betjenad, har emellertid, med hänsyn till hvad nyss anmärktes, funnit sig böra ifrågasätta, att en revision af gällande kontrakt i detta hänseende må företagas.»

Jag hemställer till herrarne, om det icke är oberättigadt att först anklaga jernvägsstyrelsen för det, att den till för låg hyra utarrenderat Gnesta och andra restaurationer, och sedan för det att den nu med ledning af jernvägskomiténs yttrande och med stöd af Andra Kammarens beslut 1891 sökt att få en mer rimlig hyra för dessa lokaler. Säge sedan den som kan, huru styrelsen skall bära sig åt för att vara till lags.

Nu frågar herr Hedin: hvar skall herr Jones, som arrenderat restaurationen i Gnesta för 10,200 kr., taga dessa penningar ifrån? Det vet jag icke, och det vet sannerligen icke herr Hedin heller, ej heller lär det angå oss, men enligt hvad som blifvit för mig uppgifvet, skall borgesmannen och medintressenten herr Larsson hafva förklarat, att de i sommar på grund af utställningen väntade en mycket stark trafik, och då de hade sex månaders uppsägningstid, så kunde de uppsäga sitt kontrakt till upphörande vid årets slut, och då hade de i alla fall gjort en god förtjenst på det. Jag lem-nar derhän, hur det är med denna sak, men blir herr Jones fet derpå, så blir han det nog icke på det öl, han säljer, utan på hvad han sjelf dricker.

Herr Hedin säger, att han anfört tillräckliga bevis för att oordningar förekommit vid Gnesta jernvägsstation, och finner det förunderligt, att jag kan draga detta i tvifvelsmål, då han har läns-männens officiela intyg att åberopa. Men jag vill påpeka för herr Hedin, att uti det framlagda intyget säga länsmännen, att oordningarna hufvudsakligen härrört från ölförsäljningarna på platsen, således icke bara från *herr Finlöfs ölstuga*, utan från *ölförsäljningarna*, och de äro *fyra*, och af dessa har Finlöfs ölstuga endast varit öppen en dag i månaden.

Ja, herr talman, jag har intet vidare att anföra, utan skall endast be att få vidhålla mitt yrkande.

Herr³ Lindblad: Jag hade egentligen icke ämnat uppträda i denna fråga, emedan jag trott, att den skulle vara en principfråga, en nykterhetsfråga och icke en lokalfråga. Men då jag fruktar, att den framför allt är en sådan ortsfråga, och då jag torde vara den ende bland herrarne här, som genom personlig erfarenhet har någon kännedom om förhållandena på platsen, så torde herrarne möjligen ha anspråk på, att jag uttalar min mening i frågan. Tystnad hos mig har jag trott skola kunna misstydas på mer än ett sätt.

Den ärade representanten på geflebänken har redan förklarad anledningen, hvarför jernvägsstyrelsen kunnat bifalla en ansökning af herr Finlöf att inrätta en ölstuga i det af honom på jernvägens mark uppförda hotellet. Meningen var att minska freqvensen i tredje klassens matsal, som under torgdagar är obehaglig och generande för de resande, som anlända med tåget. Således får man erkänna, att motivet hos jernvägsstyrelsen var fullt riktigt. Men beträffande frågan huru denna åtgärd utfallit, vill jag besvara densamma så, att den icke har utfallit lyckligt. Ty händelsen är, att denna lokal just är belägen närmast intill sjelfva affärscentrum i Gnesta. Derigenom blef tilloppet till denna nya ölstuga måhända större än beräknadt var, och framför allt, allmänheten fick två lokaler i stället för såsom förut blott en enda invid samma plats. Ingen förnekar nu, att oordningar egt rum; men beträffande graden och arten af dessa oordningar råda olika uppfattningar, och man får ju medgifva, att i fråga om sådana här saker det subjektiva omdömet blir det förherskande, ända tills åtal föreligger inför domstol. Der skall ju saken utredas, och åtminstone i vissa fall vinner man då klarhet.

Geflerepresentanten har redan påpekat, och i utskottets betänkande finnes också särskildt framhållet, att herr Finlöfs utskänkingslokaler icke äro de enda på platsen. Såsom det af detta betänkande framgår, så finnes det — jag vill betona det ytterligare för att gifva vitsord åt saken — en utskänkning i gästgifvaregården. Den ligger icke alldeles i Gnesta samhälle, men så nära derintill, att detta ställe är mycket besökt under torgdagar och äfven annars också. Emellertid har den ärade representanten från Gefle

*Ang.
utskänknigen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

Ang.
utskänknings-
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)

missuppfattat förhållandena, då han säger, att Björklunds kafé är öppet alla dagar. Enligt hvad jag tror mig hafva hört uppgifvas — jag har sjelf aldrig varit der — skulle detta vara öppet endast under torgdagarne. Dessutom ha vi ett ölbryggeri på platsen, och detta har naturligtvis rättighet att sälja öl till afhemtning i hvilka kvantiteter som helst; så har också praktiserats åtminstone innan denna så mycket omskrifna ölstuga blef inrättad. Priset var der billigare. Förut var, vill jag säga, bryggeriet särdeles omtyckt, dels för sitt billiga pris, dels för lättheten att inmundiga det köpta utanför lokalen, blott det icke skedde på bryggeriets mark.

Jag vill äfven anmärka, att samtidigt med herr Finlöfs ölstuga fans under de första åren i det stora hus, som herr Larsson nyuppfört på platsen, en annan ölservering, som visserligen skulle, tror jag, vara förenad med mathållning, men som måste upphöra på grund af de svåra missbruk, som skedde der och som också blefvo konstaterade.

Efter hvad jag hört uppgifvas, har det på Björklunds kafé egt rum lika stora oordningar — jag vet det icke sjelf, jag upprepar det, utan jag anför endast hvad man sagt mig — som de, hvilka passerat å herr Finlöfs ölstuga.

Nu förhåller det sig också så, att herr Finlöfs ölstuga var stängd, redan innan aftonbladsartikeln såg dagen. Den 2 mars hölls den torgdag, då dessa särskildt påpekade och omskrifna missbruk skulle hafva skett; den 3 mars var jernvägsstyrelsens skrifvelse till herr Finlöf expedierad, och först den 4 mars kom aftonbladsartikeln. Jag beklagar, att den ärade stockholmsrepresentanten har upptagit denna artikel såsom bilaga till sin motion och att en sådan tidningsartikel blifvit intagen i riksdagstrycket. Han kallar den för en naturskildring, men jag vågar påstå, att den är en konstgjord skildring, och jag protesterar mot dess innehåll i den allmänhets namn, som besöker och måste besöka dessa torgdagar. Jag vill icke grunda detta påstående endast på mitt eget personliga omdöme, utan jag vill uttala hvad en aktad man af bondeklassen, en hemmansegare, till mig uttalat, då han läste denna tidningsartikel, som reproducerats i en af ortstidningarna. Mannen är kyrkovård, och jag tror att, om jag nämnde hans namn, allmänheten der nere i Gnestatrakten skulle kunna intyga hans trovärdighet. Jag anför hans yttrande också därför, att han mer än jag besöker torgdagarne i Gnesta. Han sade: »Det är både synd och skam, att man skall behöfva besöka Gnesta och vara tvungen att gå in på dessa öllokaler för att få sig en bit mat och ett glas öl, ty då blir man utskäld i tidningarna såsom en fyllbult, bara därför att man förekommer på ett sådant ställe.»

För mig vore det en glädje, om förhållandena nu verkligen blefve bättre genom de åtgärder, som äro vidtagna, men jag fruktar, att så icke blir händelsen. De hafva ännu kvar på platsen för många ställen, som fresta, och det finnes alltför många spritagenter,

Ang.
utskänknings-
af vin och
maldrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)

ket drastisk skildring, som har till rubrik »en torgdag i Gnesta». Enligt mitt förmenande borde aldrig herr Hedin hafva vidfogat denna bilaga till sin motion, ty den vimlar af felaktigheter, som snarare motverka än gagna den sak, som motionären velat befrämja.

Der står t. ex. på sid. 14 i bilagan: »Under en halftimmes tid, som jag tog lifvet der inne i betraktande, gaf jag akt på en person, som tömde åtta glas öl och tre glas vin. Han var nykter, när han gick in, men när han gick ut, raglade han starkt. När jag läste detta, tänkte jag: det var ena baddare till sörmländingar att kunna dricka. Der vistas en stor mängd tyskar i det samhälle jag tillhör, och tyskarne äro bekanta för att kunna dricka mycket öl, men maken till konsumtion på en half timmes tid har jag aldrig hört talas om, så att jag får säga, att sörmländingarne verkligen slagit rekordet här vid lag. Det må ursäktas mig, om jag starkt betviflar, att en menniska kan konsumera så stora kvantiteter bajerskt öl på så kort tid.

Några rader längre ned söker brefskrifvaren visa, huru lönande den omtalade restaurationsrörelsen kan vara:

»Hur lönande det kan vara att hålla en dylik inrättning öppen under torgdagarne, kan man få en föreställning om, då man besinnar, att hvarje glas — som enligt uppgift skall innehålla $\frac{1}{3}$ liter», d. v. s. en halfbutelj, »men som föreföll åtskilligt mindre — kostar konsumenten 10 öre, men restauratören med säkerhet högst 2 öre.»

Detta var en fullkomlig nyhet för mig. I det samhälle jag tillhör finnes en hel del ölbryggare, men jag har ännu aldrig hört, att någon af dessa sålt en liter bajerskt öl, äfven i parti, under 15 öre, och äfven i Stockholm har jag vid verkställda förfrågningar fått den upplysningen, att då man säljer öl från fat, kostar det 15 öre per liter. Jag vill då hemställa till herrarne, i hvad mån det kan vara öfverensstämmande med sanna förhållandet, att restauratören skall kunna köpa sitt öl för 6 öre pr liter. Detta är ju absurdt. Det skulle ju visserligen kunna hända, att detta öl är hvad man brukar kalla måltidsdricka, hvilket icke håller mer än knappt 2 volymprocent alkohol, ty sådant kan man köpa för 5 à 6 öre pr liter. Men i fall det är sådant öl, som restauratören i Gnesta sålt, så vill jag på det bestämdaste påstå, att sörmländingarne icke kunna suppa sig fulla deraf, så att de kommit raglande ut ifrån ölbutiken. Nej, då har det varit bränvinet eller någon annan stark rusdryck, som åstadkommit denna verkan.

Jag har endast velat påpeka detta för herrarne för att visa, att så väl motionen som ock den bilaga, som är bifogad motionen, har flera felaktiga uppgifter, och jag får hemställa till kammaren, om man kan aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t på grund af en sådan motion.

Det är endast detta jag velat säga. För öfrigt ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sahlin: Jag anhåller att få taga tillbaka mitt yrkande om förändring af motiveringen i första punkten och förorda antagande af herr Hedins förslag i första punkten utan motivering.

*Ang.
utskänkningsen
af vin och
maltdrycker
vid statens
jernvägs-
stationer.
(Forts.)*

Herr Nordin i Hammerdal: Herr talman, mine herrar! På grund af den uppmaning, som jag fått af herr Waldenström, att framträda, såsom han behagade yttra, och bevisa, att det är synd att dricka öl eller vin, vare sig det sker på jernvägsrestaurationer eller på något annat ställe, så vill jag endast svara honom, att jag hvarken har talat om synd eller rättfärdighet. Det enda, som jag har framhållit, är att, då jag läste utskottets motivering i sista punkten af dess utlåtande, det föreföll mig mycket sannolikt, att den hade sitt ursprung från något konsortium af ölbryggare och vinhandlare, och jag vill fråga, om det icke är flere, som fått samma intryck, fastän man vet, att så icke förhåller sig.

Öfverläggningen var slutad. Efter det propositioner af herr talmannen gifvits å hvartera af de båda kvarstående yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

	under 10 dagar fr. o. m. d. 11 dennes,
herr <i>A. Sundblad</i>	» 12 » » » 9 »
» <i>S. Nordström</i>	» 11 » » » 10 »
» <i>M. Schenström</i>	» 8 » » » 9 »
» <i>J. M. Johansson</i> i Mellbyn	» 10 » » » 12 »
» <i>J. Persson</i> i Arboga	» 12 » » » 10 »
» <i>A. G. Andersson</i> i Himmelsby	» 8 » » » 10 »
» <i>P. Andreasson</i>	» 10 » » » 10 »
» friherre <i>I. von Knorring</i>	» 10 » » » 10 »
» <i>J. E. Olsson</i> i Skiftinge	» 12 » » » 10 »
» <i>A. E. Baaz</i>	» 13 » » » 9 »
» <i>E. Åkerlund</i>	» 11 » » » 10 »
» <i>C. G. A. Bergendahl</i>	» 10 » » » 12 »
» <i>M. Andersson</i> i Löfhult	» 8 » » » 10 »
och herr <i>S. J. Boëthius</i>	

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 178, innefattande delgifning af kammarens beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4 i anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående undervisning i geografi vid de allmänna läroverken.

Kammaren beslöt, att detta ärende skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,18 på natten.

In fidem

E. Nathorst Böös.